

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳԻՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Խմբագրական
խորհուրդ՝

Գագիկ Նարոյթյունյան
Արմեն Նարոյթյունյան
Վահե Սյրեխանյան
Վորդյա Տոխանեիսյան
Վալերի Դողոսյան
Ռաֆայել Դադայան
Անուշան Նալբոյան

Գլխավոր խմբագիր՝
Գոհար Աշտուրնի

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

**1(50)
2009**

© 2009 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱՆՁԱՏԱՆ ՄԿՁԲՈՒՆՔԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ - Հ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	4
--	---

II. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (742-754)

* ՍԳՈ-742. 2007 թվականի մայիսի 25-ին ՅԱԼԹԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ /ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ/ ԵՎ ՆԵՐՔԻՆ ՋՈՐՔԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱԴՐԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	14
* ՍԳՈ-743. 2007 թվականի ձմեռային 5-ին ԳՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆԱՑՄԱՆԸ (ԼՎԱՅՄԱՆԸ) ԵՎ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆԸ ԳԻՍԱԳՐԱՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	17
* ՍԳՈ-744. 2007 թվականի մայիսի 25-ին ՅԱԼԹԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ /ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ/ ԵՎ ՆԵՐՔԻՆ ՋՈՐՔԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱԴՐԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	21
* ՍԳՈ-745. 1999 թվականի ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 3-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՕՋՈՆԱՅԻՆ ՇԵՐՏԸ ԶԱՅԶԱՅՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՄՈՆՐԵԱԼԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵԿԻՆՅԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	25
* ՍԳՈ-746. 1997 թվականի ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 17-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՕՋՈՆԱՅԻՆ ՇԵՐՏԸ ԶԱՅԶԱՅՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՄՈՆՐԵԱԼԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈՆՐԵԱԼՅԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	28
* ՍԳՈ-747. ԶԱՂԱՔԱՅԻ ՆԻՆԱ ՂԱՋԱՐՅԱՆԻ ԵՎ ԱՅԼՈՑ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶԱՂԱՔԱՅԻՆ ԳԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 2-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ, 159-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ, «ԻՆՔՆԱԿԱՄ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾ ՇԵՆՔԵՐԻ, ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԻՆՔՆԱԿԱՄ ԶԲԱՂԵՅՎԱԾ ՀՈԳԱՄԱՍԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 8-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ ԵՎ ՀՀ ԳԱՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 94-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ «ԱՎԱՆԴԱՏՈՒ» ԲԱՌԻՑ ՀԵՏՈ՝ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹՅԱՄԲ, ԵՎ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	31
* ՍԳՈ-748. 2007 թվականի ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-ին ԵՎ 2008 թվականի ՀՈՒՆՎԱՐԻ 21-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԿՈՍՈՎՈՅԻ ՈՒԺԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ՀՐԱՁԱՅԻՆ ԳԱՍՏԱԿԸ ԿՈՍՈՎՈՅՈՒՄ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ԳՈՒՄԱՐՏԱԿԻ ԿԱՋՄՈՒՄ ՆԵՐԳՐԱՎԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 2003 թվականի ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3-Ի ՓՈԽԵՍԲՈՒՄԱՆ ՀՈՒՇԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՏՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	37

* ՍԳՈ-749. 2008 թվականի Հոկտեմբերի 23-ին ՍԱՆԻԼԱՅՈՒՄ ԵՎ 2008 թվականի Հոկտեմբերի 30-ին ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՍԻՎԱԿԱՆԱԿԱՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 40	40
* ՍԳՈ-750. 2006 թվականի Դեկտեմբերի 14-ին ԵՎ 2007 թվականի Հոկտեմբերի 28-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ԵՎ ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ԾԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՓՈՔՐԱԾԱՎԱՍՏՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ» 4895 ARM ՆԱՄԱԿ-ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 44	44
* ՍԳՈ-751. ԲԱՆԿԱՅԻՆՆԵՐ ԱՐՄԵՆ ՀԱՄԱՍՋՅԱՆԻ, ԱԻՂԱ ԲՈՉԱՐՅԱՆԻ, ԻՐԻՆԱ ՕԳԱՆԵՋՈՎԱՅԻ, ԱՆՆԱ ԲԱՂՂԱՍԱՐՅԱՆԻ ԵՎ ԱԳՆԵՍԱ ԲԱՂՂԱՍԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՆԻՍՏԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 68 ՀՈԳՎԱԾԻ 10-ՐԴ ՄԱՍԻ 2-ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ 12-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 47	47
* ՍԳՈ-752. «ԼՈՈՒՇԵՆ» ՍՊԸ-Ի ԴԻՄՆԻՍՏԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԱՋԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ 1998 թվականի Հոկտեմբերի 17-ին ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 77 ՀՈԳՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 63	63
* ՍԳՈ-753. «ՈՒԿԻՈ ՀԱՅ» ՍՊԸ-Ի ԴԻՄՆԻՍՏԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԵՌՈՒՍԱՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՈՒԿԻՈՅԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 53 ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 69	69
* ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ 84	84
* ՍԳՈ-754. ԲԱՆԿԱՅԻ ԷՄԻԼԻՅԱ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ ԴԻՄՆԻՍՏԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԲԱՆԿԱՅԻՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 231.1. ՀՈԳՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ (ՆՈՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄՔ 233 ՀՈԳՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍ)՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 88	88
* ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ..... 100	100

III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ԵՎ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑ ՈՒՄՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ 102	102
* ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐԱԳԱՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ 104	104
* ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ «ՖԵՄԻԴԱ»-Ի ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ 107	107
* ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ 108	108

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ԱՄԲԻՈՆ

Հայկ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԵՊՀ իրավաբանական ֆակուլտետի սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի հայցորդ

**ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱՆՋԱՏՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԸ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Իրավական պետության հիմնահարցը ժամանակակից քաղաքակրթության արդիական հիմնախնդիրներից է: Իրավական և ժողովրդավարական պետության պարտադիր նախապայմաններից մեկն էլ պետական իշխանության իրականացումն է իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի հիման վրա¹: Սահմանադրության առաքելությունը նաև այն է, որ պետությունը և նրա տարածքում բնակվող մարդիկ համընդհանուր բարեկեցության նկատառումներով փոխադարձաբար սահմանափակեն միմյանց²: Հասարակության բնականոն զարգացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ է պետական իշխանության այնպիսի համակարգ, որում հստակորեն տարանջատված լինեն իշխանության օրենսդիր, գործադիր և դատական ճյուղերը, իսկ նրանց ներդաշնակ համագործակցությունն ապահովելու համար գործի զսպումների ու հակակշիռների մի ամբողջ համակարգ³: Սահմանադրականությունը՝ որպես ամենաթողության հակահիշ, ունի ինստիտուցիոնալ երաշխիքների անհրաժեշտություն, որն իշխանության երեք ճյուղերի այնպիսի կազմակերպվածությունն է, երբ վերջիններս, լինելով բավականաչափ ինքնուրույն և իրավահավասար, փոխա-

1 В. Остром. Смысл американского федерализма. Москва 1994, էջ 80-85: Հարկ է նշել, որ հետխորհրդային երկրներում 1990-ական թվականներից միայն անցում կատարվեց պետական կառավարման ոլորտում աշխատանքի բաժանումից դեպի սահմանադրորեն ամրագրված իշխանությունների տարանջատման գաղափարին:
2 А. Шадо. Самоограничение власти. Москва 1999, էջ 78:
3 Գ. Հարությունյան, Սահմանադրական վերահսկողություն, Երևան 2002., էջ 4:

դարձաբար սահմանափակում են միմյանց՝ հիմնվելով զսպումների ու հակակշիռների համակարգի վրա⁴:

Իշխանությունների տարանջատումը ժամանակակից սահմանադրական կարգի հիմունքներից մեկն է, որը կոչված է բացառելու իշխանության կենտրոնացումը մեկ ինստիտուտի կամ իշխանության մեկ ճյուղի շրջանակներում և դրանով իսկ կանխելու հնարավոր չարաշահումները: Իշխանությունների տարանջատումը համարվում է նաև սահմանադրական ունիվերսալ սկզբունքներից⁵ մեկը, իսկ ժողովրդավարական սահմանադրական սկզբունքները դիտարկվում են որպես «ժողովուրդների քաղաքակրթական ձեռքբերում և հանդիսանում մարդկության հասարակական նվաճումը»⁶: Պատահական չէ նաև, որ իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը դասվում է այն սկզբունքների թվին, որոնք ենթակա են վերանայման միայն բարդեցված ընթացակարգով (Իսպանիա, Ավստրիա) կամ ընդհանրապես ենթակա չեն վերանայման (Գերմանիա, Ֆրանսիա, Իտալիա)⁷:

Սահմանադրական սկզբունքների յուրօրինակ տիպաբանություն է առաջարկում Է. Կյուրիսը: Նա մատնանշում է առաջնային, համալիր և ածանցյալ սկզբունքները: Առաջնային սկզբունքներն ուղղակիորեն ու հստակ ձևակերպված են Սահմանադրության տեքստում և չունեն մեկնաբանման կարիք. բավական է ուղղակի վկայակոչել դրանք: Այստեղ գործում է «ակնհայտը չի պահանջում մեկնաբանություն» բանաձևը: Համալիր կամ բարդ սկզբունքները բխեցվում են Սահմանադրության մի շարք համալիր դրույթներից, իսկ ածանցյալ սկզբունքների մասին Սահմանադրության տեքստում ուղղակիորեն չի խոսվում, դրանք ձևավորվում են սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրության մեկնաբանման ընթացքում՝ բխեցվելով առաջնային կամ համալիր սկզբունքներից⁸: Այս համատեքստում իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը հնարավոր չէ միանշանակորեն դասել այս սկզբունքներից որևէ մեկին, քանի որ Սահմանադրությունները տարբեր մոտեցում են ցուցաբերել հիշյալ հարցի շուրջ:

Տալով իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի բավականին նեղ մեկնաբանություն՝ Է. Կյուրիսը գտնում է, որ իշխանությունների տարան-

4 Конституционное правосудие. Выпуск 3 (37) 2007, էջ 17: Այս համակարգը ենթադրում է նաև, որ իշխանության մի թևը ներկայացնող պաշտոնատար անձը չպետք է որևէ պաշտոն զբաղեցնի իշխանության մեկ այլ թևում: Այս կանոնից էլ երբեմն արվում են բացառություններ, օրինակ՝ Լիավալի Սահմանադրության 60-րդ հոդվածը սահմանում է, որ Սեյմի անդամը կարող է նշանակվել վարչապետ կամ նախարար:

5 Սկզբունքներն այն նորմերն են, որոնք իրենց էությամբ պահանջում են, որպեսզի նրանցում արտացոլված բովանդակությունն առավելագույնս իր փաստացի և իրավաբանական արտահայտությունը ստանա հասարակական պրակտիկայում ու պետական մարմինների ամենօրյա գործունեության մեջ: Ավելի մանրամասն տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (55), 2006, էջ 113:

6 В. Е. Чиркин. Общечеловеческие ценности и российское право. //Общественные науки и современность. N 2, 2001, էջ 64-76:

7 Ավելի մանրամասն տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 45:

8 Տես նույն տեղը, էջ 70-71:

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ջատման սկզբունքն ամենևին էլ չի բխում իրավական պետության, ժողովրդավարության կամ Սահմանադրության գերակայության սկզբունքներից: Այդ սկզբունքն անմիջականորեն կապված չէ նաև մարդու իրավունքների ապահովման հետ: Իշխանությունների տարանջատման հիմքերը չամրագրող Սահմանադրությունը⁹ ևս կարող է գտնվել իրավական ակտերի հիերարխիայի բարձունքում, հիմնվել իրավունքի գերակայության վրա: Նման երկրում կարող են գործել ժողովրդավարական ինստիտուտներ և ապահովված լինեն մարդու իրավունքները: Հեղինակը գալիս է այն եզրահանգման, որ ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության ապահովման համար ամենևին էլ անհրաժեշտ չէ օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների տարանջատումը. դրա համար բավարար է ունենալ անկախ դատարան: Իր այս դիրքորոշումը Կյուրիսը հիմնավորում է պառլամենտական ինքնիշխանության հիմքերի վրա խարսխված քաղաքական և իրավական համակարգ ունեցող պետությունների (Մեծ Բրիտանիա, սկանդինավյան երկրներ) ժամանակակից փորձով¹⁰: Ընդունելով հեղինակի մոտեցման հիմնավորված ու արդարացի լինելու հանգամանքը՝ անհրաժեշտ է, այնուամենայնիվ, կարևորել իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի էական նշանակությունը Սահմանադրության և իրավունքի գերակայության ու հենց նույն դատարանի անկախության ապահովման գործում:

Իշխանությունների տարանջատման տեսության համաձայն, պետության բնականոն գործունեությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ է, որ երկրում միաժամանակ և փոխհամագործակցության պայմաններում գործեն միմյանցից հարաբերականորեն անկախ իշխանության երեք թևեր՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական: Այս տեսության էությունը կայանում է նրանում, որ բացառվի պետական ամբողջ իշխանության կենտրոնացումը մեկ անձի, մեկ ինստիտուտի կամ մարդկանց որոշակի խմբի ձեռքում, ինչն անխուսափելիորեն կհանգեցնի ժողովրդավարության և ժողովրդահիմք-նիշխանության խաթարման¹¹:

Իշխանությունների տարանջատման տեսությունն անցել է հասարակական-քաղաքական մտքի զարգացման երկարատև ճանապարհ: Սաղմնային վիճակում այն արտացոլվել է դեռևս հին հունական փիլիսոփաների աշխատություններում, իսկ որպես ժողովրդավարական պետության հիմ-

9 ԱՄՆ Սահմանադրությունը իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը որպես այդպիսին չի ամրագրում, այն պարզապես բխեցվում է Սահմանադրության առաջին երեք հոդվածների բովանդակությունից, որոնք իշխանության երեք թևերի իրականացումը բաշխում են երեք տարբեր ինստիտուտների միջև:

10 Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 72-73: Լատվիայի սահմանադրական դատարանն իր 2002 թվականի դեկտեմբերի 24-ի որոշմամբ մատնանշում էր, որ իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը չի նույնանում ներկայացուցչական մարմիններին գործադիր մարմինների հաշվետու լինելու սկզբունքին (Zin., 2003, Nr.19-828): Ընդ որում, եթե վերջինս կիրառելի է ինչպես պետական, այնպես էլ տեղական ինքնակառավարման մարմինների նկատմամբ, ապա իշխանությունների տարանջատումը՝ միայն պետական իշխանության նկատմամբ:

11 Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, պատ. խմբ. Ն. Այվազյան. Երևան 2007, էջ 150-151:

նարար բաղադրիչ ու ամբողջական տեսություն ձևավորվել է 17-18-րդ դարերում: Այն իր դասական ձևակերպումն է ստացել անգլիացի փիլիսոփա Ջոն Լոկի և ֆրանսիացի իրավաբան Շարլ Լուի Մոնտեսքյոյի աշխատություններում¹²:

Ըստ Լոկի, մարդու հիմնական իրավունքներն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է սահմանափակել քաղաքական իշխանությունը՝ այն բաժանելու միջոցով: Ընդ որում, Լոկը գտնում էր, որ օրենսդիր իշխանությունն ավելի բարձր է իր կարգավիճակով, քան իշխանության մյուս երկու թևերը¹³: Իշխանության ճյուղերի համակարգում նախապատվությունը տալով օրենսդիր իշխանությանը՝ մտածողը գտնում էր, որ չկան պետություններ, որոնք ամբողջովին երաշխավորված լինեն բռնապետության վերածվելու վտանգից, իսկ նման իրավիճակներում «անօրինական և անարդարացի» ուժի դեմ ժողովուրդը ևս իրավունք ունի ուժ կիրառելու, քանի որ պետության ինքնիշխանությունը ստորադասվում է ժողովրդի ինքնիշխանությանը¹⁴:

Ջոն Լոկի տեսությունն իր տրամաբանական ավարտին հասցրեց Շարլ Լուի Մոնտեսքյոն: Նա առավել մեծ նշանակություն էր տալիս փոխադարձ զսպումների ու հակակշիռների համակարգի ձևավորման հիմնախնդրին: Ըստ Մոնտեսքյոյի, անհատի ազատությունը կարող է ապահովված լինել միայն այն պետությունում, որտեղ առկա է իշխանությունների տարանջատումը: Ըստ այդմ էլ Մարդու և քաղաքացու իրավունքների 1789 թվականի ֆրանսիական հռչակագրի 16-րդ հոդվածն ամրագրում է՝ «Այն հասարակությունը, որտեղ իշխանությունների տարանջատում չի անցկացվել, չունի Սահմանադրություն»¹⁵: Ըստ Մոնտեսքյոյի, իշխանության չարաշահումները բացառելու համար անհրաժեշտ է այնպիսի համակարգ, որի պայմաններում օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունները լինեն բաժանված և փոխադարձաբար զսպեն միմյանց: Այդ իշխանությունները պետք է լինեն ինքնուրույն և հավասարակշռեն մեկը մյուսին¹⁶:

Այսպիսով, Լոկը իշխանությունների բաժանումը մեկնաբանում էր որպես այդ իշխանությունների միջև համագործակցություն՝ օրենսդիր իշ-

12 Այստեղ տեղին չէ ամբողջությամբ շարադրել իշխանությունների տարանջատման տեսությունը, մենք պարզապես կանդրադառնանք այդ տեսության հիմնադրույթներին:

13 Джон Локк. Избранные философские произведения. М. 1960, 2.2, էջ 85-86:

14 Ժողովրդի և պետության ինքնիշխանության հարաբերակցության մասին ավելի մանրամասն տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 4 (53), 2005, էջ 83-84: Ըստ Լեոնիդ Մամուտի, հաճախ թյուր պատկերացում է ստեղծվում, թե առկա է երկու իշխանություն՝ ժողովրդի իշխանություն և պետական իշխանություն: Իրականում գոյություն ունի մեկ իշխանություն, և դա պետականորեն կազմավորված ժողովրդի հանրային իշխանությունն է, որը նա իրականացնում է ոչ թե պետական իշխանության, այլ պետական մարմինների միջոցով: Ств` А. Мамут. Публичная власть, государство и разделение властей. //Конституционный суд как гарант разделения властей: Сборник докладов. Москва 2004, էջ 262:

15 Французская Республика. Конституция и законодательные акты, էջ 29:

16 Ш. Л. Монтескье. Избранные произведения. Москва 1955, էջ 294-296: Մոնտեսքյոն գտնում էր, որ իշխանության օժտված ցանկացած անձ հակված է չարաշահելու այդ իշխանությունը այնքան ժամանակ, քանի դեռ նրան չհակադրվի ու չզսպի մեկ այլ իշխանություն:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

խանության գերակայության պայմաններում, իսկ Մոնտեսքյուն շեշտադրումը կատարում էր այդ իշխանությունների հավասարակշռման, նրանցից յուրաքանչյուրի անկախության և տարանջատման վրա:

Լոկի և Մոնտեսքյոյի առաջ քաշած տեսությունը ստացավ իշխանությունների տարանջատման կազմակերպարավական կոնցեպցիա անվանումը, որի դեմ հանդես եկավ ֆրանսիացի մեկ այլ մտածող Ժան-ժակ Ռուսոն: Վերջինս մերժում էր այդ տեսությունը սոցիալական դիրքերից: Ըստ Ռուսոյի, քանի որ ինքնիշխանությունն անօտարելի է ու անբաժանելի, ժողովուրդը որպես ինքնիշխան, որպես ընդհանուր կամքի կրող և արտահայտող, կարող է ներկայացվել միայն ինքն իրենով, իսկ փոխանցվել կարող է իշխանությունը, բայց ոչ երբեք կամքը¹⁷: Դրանով իսկ Ռուսոն մերժում էր իշխանության ներկայացուցչական ձևը և պետության ներսում ինքնիշխանության՝ տարբեր իշխանությունների բաժանման սկզբունքը և գաղափարը: Այսպիսով, իշխանությունների տարանջատման սկզբունքին Ռուսոն հակադրում էր պետական մարմինների գործառույթների տարանջատման գաղափարը¹⁸:

Ժամանակի ընթացքում տեսության մեջ տեղի ունեցավ այս երկու հակադիր մոտեցումների (կազմակերպարավականը՝ իշխանության թևերի մասին, և սոցիալականը՝ ժողովրդի իշխանության մասին) միաձուլում: ԱՄՆ 1787 թվականի Սահմանադրության մեջ իրենց արտացոլումը գտան երկու մոտեցումներն էլ միաժամանակ¹⁹: Այդ մոտեցումը հետագայում արտահայտվեց նաև աշխարհում ընդունված Սահմանադրությունների մեծ մասում²⁰:

Ժամանակակից պայմաններում իշխանությունների տարանջատման տեսության յուրօրինակ մեկնաբանություն է տալիս անգլիացի քաղաքագետ Մ.Վալյը: Նա սահմանափակվում է միայն օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների միջև փոխհարաբերությունների ձևական-իրավաբանական հետազոտությամբ և միաժամանակ ուսումնասիրում է իրավական, սոցիալական և քաղաքական ինստիտուտների փոխհարաբերությունները: Առավել լուրջ և բարդ խնդիրների լուծումը և պետության ու հասարակության միջև հավասարակշռության ապահովումը նա տես-

17 Ж. Ж. Руссо. Об общественном договоре или принципы политического права. Москва 1938, էջ 42: Ժողովրդի ինքնիշխանության Ռուսոյի դոկտրինան ենթադրում էր իմպերատիվ մանդատի առկայություն, ինչն իր հերթին բացառում էր անկախ օրենսդիր իշխանության գոյությունը: Տես նաև՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 4 (53), 2005, էջ 82:

18 Հ. Գրիգորյան. «Ժան-ժակ Ռուսոյի ժողովրդաինքնիշխանության ուսմունքը և իրավաստեղծագործության արդի հիմնախնդիրները»: //Օրենք և իրականություն. N 9, 2008, էջ 22:

19 А.Шадо. Նշված աշխատությունը, էջ 80: Սեդիսմի կարծիքով, եթե պետական մարմինների համակարգը կառուցվի այնպես, որ նրանցից յուրաքանչյուրն ի վիճակի լինի հզորանալու միայն ի հաշիվ մյուսի, ապա նրանցից յուրաքանչյուրը կհետևի մյուսի գործողություններին՝ հակակշեռով ու զսպելով նրան:

20 Իշխանությունների եռամիասնական համակարգը հետագայում լրացվեց տարբեր մոտեցումներով: Ալֆրի 1976 թվականի Սահմանադրությունը, մասնավորապես, հիշատակում է իշխանության վեց ճյուղ: Ավելի մանրամասն տես՝ В. Е. Чиркин. Контрольная власть //Государство и право. N 4, 1993, եթե իշխանություններից մեկը հիմնադրում և կազմակերպում է մյուսին, ապա խոսքը ոչ թե իշխանությունների տարանջատման, այլ միասնության մասին է: Տարանջատումը հնարավոր է մեկ բարձրագույն իշխանության կողմից հիմնադրված իշխանության տարբեր ճյուղերի միջև լիազորությունների առանձնացման առումով: Տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 46:

նում է պետության նեղ սահմաններից դուրս՝ ողջ քաղաքական համակարգի կազմակերպման և բնականոն գործունեության շրջանակներում²¹:

Հաճախ, իշխանությունների տարանջատումն ընկալվում է բավականին նեղ իմաստով՝ նույնացնելով այն լիազորությունների տարանջատման հետ: Սակայն պետք է նկատի ունենալ, որ այս սկզբունքը սերտորեն փոխկապակցված է նաև սահմանադրականության ինստիտուտի հետ, որը հասարակական համերաշխությամբ պայմանավորված պետական իշխանության սահմանափակումն է²²: Ըստ Վ.Ջորկինի, սահմանադրական դատարանի գործունեության ոլորտում իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը կարելի է դիտարկել երկու փոխկապակցված ասպեկտով: Մի կողմից՝ սահմանադրական դատարանը, որպես Սահմանադրության պաշտպանության գործառույթ իրականացնող մարմին, պաշտպանում և մեկնաբանում է նաև սահմանադրական կարգի հիմունք հանդիսացող իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը, իսկ մյուս կողմից՝ սահմանադրական արդարադատության պետական իշխանության իրականացման գործընթացի մի մասը հանդիսանալու հանգամանքն, իր հերթին, բերում է նրան, որ սահմանադրական դատարանը՝ որպես դատական իշխանության մարմին, ևս գտնվում է իշխանությունների տարանջատման առկա համակարգում²³:

Իշխանությունների տարանջատման տեսությունն ամենևին չի նշանակում իշխանության տարբեր ճյուղերի միջև ջրբաժանի անցկացում: Դա հնարավոր չէ նաև այն պատճառով, որ այդ իշխանություններն, ի վերջո, միասնական պետական իշխանության մաս են կազմում և փոխհամագործակցում միմյանց հետ: Օրենքներն ընդունում է օրենսդիր իշխանությունը մարմնավորող պառլամենտը²⁴, սակայն, հաճախ, պառլամենտի գործունեության ոլորտ կարող են թափանցել նաև սահմանադրական դատարանները, որոնք պառլամենտի ընդունած օրենքները կարող են ճանաչել հակասահմանադրական: Իր հերթին պառլամենտը կարող է իրականացնել գործադիր իշխանության որոշ գործառույթներ²⁵: Պառլամենտն իրականացնում է նաև դատական իշխանության որոշ գործառույթներ, մասնավոր-

21 M. G. Vile. Constitutionalism and separation of powers. Oxford, 1967, էջ 3-8:

22 Конституционное правосудие. Выпуск 4 (38) 2007, էջ 51:

23 Конституционное правосудие. Выпуск 2 (40)-3 (41) 2008, էջ 27:

24 Շատ երկրներում գոյություն ունի պատվիրակված (ընկալված) օրենսդրության ինստիտուտը, երբ պառլամենտի շնորհիվ լիազորության ուժով գործադիր իշխանության մարմիններն ընդունում են օրենքի ուժ ունեցող ակտեր՝ օրենսդրական դեկրետների (Իտալիա) կամ օրենքի ուժ ունեցող ակտերի (Ֆրանսիա) տեսքով: Տես՝ Сравнительное конституционное право. Очерк. ред. В.Е. Чиркин, էջ 241: Որոշ երկրներում ուղղակիորեն արգելվում է ընկալված օրենսդրության պրակտիկան: Տես օրինակ՝ Լատվիայի սահմանադրական դատարանի 1999 թվականի հունիսի 3-ի որոշումը (Zin., 1999, Nr.50-1624): Նման պրակտիկան բացառվեց նաև Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական վերջին փոփոխություններով:

25 Այստեղ նկատի ունենք Մեծ Բրիտանիայում և ԱՄՆ-ում տարածում գտած մասնավոր օրենքների ընդունման պրակտիկան: ԱՄՆ Կոնգրեսը և նահանգների օրենսդիր մարմինները կարող են ժամանակ առ ժամանակ ընդունել կոնկրետ որոշումներ: Մեծ Բրիտանիայում մասնավոր օրենքները կազմում են ընդհանուր իրավունքի օրենսդրական ակտերի մեծ մասը, որոնք հիմնականում ուղղված են իշխանության տեղական մարմիններին հատուկ իրավունքներով օժտելով: Ավելի մանրամասն տես՝ А.Шадо. Նշված աշխատությունը, էջ 99:

ՎԵՐԼՈՒՃԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

րապես՝ համաներման իրավունքի իրականացումը և պետական բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց նկատմամբ պաշտոնանկության (իմպիչմենտի) գործընթաց հարուցելը:

Սակայն, իշխանությունների փոխհամագործակցությունից բացի, առկա է նաև այդ իշխանությունները զսպելու և հակակշռելու հիմնախնդիրը: Անհրաժեշտ է պետական իշխանությունը ոչ միայն տարանջատել, այլև զսպումների ու հակակշռների համակարգի միջոցով մի իշխանությունը հավասարակշռել մյուսով, որի արդյունքում իշխանություններից ոչ մեկը չի լինի անվերահսկելի, իսկ այդ իշխանության իրականացումը՝ կամայական: Որպեսզի մի իշխանությունը զսպի մյուսին, հետևաբար՝ քաղաքական ազատություններն առավել երաշխավորված լինեն, անհրաժեշտ է, որ այդ իշխանությունը տարանջատվի, իսկ այդ համակարգում պետական մարմինների գործողությունների վերահսկողության գործառույթը վերապահված լինի դատարաններին: Այս առումով Մահմանադրությունն ավելի է, քան պետական մարմինների միջև իրավասությունները տարանջատող մի փաստաթուղթ²⁶:

Միաժամանակ, պետք է նշել, որ եթե իշխանությունները հստակ տարանջատված են ըստ իրենց ոլորտների, ապա նրանք չեն կարող հավասար լինել: Իշխանության ճյուղերի միջև հավասարություն ասելով՝ հասկանում ենք հավասար իրավաբանական ուժով օժտված նորմերի ընդունման իրավասության առկայություն և այդ իրավասության իրականացման հավասար հնարավորություն: Տվյալ դեպքում, նման իրավասության առումով, իշխանության ճյուղերի միջև տարբերությունը կամ նորմաստեղծման ընթացակարգում է, կամ նյութական-բովանդակային ոլորտում, կամ՝ երկուսում էլ միաժամանակ:

Ըստ Վ. Չորկինի, իշխանությունների տարանջատումը ենթադրում է մի շարք պարտադիր նախապայմաններ՝ սահմանադրական երաշխիքների, զսպումների ու հակակշռների համապատասխան համակարգի առկայություն, իսկ այդպիսի համակարգն, իր հերթին, բացառում է իշխանության կենտրոնացումը, ապահովում է նրանցից յուրաքանչյուրի անկախությունն ու ինքնուրույնությունը, նրանց միջև համապատասխան համագործակցությունը²⁷: Իշխանության թևերից յուրաքանչյուրը պետք է օժտված լինի գործառնական անկախությամբ, իսկ նրանց լիազորությունները պետք է ամբողջական լինեն և ներդաշնակ են իրենց գործառույթներին, այսինքն՝ լինեն անհրաժեշտ և բավարար իրենց առջև դրված խնդիրներն և իրենց սահմանադրական գործառույթներն իրականացնելու համար:

26 Ж. Жакке. Конституционное право и политические институты. Москва 2002, էջ 90: Ի վերջո, 1803 թվականի դատական նախադեպն ամրագրեց Կոնգրեսի ընդունած օրենքներն հակասահմանադրական ճանաչելու ԱՄՆ Գերագույն դատարանի իրավունքը: Ավելի մանրամասն տես՝ А.Шапо. Նշված աշխատությունը, էջ 78-79:
 27 Конституционное правосудие. Выпуск 2 (40)-3 (41) 2008, էջ 28-29:

Սահմանադրականության գաղափարը ենթադրում է պետական իշխանության իրավական հնարավորությունների սահմանափակման անհրաժեշտություն, սակայն դա չի կարող ընկալվել բացարձակ իմաստով: Այս սկզբունքի մեկնաբանումն ամենևին էլ չի կարող նշանակել, որ իշխանության թևերից որևէ մեկը չի կարող իրականացնել գործառույթներ, որոնք պարունակում են իշխանության մեկ այլ թևի գործունեության տարրեր: Սա հիմնականում վերաբերում է գործադիր իշխանությանը, քանի որ օրենսդիր և դատական իշխանության պարագայում Սահմանադրությունները, որպես կանոն, այդ իշխանությունների իրականացումը վերապահում են բացառապես դրա համար ստեղծվող մարմիններին²⁸:

Իրականում դժվար է պատկերացնել պետական մի մարմին, որն օժտված չլինի գործադիր իշխանության գործառույթների տարրեր պարունակող, այսպես կոչված, օժանդակող լիազորություններով (պայմանական ակտեր ընդունելու իրավունք), որոնք կոչված են ապահովելու տվյալ մարմնի բնականոն ու անխափան գործունեությունը: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունն ամենևին էլ չի բացառում գործադիր իշխանության իրականացումը բացառապես միայն կառավարության կողմից: Հայաստանի Հանրապետության գործող Սահմանադրության 62-րդ հոդվածն ամրագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում օրենսդիր իշխանությունն իրականացնում է Ազգային ժողովը, իսկ 91-րդ հոդվածի համաձայն, որը զետեղված է «Դատական իշխանություն» վերտառությամբ 6-րդ գլխում, Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան²⁹:

Իշխանությունների տարանջատման սկզբունքից բխում է նաև հետևյալը՝ եթե Սահմանադրության մեջ պետական իշխանության որոշակի ինստիտուտի ուղղակի վերապահված է որոշակի լիազորություն, ապա այդ ինստիտուտն իրավասու չէ հրաժարվելու այդ լիազորության իրականացումից կամ փոխանցելու այն մեկ այլ ինստիտուտի կամ մարմնի: Ընդ որում, Սահմանադրությունը չի բացառում նաև իշխանության թևերից ոչ մեկին չպատկանող պետական մարմինների գոյությունը, ավելին՝ այդպիսի մարմինների գոյությունն առավելապես կարևորվում է հենց իշխանությունների հավասարակշռման առումով: Ի վերջո, իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի էությունը կայանում է ոչ թե նրանում, որ այս կամ

28 A. Մաճո. Նշված աշխատությունը, էջ 20:

29 Լիտվայի Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի համաձայն, պետական իշխանությունն իրականացնում են Սեյմը, Հանրապետության նախագահը և կառավարությունը, դատարանները: Այս հոդվածը սահմանում է պետական իշխանության ինստիտուտները և ոչ թե իշխանության ճյուղերը: Սակայն Լիտվայի սահմանադրական դատարանն իր որոշումներով արդեն մատնանշում է, թե իշխանության որ թևին են նրանք պատկանում՝ Հանրապետության նախագահին ընդգրկելով գործադիր իշխանության համակարգում (երկու ենթաճյուղերից բաղկացած, այսպես կոչված, դուալիստական գործադիր իշխանություն): Steu` Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 71:

այն գործառույթն իրականացվի բացառապես որոշակի պետական մարմնի կողմից, այլ որպեսզի ապահովվի պետական մարմինների համակարգի ինքնուրույն գործունեությունը՝ բացառելով անհարկի միջամտությունը և ապահովելով անհրաժեշտ հավասարակշռումը նրանց միջև:

Բացի այդ, իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի էությունից բխում է, որ իշխանության ճյուղերից յուրաքանչյուրի բնութագրական, էական և հիմնական գործառույթները կարող են իրականացվել պետական մեկ մարմնի կամ պետական մարմինների մեկ միասնական համակարգի կողմից, իսկ մյուս մարմինները կարող են օժտված լինել միայն առանձին, ոչ էական գործառույթներով: Չպետք է մոռանալ, որ իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի հեղինակներ Ջ. Լոկի և Շ. Մոնտեսքյոյի ժամանակաշրջանում գոյություն չունեին պետական մարմինների այսքան բարդ համակարգ, որքան ժամանակակից երկրներում³⁰:

Իրավունքի և քաղաքականության հակադրումը իշխանությունների տարանջատման տեսության վերաբերյալ քննարկումների ժամանակ ձեռք է բերում մեծ կարևորություն և հանգեցնում է երկու հակադիր՝ իրավաբանական և քաղաքագիտական մոտեցումների ձևավորման: Խնդրի բարդությունն այն է, որ մի կողմից փորձ է արվում իշխանությունների տարանջատման հիմքում ընկած քաղաքական հիմնախնդիրները դիտարկել խիստ իրավաբանական մոտեցմամբ, իսկ մյուս կողմից, խնդրի ոչ իրավական ոլորտին մեծ նշանակություն տվող գիտնականներն ընդգծում են դատարանի քաղաքական բնույթը՝ անուշադրության մատնելով նրա իրավական բաղադրիչը, որի արդյունքում դատարանը որակավորվում է որպես «քաղաքական ինստիտուտ», իսկ սահմանադրական արդարադատությունը՝ որպես «այլ անվանման տակ իրականացվող քաղաքականություն»³¹:

Այս պայմաններում իշխանությունների տարանջատման վերաբերյալ գործերով դատական որոշումները գտնվում են լուրջ կախվածության մեջ քաղաքական իրավիճակից: Բնականաբար, որոշումների ընդունման չափորոշիչների հստակ և սկզբունքայնորեն որոշված չլինելու պայմաններում

30 Н.М.Азаркин. Всеобщая история юриспруденции. - М. 2003, էջ 334-338: Տարբեր իրավասության օժտված պետական մարմինների բանակական աճի պայմաններում առավել ցայտուն է դրսևորվում իշխանությունների տարանջատման տեսության վերացականությունը: Ի վերջո, հայտնի են ինստիտուտներ, որոնց անվանումը համարժեք չէ նրանց կոնցեպցիային (եպրին): Տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 47-48:

31 Հետաքրքրական է իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի վերաբերյալ ԱՄՆ Գերագույն դատարանի դատական պրակտիկան, որը դասվում է «սահմանադրական իրավունքի առավել խճճված և հակասական ոլորտների թվին»: Մասնավորապես, Youngstown Sheet & Tube Co. V. Sawyer, 343 US 579 (1952) գործով Գերագույն դատարանի դատավոր Ջեկսոնի հատուկ կարծիքում մասնավորապես ասվում է, որ «երբ Նախագահը գործում է Կոնգրեսի կողմից իր լիազորություններին հավանություն տալու բացակայության կամ հավանություն չտալու պայմաններում, նա կարող է ելնել միայն իր սեփական անկախ իշխանությունից, սակայն գոյություն ունեցող «անորոշության գոտիում» նրա և Կոնգրեսի լիազորությունները կարող են համընկնել կամ ոչ միանշանակ ձևով բաշխվել: Այդ դեպքում Կոնգրեսի անտարբերությունը կամ անգործությունը կարող է փաստացիորեն թույլատրել կամ խթանել Նախագահի անկախ պատասխանատվության ներքո համապատասխան միջոցառումներ ձեռնարկելու նրա իրավունքը»: Տես՝ Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 88:

րում իրավունքն իր տեղը կարող է զիջել քաղաքականությանը: Այս ամենի արդյունքում ԱՄՆ իրավական պրակտիկայում իշխանությունների տարանջատման վերաբերյալ վեճերի մեծ մասն իրենց լուծումն են ստանում արտադատական կարգով³²:

Այսպիսով, սահմանադրական վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող բոլոր մարմիններն իրենց գործունեության ընթացքում անմիջականորեն առնչվում են սահմանադրական հիմնական սկզբունքների պահպանման, այդ թվում՝ իշխանությունների տարանջատման, դրանց գործառնական անկախության ապահովման և զսպումների ու հակակշիռների մեխանիզմի գործադրման հիմնախնդիրներին: Սահմանադրական վերահսկողության համար առանցքային նշանակություն ունի ոչ միայն իշխանությունների հստակ տարանջատումը և հավասարակշռումը, այլև դրանց գործառույթների և լիազորությունների ներդաշնակումը, գործառնական, հակակշռող և զսպող լիազորությունների կայուն հաշվեկշռի ձևավորումը և պահպանումը: Առանց իշխանությունների հստակ տարանջատման և ներդաշնակ համագործակցության, առանց իշխանության թևերի միջև հավասարակշռության անհնար է ապահովել պետական իշխանության համակարգի կայուն զարգացումը:

Հետևաբար, իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի արդյունավետ կիրառման, զսպումների ու հակակշիռների համակարգի բնականոն գործունեության և իշխանության ճյուղերի միջև հնարավոր հակասությունները հարթելու գործում գործնական մեծ նշանակություն ունեն սահմանադրական համապատասխան դրույթների ամրագրումը, պահպանումը և կիրառումը, իսկ այդ առաքելության պատշաճ իրականացումը հնարավոր է սահմանադրական վերահսկողության գործուն և արդյունավետ համակարգի գոյության, սահմանադրական վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող մարմինների միջև հստակ և արդյունավետ համագործակցության պայմաններում: Մյուս կողմից, նման համագործակցության ապահովման առումով էական նշանակություն ունի իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի անշեղ կենսագործումը հասարակական պրակտիկայում, զսպումների ու հակակշիռների արդյունավետ համակարգի առկայությունը և իշխանության երեք թևերը ներկայացնող պետական մարմինների կամ մարմինների միասնական համակարգի միջև հավասարակշռության և փոխադարձ վերահսկողության ապահովումը, նրանց միջև համագործակցության հնարավոր եղանակների ամրագրումը:

32 Сравнительное конституционное обозрение, N 2 (47), 2004, էջ 78-79: Այս մտտեցման առավել ծայրահեղ ներկայացուցիչներն առաջարկում են ԱՄՆ Գերագույն դատարանի իրավասության ոլորտից դուրս բերել Նախագահի և Կոնգրեսի միջև իշխանությունների տարանջատման վերաբերյալ գործերի քննությունը՝ նրա իրավասության ոլորտում թողնելով միայն դատական իշխանության անկախության վերաբերյալ հարցերը:

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 25-ԻՆ ՅԱԼԹԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՅ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՐՄԵՆՆԵՐԻ
/ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ/ ԵՎ ՆԵՐՔԻՆ ԶՈՐՔԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱԳՐԵՐԻ
ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 ապրիլի 2008 թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց՝ «2007 թվականի մայիսի 25-ին Յալթայում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների ներքին գործերի մարմինների /ոստիկանության/ եւ ներքին գործերի համար կադրերի պատրաստման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության պետ Հ. Հարությունյանի գրավոր բացատրությունը, հետագոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Քննության առարկա համաձայնագիրն Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների կողմից ստորագրվել է 2007թ. մայիսի 25-ին, Յալթայում՝ նպատակ ունենալով ապահովելու Կողմերի ներքին գործերի մարմինների /ոստիկանության/ եւ ներքին գործերի համար կադրերի պատրաստման բարձր մակարդակ, որը կպատասխանի ժամանակակից աշխարհի մարտահրավերներին եւ սպառնալիքներին:

Կողմերը կադրերի պատրաստման գործում համագործակցությունն իրականացնում են իրենց իրավասու մարմինների միջոցով, սույն համաձայնագրին համապատասխան, պահպանելով ազգային օրենսդրությունը եւ այն միջազգային պայմանագրերը, որոնց մասնակից են իրենք:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության սկզբունքով, մասնավորապես պարտավորվում է.

- կադրերի պատրաստման գործում համագործակցությունն իրականացնել իրավասու մարմինների միջոցով, որոնց ցանկը որոշվում է յուրաքանչյուր Կողմի կողմից եւ փոխանցվում ավանդապահին,
- մեկ ամսվա ընթացքում գրավոր ծանուցել ավանդապահին իրավասու մարմինների ցանկի մեջ փոփոխությունների մասին,
- կադրերի պատրաստումն իրականացնել ընդունող Կողմի ուսումնական հաստատությունների ուսումնական պլաններով եւ ծրագրերով՝ հետևելով այն սահմանափակումներին, որոնք կապված են ընդունող Կողմի գաղտնի տեղեկատվության եւ սահմանափակ տարածման ծառայողական տեղեկատվության, գաղտնիության պայմանակարգի ապահովման հետ,
- որպես ընդունող Կողմ՝ ուսումնական գործընթացը կուրսանտների/ ունկնդիրների հետ համատեղ եւ առանձին կազմակերպել ռուսաց լեզվով,
- կադրերի պատրաստումն իրականացնել վճարովի հիմունքներով կամ ՀՀ կողմից սահմանվող քվոտաներով՝ արտոնյալ կամ անվճար հիմունքով, ինչպես նաև կատարել արտոնյալ հիմունքով կադրերի պատրաստման ժամանակ ուսուցման ծախսերը:

3. Համաձայնագիրը չի շոշափում Կողմերի այն իրավունքներն ու պարտավորությունները, որոնք բխում են նրանց կողմից կնքված այլ միջազգային պայմանագրերից:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

4. Համաձայնագիրը նախատեսում է վերջինիս դրույթների մեկնաբանման կամ կիրառման հետ կապված վեճերի լուծման, տեղեկատվության փոխանակման, ինչպես նաև ուժի մեջ մտնելու եւ գործողության դադարեցման կարգն ու ժամկետները:

Համաձայնագրի դրույթները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9 հոդվածին, ինչպես նաև կարևոր իրավական երաշխիք են ստեղծում ՀՀ Սահմանադրության 39 հոդվածում ամրագրված իրավունքի իրացման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2007 թվականի մայիսի 25-ին Յալթայում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների ներքին գործերի մարմինների /նստիկանության/ եւ ներքին գործերի համար կադրերի պատրաստման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**1 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-742**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՅ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆԱՑՄԱՆԸ (ԼՎԱՑՄԱՆԸ)
ԵՎ ԱՀԱՔԵԿՉՈՒԹՅԱՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆԸ ԳԻՄԱԳՐԱՎԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009
17

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի նախագահ Տ. Սարգսյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով պայմանագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Պայմանագիրն ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ին, Դուշանբեում՝ հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու իրավական հիմքերը կատարելագործելու, հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտներից եւ հանցագործություններ կատարելու համար օգտագործվող այլ միջոցներից հանցագործներին զրկելու, մասնակից պետությունների ազգային օրենսդրության ներդաշնակեցման, իրավական օգնություն ցույց տալու նպատակով:

2. Պայմանագրի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավոր է, ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան, որոշել իրենց իրավասության շրջանակներում պայմանագրի իրագործման լիազորություններն իրականացնող իրավասու պետական մարմինների ցանկը՝ դրանում նշելով լիազորված մարմինը, որն իրականացնում է պարտադիր վերահսկողության ենթակա գործարքների եւ կասկածելի գործարքների վերաբերյալ հաղորդագրությունների ստացումը եւ վերլուծումը, ինչպես նաև հանցավոր եկամուտների օրինականացման եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման հնարավոր դեպքերին առնչվող տեղեկատվության փոխանցումն իրավապահ մարմիններին:

Հայաստանի Հանրապետությունը պետք է նաև կրի ՀՀ տարածքում առաջացած՝ հարցման (հանձնարարության) կատարման հետ կապված ծախսերը, եթե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում այլ կարգ չի համաձայնեցվում, անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկի ՀՀ օրենսդրության ներդաշնակեցման համար՝ հաշվի առնելով հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու ոլորտում միջազգային իրավունքի նորմերը:

Հայաստանի Հանրապետությունը միաժամանակ պարտավոր է՝

- ընդունել նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնք իր իրավասու մարմիններին թույլ են տալիս նույնականացնել, որոնել հանցավոր եկամուտները եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման համար միջոցները, կանխել ու խափանել նման եկամուտների եւ միջոցների հետ կապված գործողություններն ու գործարքները, դրանց փոխանցումը կամ այլ ձևով տնօրինումը,

- ընդունել նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնք իր իրավասու մարմիններից իրավունք են տալիս հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու միջոցների ձեռնարկման համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն հայցել,
- ընդունել նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնք դրամական միջոցների կամ այլ ունեցվածքի հետ կապված գործարքներ իրականացնող կազմակերպություններին պարտավորեցնում են հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու ուղղությամբ միջոցներ ձեռնարկել,
- որոշել այն պետական մարմինների ցանկը, որոնք վերահսկողություն են իրականացնում դրամական միջոցների կամ այլ ունեցվածքի հետ կապված գործարքներ կատարող կազմակերպությունների կողմից հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու ուղղությամբ պայմանագրում նշված միջոցների իրագործման նկատմամբ,
- ընդունել նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնք սահմանում են դրամական միջոցների կամ այլ ունեցվածքի հետ կապված գործարքներ իրականացնող կազմակերպությունների պատասխանատվությունը տեղեկություններ տրամադրելուց խուսափելու կամ թաքցնելու, ինչպես նաև հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) եւ ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու հետ կապված պարտավորությունները չկատարելու համար,
- ընդունել նորմատիվ իրավական ակտեր, որոնց նպատակն է ապահովել հանցավոր եկամուտների, ինչպես նաև ահաբեկչության ֆինանսավորման համար միջոցների բռնագրավումը, ձեռնարկել օրենսդրական եւ այլ միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են պայմանագրով արգելված արարքները քրեորեն պատժելի արարք ճանաչելու համար:

Պայմանագրի դրույթների զարգացման նպատակով մասնակից պետությունների իրավասու մարմինները կարող են միմյանց հետ կնքել միջգերատեսչական պայմանագրեր:

Պայմանագրի կիրառման կամ մեկնաբանման հետ կապված վիճելի հարցերը մասնակից պետությունների միջև լուծվում են շահագրգիռ կողմերի խորհրդակցությունների և բանակցությունների միջոցով:

Քննության առարկա պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունները լիովին համահունչ են ՀՀ ունիվերսալ միջազգային պայմանագրերով, այդ թվում՝ նաև «Ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» 1999թ. դեկտեմբերի 9-ի Նյու Յորքի միջազգային կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորություններին:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ հանցավոր եկամուտների օրինականացմանը (լվացմանը) և ահաբեկչության ֆինանսավորմանը դիմագրավելու մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**1 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-743**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ
ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԵՎ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ.Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ պաշտպանության նախարար Մ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցությունում խաղաղության պահպանման հավաքական ուժերի անձնակազմի սոցիալական եւ իրավական երաշխիքների մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

21 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ • 1(50)2009

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց**.

1. Անկախ պետությունների համագործակցությունում խաղաղության պահպանման հավաքական ուժերի անձնակազմի սոցիալական եւ իրավական երաշխիքների մասին համաձայնագիրը (այսուհետ՝ համաձայնագիր) ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ին՝ Դուշանբե քաղաքում:

Համաձայնագրի նպատակն է ապահովել Անկախ պետությունների համագործակցությունում խաղաղության պահպանման հավաքական ուժերի անձնակազմի (այսուհետ՝ ԽՊՀՈՒ անձնակազմ) սոցիալական եւ իրավական պաշտպանությունը, խաղաղության պահպանման գործողություն (ԽՊԳ) անցկացնելու մանդատին համապատասխան իրենց պարտավորությունները կատարելու ժամանակ ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի անվտանգության եւ պաշտպանության ապահովումն ու ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի եւ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական եւ իրավական պաշտպանվածության ուժեղացումը:

Համաձայնագրի դրույթներով կարգավորվում են ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմին եւ նրանց ընտանիքների անդամներին սոցիալական եւ իրավական երաշխիքներ տրամադրելու ֆինանսավորման կարգը, ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի անդամի զոհվելու (մահվան) դեպքում նրա ընտանիքի անդամների միանվագ լրացուցիչ նպաստ ստանալու իրավունքը, ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի համար նախկինում զբաղեցրած պաշտոնների դրամական բավարարման, իրավունքների, երաշխիքների, փոխհատուցումների եւ այլ վճարումների՝ այդ թվում ԽՊԳ-ին մասնակցության ընթացքում հատուկ պայմաններով ծառայության չափանիշներով, պահպանումը եւ այլն:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է, մասնավորապես.

- Անկախ պետությունների համագործակցությունում խաղաղության պահպանման հավաքական ուժերի անձնակազմի (այսուհետ՝ ԽՊՀՈՒ անձնակազմ) համար սահմանել՝ ըստ նախկին զբաղեցրած պաշտոնների՝ ապրուստի, դրամական միջոցի (միջին աշխատավարձի), իրավունքների, երաշխիքների, փոխհատուցումների եւ այլ վճարումների (այդ թվում ԽՊԳ-ին մասնակցության ընթացքում ծառայության (աշխատանքի) հատուկ պայմաններով) պահպանում,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի համար սահմանել դրամական վարձատրություն, որի վճարման չափը եւ կարգը հաստատվում է համաձայնագրի Կողմերի որոշմամբ,
- ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի համար սահմանել վարձատրվող լրացուցիչ արձակուրդ՝ 15 օր տևողությամբ՝ արձակուրդն անցկացնելու վայր ուղևորվելու եւ հետդարձի ժամանակը չհաշված,
- ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմի համար սահմանել՝ ԽՊՀՈՒ-ի զինվորական, ոստիկանական անձնակազմի ծառայության ժամկետի կենսաթոշակի հաշվարկի համար հաշվանցում երկարամյա ծառայության մեջ, ԽՊՀՈՒ-ի քաղաքացիական անձնակազմի աշխատանքի ժամկետի կենսաթոշակի հաշվարկի համար (պետական (պարտադիր) կենսաթոշակային ապահովագրման համար ուղարկող Կողմի կենսաթոշակային հիմնադրամին ապահովագրական մուծումներ վճարելու պայմանով) հաշվանցում աշխատանքային ստաժի մեջ՝ ծառայության (աշխատանքի) մեկ ամիսը՝ որպես երեք ամիս,
- սահմանել՝ միանվագ նպաստի վճարում ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմին, որը ծառայողական պարտականությունները կատարելու ժամանակ ստացել է խեղումներ (վերքեր, վնասվածքներ, կոնտուզիաներ), հիվանդություններ, որոնք հանգեցրել են ժամանակավոր անաշխատունակության եւ հաշմանդամություն չեն առաջացրել, 5 ամսվա դրամական վարձատրության չափով, իսկ հաշմանդամության առաջացման դեպքում՝ 10 ամսվա դրամական վարձատրության չափով. նշված նպաստը վճարվում է որպես հավելում ուղարկող Կողմի ազգային օրենսդրությամբ սահմանված նպաստների (ապահովագրական վճարների),
- ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան՝ սահմանել բժշկական ապահովում,
- ծառայողական պարտականությունները կատարելու ժամանակ ԽՊՀՈՒ-ի կազմից անձի զոհվելու (մահվան) դեպքում նրա ընտանիքի անդամներին տալ իրավունք հավասար մասնաբաժիններով ստանալու 30 ամսվա դրամական վարձատրության չափով միանվագ լրացուցիչ նպաստ՝ որպես հավելում ազգային օրենսդրությամբ սահմանվածի,
- զոհվածի (մահացածի) մարմնի եւ անձնական իրերի տեղափոխումը հուղարկավորման վայր իրականացնել համաձայնագրի 5 հոդվածով սահմանված միջոցների հաշվին,
- համաձայնագրով նախատեսված սոցիալական եւ իրավական երաշխիքները չտարածել այն անձանց վրա, որոնք ինքնական թողել են գործնասար կամ ծառայության (աշխատանքի) վայրը, քրեորեն պատժելի արարք են գործել ԽՊՀՈՒ-ի կազմում առաջադրանքներ կատարելու ընթացքում,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- որպես ուղարկող Կողմ իրականացնել ԽՊՀՈՒ-ի անձնակազմին եւ նրանց ընտանիքների անդամներին սոցիալական եւ իրավական երաշխիքներ տրամադրելու ծախսերի ֆինանսավորումը՝ ԽՊՀՈՒ ստեղծելու մասին Կողմերի որոշման եւ ԽՊԳ անցկացնելու մանդատի հիման վրա, այն ֆինանսական միջոցների շրջանակներում, որոնք ամեն տարի սահմանված կարգով նախատեսվում են ազգային բյուջեներում համապատասխան նպատակների համար:

3. Համաձայնագիրը բաց է Անկախ պետությունների համագործակցության այլ մասնակից պետությունների միանալու համար եւ ուժի մեջ է մտնում միանալու մասին գրավոր ծանուցումն ավանդապահին հանձնելու ամսաթվից:

4. ԱՊՀ մասնակից պետություններից համաձայնագիրն ստորագրել են Հայաստանի Հանրապետությունը, Բելառուսի Հանրապետությունը (վերապահումով), Ղրղզստանի Հանրապետությունը, Ռուսաստանի Դաշնությունը եւ Տաջիկստանի Հանրապետությունը:

5. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Անկախ պետությունների համագործակցությունում խաղաղության պահպանման հավաքական ուժերի անձնակազմի սոցիալական եւ իրավական երաշխիքների մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**1 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-744**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1999 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՕԶՈՆԱՅԻՆ
ՇԵՐՏԸ ՔԱՅՔԱՅՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՄՈՆԻՏՎԻ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԵԿԵՆՅԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1999 թվականի դեկտեմբերի 3-ին ստորագրված՝ Օզոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության պեկինյան փոփոխության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը՝ մուտքագրված 2008 թվականի մարտի 11-ին:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ բնապահպանության նախարար Ա. Հարությունյանի գրավոր բացատրություն-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ • 1(50)2009
25

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ները, հետազոտելով արձանագրության պեկինյան փոփոխությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Օգոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության պեկինյան փոփոխությունն ստորագրվել է 1999 թվականի դեկտեմբերի 3-ին, ուժի մեջ է մտել 2002 թվականի փետրվարի 25-ին: Օգոնային շերտի պահպանության մասին 1985թ. Վիեննայի կոնվենցիային եւ Օգոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին 1987թ. Մոնրեալի արձանագրությանը Հայաստանի Հանրապետությունը միացել է 1999 թվականին, իսկ Մոնրեալի արձանագրության 1990թ. լոնդոնյան եւ 1992թ. կոպենհագենյան փոփոխություններին՝ 2003 թվականին:

2. Պեկինյան փոփոխությունը, ի հավելումն Մոնրեալի արձանագրությամբ եւ լոնդոնյան ու կոպենհագենյան փոփոխություններով նախատեսված վերահսկվող նյութերի, ընդլայնում է դրանց ցանկը, նախատեսում է վերահսկվող նյութերի նոր խմբեր եւ հստակեցնում դրանց օգտագործման ու արտանետումների կառավարումը (հավելվածներ Ա եւ Գ):

3. Պեկինյան փոփոխությամբ Կողմերը պարտավորվում են, մասնավորապես.

- 2004 թվականի հունվարի 1-ից սկսած՝ սահմանված ժամանակացույցին համապատասխան Ա եւ Գ հավելվածների 1-ին խմբերով նախատեսված վերահսկվող նյութերի (քլորֆտորածխածինների կամ դրանց խառնուրդների՝ ֆրեոնների) սպառման եւ արտադրության ծավալը չգերազանցել տարեկան 2,8%-ը (որոշ դեպքերում՝ մինչև 15%-ը),
- 2002 թվականի հունվարի 1-ից սկսած՝ սահմանված ժամանակացույցին համապատասխան Գ հավելվածի 3-րդ խմբով նախատեսված վերահսկվող նյութերի (բրոմքլորմեթանի) սպառման եւ արտադրության ծավալը չգերազանցել տարեկան 0%-ը,
- 2004 թվականի հունվարի 1-ից սկսած արգելել Գ հավելվածի 1-ին եւ 3-րդ խմբերով նախատեսված վերահսկվող նյութերի (հիդրոքլորֆտորածխածինների) ներմուծումը կամ արտահանումը Մոնրեալի արձանագրության կոպենհագենյան եւ պեկինյան փոփոխությունների կողմ չհանդիսացող երկրներից,
- Քարտուղարությանը ներկայացնել հաշվետվություն վերահսկվող նյութերի արտադրության, ներմուծման եւ արտահանման վիճակագրական տվյալների վերաբերյալ:

4. Հայաստանի Հանրապետության համար վերը նշված պարտավորություններն սկսելու են գործել ՀՀ-ի համար Մոնրեալի արձանագրության պեկինյան փոփոխության ուժի մեջ մտնելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

5. Մոնրեալի արձանագրության պեկինյան փոփոխությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են ՀՀ միջազգային իրավական մյուս պարտավորություններից եւ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխան (հոդվածներ 3, 10, 42 եւ այլն) կոչված են ըստ միջազգային իրավունքի սկզբունքների ու նորմերի ապահովելու մարդկանց կոլեկտիվ իրավունքների պաշտպանությունը, շրջակա միջավայրի պահպանությունը եւ վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը եւ այլն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը
Ո Ր Ո Շ Ե Ց .

1. 1999 թվականի դեկտեմբերի 3-ին ստորագրված՝ Օգոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության պեկինյան փոփոխության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**1 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-745**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1997 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 17-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՕՉՈՆԱՅԻՆ ՇԵՐՏԸ ՔԱՅՔԱՅՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՄՈՆՐԵԱԼԻ
ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈՆՐԵԱԼՅԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

1 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1997 թվականի սեպտեմբերի 17-ին ստորագրված՝ Օգոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության մոնրեալյան փոփոխության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հան-

րապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ բնապահպանության նախարար Ա. Հարությունյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով արձանագրության մոնրեալյան փոփոխությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Մոնրեալյան փոփոխությունն ստորագրվել է 1997թ. սեպտեմբերի 17-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999թ. նոյեմբերի 10-ին՝ Մոնրեալի արձանագրությամբ կարգավորվող նյութերի ցանկն ընդլայնելու եւ դրանց օգտագործման ու արտանետումների կառավարումը հստակեցնելու նպատակով:

Մոնրեալի արձանագրության մոնրեալյան փոփոխությամբ սահմանվում են վերահսկող միջոցառումներ՝ մինչև 2015 թվականի հունվարի 1-ը բրոմմեթիլի աստիճանաբար փոխարինումն ապահովելու եւ օզոնային շերտը քայքայող նյութերի ներմուծման/արտահանման քվոտավորման համակարգը երկրներում հիմնադրելու համար:

2. Մոնրեալյան փոփոխության տեքստի, ինչպես նաև արձանագրության, լոնդոնյան եւ կոպենհագենյան ուղղումների տեքստերի համադրության արդյունքում Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

- մոնրեալյան փոփոխության՝ Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ մտնելուց հետո, մեկ տարվա ընթացքում, արգելել Ե հավելվածում նշված վերահսկվող նյութերի ներմուծումը Մոնրեալի արձանագրության Կողմ չհանդիսացող ցանկացած պետությունից,
- մեկ տարի հետո արգելել Ե հավելվածում նշված վերահսկվող նյութերի արտահանումը Մոնրեալի արձանագրության Կողմ չհանդիսացող ցանկացած պետություն,
- վերահսկվող նյութի համար համապատասխան փուլային վերացման ժամկետի լրանալուց հետո, չնայած արձանագրությամբ ստանձնած Հայաստանի Հանրապետության պարտավորությունները կատարելու նպատակով ձեռնարկած որոշակի քայլերին, տվյալ նյութի արտադրությունը ներքին սպառման համար դադարեցնելու հնարավորության բացակայության դեպքում, արգելել այդ նյութի օգտագործված, վերաշրջանառված և վերամշակված քանակությունների արտահանումը՝ բացառությամբ ոչնչացման նպատակով նախատեսված դեպքերի,
- Հայաստանի Հանրապետության համար մոնրեալյան փոփոխության ուժի մեջ մտնելուն հաջորդող երեք ամիսների ընթացքում ստեղծել եւ իրականացնել Ա, Բ, Գ եւ Ե հավելվածներում նշված նոր, օգտագործված, վերաշրջանառված եւ վերամշակված վերահսկվող նյութերի ներմուծման եւ արտահանման արտոնագրման համակարգ:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

3. Մոնրեալի արձանագրության մոնրեալյան փոփոխություններով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված սկզբունքներից եւ ուղղված են ՀՀ Սահմանադրության 10 եւ 33.2. հոդվածների դրույթների իրականացմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 1997 թվականի սեպտեմբերի 17-ին ստորագրված՝ Օգոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության մոնրեալյան փոփոխության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**1 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-746**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՆԻՆԱ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ԵՎ ԱՅԼՈՑ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 2-ՐԳ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ, 159-ՐԳ ՀՈԴՎԱԾԻ, «ԻՆՔՆԱԿԱՄ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾ ՇԵՆՔԵՐԻ, ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԻՆՔՆԱԿԱՄ ԶԲԱՂԵՅՎԱԾ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 8-ՐԳ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ ԵՎ ՀՀ ԴԱՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ 94-ՐԳ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԳ ՄԱՍԻ՝ «ԱՎԱՆԴԱՏՈՒ» ԲԱՌԻՑ ՀԵՏՈ՝ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹՅԱՄԲ, ԵՎ 3-ՐԳ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

4 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողների ներկայացուցիչ Կ. Մեժլումյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Նինա Ղազարյանի եւ այլոց դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական դատա-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009 31

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

վարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 159-րդ հոդվածի, «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ավանդատու» բառից հետո՝ ամբողջությամբ, եւ 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Ն. Ղազարյանի, Խ. Հովհաննիսյանի, Ա. Հարությունյանի եւ Ա. Հովհաննիսյանի՝ 19.11.2007թ. դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմողների գրավոր փաստարկները, պատասխանող կողմի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը, «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքը, ՀՀ դատական օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 1998թ. հունիսի 17-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998թ. օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999թ. հունվարի 1-ից:

«Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2002թ. դեկտեմբերի 26-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2003թ. հունվարի 31-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2003թ. փետրվարի 22-ից: Օրենքի 11-րդ հոդվածին համապատասխան այն ուժը կորցրել է 2005թ. փետրվարի 22-ին:

ՀՀ դատական օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007թ. փետրվարի 21-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007թ. ապրիլի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2007թ. մայիսի 18-ից:

2. Դիմողները գտնում են, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասը եւ 159-րդ հոդվածը, իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից դրանց տրված բովանդակությամբ, «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասը, ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ «ավանդատու» բառից հետո՝ ամբողջությամբ, եւ 3-րդ մասը հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3, 5, 6, 18, 19, 83.5., 91, 97 եւ 98-րդ հոդվածներին:

Մասնավորապես, ըստ դիմողների՝ Երևանի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանի եւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի գնահատմամբ իրենք համապատասխան դատական վարույթում չեն դիտվել որպես շահագրգիռ անձ, ինչի արդյունքում խախտվել են ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրենց իրավունքները:

Ինչ վերաբերում է «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասին, ապա դիմողները գտնում են, որ այն, իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից տրված մեկնաբանությամբ, հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածին՝ այնքանով, որքանով անձը զրկվում է պետական մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքն իրականացնելու հնարավորությունից:

Ըստ դիմողների՝ ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի վիճարկվող դրույթները խախտում են դատավորների անկախության սահմանադրական սկզբունքը:

3. Պատասխանող կողմը նկատի ունենալով, որ «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքն ուժը կորցրել է 2005 թվականին, ուստի հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 47 եւ 60-րդ հոդվածները, միջնորդում է սույն գործի վարույթը՝ «Ինքնակամ կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնակամ զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի սահմանադրականության մասով՝ կարճել:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ 2008 թվականի հունվարի 1-ից ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 159-րդ հոդվածն ուժը կորցրած է ճանաչվել, եւ հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 47 եւ 60-րդ հոդվածները, պատասխանող կողմը միջնորդում է սույն գործի վարույթը՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 159-րդ հոդվածի սահմանադրականության մասով՝ կարճել: Պատասխանող կողմը նաեւ գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի եւ ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածներում ամրագրված դրույթների միջև հակասություն չկա:

Պատասխանող կողմի կարծիքով, ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի 2-րդ մասում կետերով ամրագրված սահմանափակումների թույլատրելիության աստիճանը պետք է վերլուծվի 2-րդ մասի սկզբնամասում ձեւակերպված դրույթի եւ թվարկված կետերի ամբողջության համատեքստում, քանզի, իր կարծիքով, սահմանափակումների թույլատրելիության այդպիսի աստիճանը ՀՀ Սահմանադրության հետ հակասության չի հան-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱՎՈՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

գեցնում, այլ, ընդհակառակը, ամրագրելով բուն ձեռնարկատիրական գործունեությանը զբաղվելու արգելքը՝ միաժամանակ թույլատրելի է համարվում բնականոն գույքային շրջանառությանը մասնակցելը՝ առանց ձեռնարկատիրական գործունեությանը զբաղվելու իրավունքի (օրինակ՝ բաժնետոմսերի ձեռքբերում): Ընդ որում, այդպիսի մասնակցությունն էլ իր հերթին կրում է սահմանափակ բնույթ՝ այդ թվում ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի 3-րդ մասի ուժով:

4. Դիմումում վիճարկվող ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 159-րդ հոդվածն ուժը կորցրել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 28.11.2007թ. ընդունված ՀՀ ՀՕ-277-Ն օրենքով: Բացի դրանից, վիճարկվող 159-րդ հոդվածը գետեղված էր ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 26-րդ գլխում, որը ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 28 նոյեմբերի 2007թ. ՍԴՈ-719 որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանող է ճանաչել: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածին եւ 32-րդ հոդվածի 3-րդ կետին համապատասխան սահմանադրական դատարանի կողմից գործի վարույթը ենթակա է կարճման, եթե դիմումում առաջադրված հարցի վերաբերյալ առկա է սահմանադրական դատարանի որոշումը:

5. Սահմանադրական դատարանը գործի ուսումնասիրության արդյունքներով գտնում է, որ ՀՀ դատական օրենսգրքի վիճարկվող 94-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ավանդատու» բառից հետո՝ ամբողջությամբ, եւ 3-րդ մասի նորմերը ՀՀ ընդհանուր իրավասության դատարանների կողմից դիմողների նկատմամբ չեն կիրառվել:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ «...իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի...», ինչպես նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 2-րդ մասում պարունակվող «...եւ չի կիրառվել» բառակապակցություններում «կիրառում» հասկացությունը չի վերաբերում դատական ակտերում օրենքի այս կամ այն դրույթի ցանկացած վկայակոչման: Միայն այն պարագայում դա կարող է դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում», երբ անձի համար այն առաջացնում է իրավական հետեւանքներ: Բոլոր այն դեպքերում, երբ վկայակոչումն ունի ծանուցողական բնույթ կամ դրա միջոցով դատավարության կողմի ուշադրությունն է հրավիրվում իր գործողությունների օրինականության վրա, հարցի սահմանադրականության բարձրացման տեսանկյունից չի կարող դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում»:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ մասին եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան՝ անհատական դիմում կարող է ներկայացվել ընդհանուր իրավա-

սության եւ մասնագիտացված դատարաններում դատավարության կողմ հանդիսացած այն ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի կողմից, որի նկատմամբ գործը լուծող վերջնական դատական ակտով կիրառվել է որեւէ օրենքի դրույթ, որն սպառել է դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները, եւ որը գտնում է, որ տվյալ գործով կիրառված օրենքի դրույթը հակասում է Սահմանադրությանը: «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60 եւ 32-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ գործի քննությունը ենթակա է կարճման, եթե դիմումը չի համապատասխանում նշված պահանջներին:

6. Դիմողների կողմից վիճարկվող՝ «Ինքնական կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնական զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «... քաղաքացիները կամ իրավաբանական անձինք ինքնական կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնական զբաղեցված հողամասերի նկատմամբ իրավունքների ճանաչման նպատակով, ըստ դրանց գտնվելու վայրի, պետք է դիմեն անշարժ գույքի կադաստր վարող պետական մարմնի տարածքային ստորաբաժանումներ»:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետը եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասն անձին իրավունք են տալիս դիմել սահմանադրական դատարան ոչ թե ցանկացած օրենքի, այլ միայն իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարցով:

Ինչ վերաբերում է վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության հարցին՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ, ապա դիմողներն այս կապակցությամբ ըստ էության բարձրացնում են ոչ թե իրավակիրառական պրակտիկայում ստացած բովանդակությունը համապատասխան նշված դրույթների սահմանադրականությունը որոշելու հարց, այլ այդ դրույթների կիրառման իրավաչափության հարց:

7. Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 19 հոդվածի՝ անձի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման անհրաժեշտություն ծագում է այն դեպքում, երբ նա խնդիր ունի վերականգնելու իր ենթադրյալ խախտված իրավունքները: Սահմանադրական այս դրույթի հիմքում ընկած է այն տրամաբանությունը, որ յուրաքանչյուր դեպքում անձն իր՝ դատարան դիմելու իրավունքը կարող է իրացնել միայն այն դեպքում, երբ տվյալ գործի առնչությամբ ունի իրավական շահագրգռվածություն: Սահմանադրական այս դրույթին համահունչ՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 2-րդ հոդվածի 1-ին մասը դատարան դիմելու իրավունքը վերապահել է շահագրգիռ անձին, այն է՝ անձին, ում իրավունքները ենթադրաբար խախտվել են:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ գտնում է, որ «շահագրգիռ անձ» հասկացությունը գնահատման ենթակա հասկացություն է, եւ յուրաքանչյուր կոնկրետ գործով, ելնելով տվյալ գործի կոնկրետ հանգամանքներից, գործը քննող դատարանն է իրավասու գնահատելու այս հասկացությունը եւ պարզելու, թե արդյո՞ք տվյալ անձը գործի ելքում ունի իրավական շահագրգռվածություն:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմումում շարադրված փաստարկները, ինչպես նաեւ դատական ակտերի ուսումնասիրությունը վկայում են, որ խնդիրը վերաբերում է ոչ թե վկայակոչվող նորմերի սահմանադրականությանը, այլ դատական կարգով բողոքարկման առարկա դարձած առանձին ենթաօրենսդրական ակտերի (մասնավորապես, Երեսանի քաղաքապետի 2005թ. հոկտեմբերի 14-ի թիվ 2191-Ա որոշման, դրա հիման վրա կնքված առուվաճառքի պայմանագրի) օրինականությանն ու օրենքների ճիշտ կիրառմանը, որոնց գնահատման եւ դրանց առնչությամբ որոշում կայացնելու լիազորություն սահմանադրական դատարանը չունի:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 159-րդ հոդվածի, ՀՀ դատական օրենսգրքի 94-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «ավանդատու» բառից հետո՝ ամբողջությամբ, եւ 3-րդ մասի, ինչպես նաեւ «Ինքնական կառուցված շենքերի, շինությունների եւ ինքնական զբաղեցված հողամասերի իրավական կարգավիճակի մասին» ՀՀ օրենքի 8-րդ հոդվածի 1-ին մասով գործի վարույթը կարճել՝ հիմնվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32 հոդվածի 3-րդ մասի, 60 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի եւ 69 հոդվածի 1-ին եւ 7-րդ մասերի վրա:

2. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 ապրիլի 2008 թվականի ՍԳՈ- 747

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-ԻՆ ԵՎ 2008 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈՒՆՎԱՐԻ 21-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԵՋԵՎ ԿՈՍՈՎՈՅԻ ՈՒԺԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՁԻՆՎԱԾ
ՈՒԺԵՐԻ ՀՐԱՉԳԱՅԻՆ ԴԱՍԱԿԸ ԿՈՍՈՎՈՅՈՒՄ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ
ՁԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ԳՈՒՄԱՐՏԱԿԻ ԿԱԶՄՈՒՄ ՆԵՐԳՐԱՎԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 2003 ԹՎԱԿԱՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 3-Ի ՓՈԽԸՄԲՈՆՄԱՆ
ՀՈՒՇԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ
ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ`
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան 8 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ.Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի, համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի դեկտեմբերի 19-ին եւ 2008 թվականի հունվարի 21-ին ստորագրված` Հայաստանի Հանրապետության եւ Հունաստանի Հանրապետության միջեւ Կոստվոյի ուժերի գործողությունների շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հրաձգային դասակը Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում ներգրավելու վերաբերյալ 2003

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ • 1(50)2009 37

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թվականի սեպտեմբերի 3-ի փոխըմբռնման հուշագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ պաշտպանության նախարար Մ. Հարությունյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Հունաստանի Հանրապետության միջեւ Կոստվոյի ուժերի գործողությունների շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հրաձգային դասակը Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում ներգրավելու վերաբերյալ 2003 թվականի սեպտեմբերի 3-ի փոխըմբռնման հուշագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրությունը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է 2007 թվականի դեկտեմբերի 19-ին, իսկ Հունաստանի Հանրապետության կողմից՝ 2008 թվականի հունվարի 21-ին:

2. Հայաստանի Հանրապետության եւ Հունաստանի Հանրապետության միջեւ Կոստվոյի ուժերի գործողությունների շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հրաձգային դասակը Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում ներգրավելու վերաբերյալ փոխըմբռնման հուշագիրը (կից արձանագրությամբ) ստորագրվել է 2003 թվականի սեպտեմբերի 3-ին՝ Կոստվոյի ուժերի շրջանակներում Կոստվոյում հունական առաքելության կազմում հայկական հրաձգային դասակի ներգրավման հետ կապված խնդիրները կարգավորելու նպատակով եւ Հայաստանի Հանրապետության կողմից այն վավերացվել է 2003 թվականի դեկտեմբերի 13-ին:

3. Արձանագրության նպատակն է Հայաստանի Հանրապետության առավել ակտիվորեն մասնակցությունը միջազգային խաղաղապահ առաքելություններին եւ կայունացման գործընթացին:

Նկատի ունենալով միջազգային խաղաղապահ առաքելություններին եւ կայունացման գործընթացին առավել ակտիվորեն մասնակցելու Հայաստանի Հանրապետության ցանկությունը, ելնելով Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի եւս մեկ հրաձգային դասակ ներգրավելու անհրաժեշ-

տությամբ, Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է, մասնավորապես՝

- Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում գտնվող մինչև 30 հոգի ունեցող հայկական հրաձգային դասակը փոխարինել նվազագույնը 70 զինձառայողից բաղկացած հայկական վաշտով:

Արձանագրությամբ Փոխընթացման հուշագրից հանվել է հետեւյալ դրույթը.

«Եթե Կողմերը որեւէ հայցապահանջի առնչությամբ փոխադարձաբար որոշում են, որ վնասը, կորուստը, մարմնական վնասվածքը կամ մահը պատճառվել են միայն Կողմերից մեկի չմտածված գործողությունների, բացթողումների, պարտավորությունների միտումնավոր չկատարման կամ անփութության հետեւանքով, ապա պատասխանատվության հետ կապված ծախսերը կրում է միայն այդ Կողմը»:

Քննության առարկա արձանագրությունը կազմում է Փոխընթացման հուշագրի անբաժանելի մասը:

ՀՀ զինված ուժերի ներկայությունը Կոստվոյում համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության՝ ՄԱԿ-ի շրջանակներում փոխադարձ կոլեկտիվ համակարգին մասնակցությանը, ՄԱԿ-ի կանոնադրության պահանջներին, ինչպես նաեւ այլ միջազգային պայմանագրերով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորություններին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Հունաստանի Հանրապետության միջեւ Կոստվոյի ուժերի գործողությունների շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերի հրաձգային դասակը Կոստվոյում Հունաստանի զինված ուժերի գումարտակի կազմում ներգրավելու վերաբերյալ 2003 թվականի սեպտեմբերի 3-ի փոխընթացման հուշագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 748**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 23-ԻՆ ՄԱՆԻԼԱՅՈՒՄ ԵՎ
2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 30-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԱՍԻԱԿԱՆ ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ՉԱՐԳԱՅՄԱՆ
ԲԱՆԿԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2008 թվականի հունվարի 23-ին Մանիլայում եւ 2008 թվականի հունվարի 30-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ Ասիական զարգացման բանկի մշտական առաքելության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009
40

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Դ. Ավետիսյանի գրավոր բացատրությունը, հետագոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Բ Չ Ե Ց** .

Քննարկվող համաձայնագիրը նպատակ ունի Հայաստանի Հանրապետությունում արդյունավետ իրականացնել ԱԶԲ-ի գործառնությունները:

ԱԶԲ-ն ունի իրավաբանական անձի կարգավիճակ եւ, մասնավորապես, իրավասու է.

- ա) կնքել պայմանագրեր,
- բ) ձեռք բերել եւ տնօրինել անշարժ եւ շարժական գույք,
- գ) սկսել դատական վարույթներ:

Համաձայն Կանոնադրության 37 հոդվածի 2-րդ կետի՝ ԱԶԲ-ն կարող է Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծել Մշտական առաքելություն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում ԱԶԲ-ի գործունեության արդյունավետ իրականացմանն օժանդակելու նպատակով:

Մշտական առաքելությունը կզխավորի Մշտական ներկայացուցիչը, իսկ աշխատակազմում կընդգրկվեն այլ աշխատակիցներ, որոնք կարող են նշանակվել ԱԶԲ-ի կողմից:

Համաձայն սույն համաձայնագրի 2-րդ բաժնի դրույթների՝ ԱԶԲ-ն կարող է գնելու միջոցով կամ այլ կերպ ձեռք բերել հող եւ այլ անշարժ գույք, որոնք կարող են պահանջվել Մշտական առաքելության նստավայրի նպատակների, ինչպես նաեւ Մշտական առաքելության պաշտոնյաների եւ աշխատակազմի ու նրանց ընտանիքների բնակության համար:

Համաձայն Կանոնադրության 50 հոդվածի դրույթների՝ ԱԶԲ-ն եւ նրա ողջ սեփականությունն անձեռնմխելի են դատական ցանկացած հետապնդումից: Անձեռնմխելի են նաեւ ԱԶԲ-ի արխիվները՝ անկախ գտնվելու վայրից:

Մշտական առաքելության նստավայրում պետք է գործեն Հայաստանի Հանրապետության օրենքները, եւ Հայաստանի Հանրապետության դատարանները պետք է իրավագործություն ունենան Մշտական առաքելության նստավայրում կատարված գործողությունների նկատմամբ:

Ըստ համաձայնագրի՝ Հայաստանի Հանրապետությունը կրում է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես.

1. ԱԶԲ-ի կամ Մշտական առաքելության խնդրանքով Հայաստանի Հանրապետության պատկան մարմինները պետք է տրամադրեն ոստիկանության բավարար թվով աշխատակիցներ՝ Մշտական առաքելության նստավայրում օրենքի եւ կարգ ու կանոնի պահպանման եւ օրինախախտներին այնտեղից հեռացնելու համար:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

2. Կառավարությունը պետք է ԱԶԲ-ին աջակցի ապահովել ծառայություններ, որոնք պահանջվում են Մշտական առաքելության նստավայրը պահպանելու համար այնպիսի պայմաններում, որոնք հարմար են Մշտական առաքելության գործառույթների արդյունավետ իրականացման համար:

3. Կառավարությունը խնդրանքի դեպքում պետք է աջակցի ԱԶԲ-ին՝ Մշտական առաքելության պաշտոնյաներին եւ Մշտական առաքելության աշխատակազմին եւ նրանց ընտանիքներին հարմար բնակարաններով ապահովելու համար:

4. ԱԶԲ-ի հրավիրած հանդիպումների ժամանակ կառավարությունը պարտավոր է ապահովել, որ ոչ մի խոչընդոտ չհարուցվի քննարկումների եւ որոշումների կայացման լիարժեք ազատության հարցում:

5. Կառավարությունը պետք է իր դեսպանություններին, դիվանագիտական ներկայացուցչություններին, հյուպատոսություններին եւ Հայաստանի Հանրապետության շահերը ներկայացնող ցանկացած այլ գրասենյակի ընդհանուր հրահանգներ տա՝ հարկ եղած դեպքում մուտքի թույլտվություններ տրամադրել սույն համաձայնագրի 27-րդ բաժնում նշված անձանց առանց հապաղման կամ որեւէ վարձի վճարման՝ չպահանջելով նրանց ներկայությունը՝ որպես կանոն:

6. Մշտական առաքելության պաշտոնյաները եւ աշխատակազմը, նրանց ընտանիքները եւ տնային աշխատակազմի անդամները պետք է ազատված լինեն Հայաստանի Հանրապետությունում զինվորական ծառայության պարտավորություններից: Այդ ազատումը չպետք է տարածվի Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների վրա:

7. Այն բոլոր դեպքերում, երբ սույն համաձայնագիրը Հայաստանի Հանրապետության իշխանությունների համար սահմանում է այլ պարտավորություններ, քան կառավարությունը, կառավարությունը պետք է ապահովի այդ պարտավորությունների կատարումը:

Կառավարությունը եւ ԱԶԲ-ն կարող են մտնել այնպիսի լրացուցիչ պայմանագրային հարաբերությունների մեջ, եթե դրանք կարող են անհրաժեշտ լինել սույն համաձայնագրի շրջանակներում:

Համաձայնագրի դրույթները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9 հոդվածին, ինչպես նաեւ կարելու իրավական երաշխիք են ստեղծում ՀՀ Սահմանադրության 39 հոդվածում ամրագրված իրավունքի իրացման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. 2008 թվականի հունվարի 23-ին Մանիլայում եւ 2008 թվականի հունվարի 30-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ Ասիական զարգացման բանկի մշտական առաքելության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 749**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2006 ԹՎԱԿԱՆԻ ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 14-ԻՆ ԵՎ 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈՒՆԻՍԻ 28-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ԵՎ ԷԿՈՆՈՄԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԱՍԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ
ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
ԻՐԱԳՈՐԾԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՓՈՔՐԱԾԱՎԱԼ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ՕԺԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ» 4895 ARM ՆԱՄԱԿ-ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2006 թվականի դեկտեմբերի 14-ին եւ 2007 թվականի հունիսի 28-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ «Գյուղական ճանապարհների վերականգնման ծրագրի իրագործելիության ուսումնասիրություն կազմակերպելու համար փոքրածավալ տեխնիկական օժանդակություն» 4895

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009
44

ARM նամակ-համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ տրանսպորտի և կապի նախարար Ա. Մանուկյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով նամակ-համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Նամակ-համաձայնագրի նպատակը գյուղական ճանապարհների վերականգնման ծրագրի իրագործելիությունն ուսումնասիրելն է:

Նամակ-համաձայնագրով Ասիական զարգացման բանկը ՀՀ կառավարությանը որպես տեխնիկական օժանդակություն տրամադրում է 150.000 ԱՄՆ դոլար գումար՝ 2007 թվականի հոկտեմբերի 31-ին եւ 2007 թվականի նոյեմբերի 15-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ «Գյուղական ճանապարհահատվածի ծրագիր (Հատուկ գործառնություններ)» վարկային համաձայնագրով նախատեսված ծրագրի իրագործելիությունն ուսումնասիրելու նպատակով:

2. Նամակ-համաձայնագրով նախատեսվում է այդ աշխատանքները կատարող խորհրդատուների նկատմամբ կիրառել այն առավելությունները, արտոնությունները եւ իմունիտետը, որպիսիք 1965 թվականի դեկտեմբերի 4-ին Մանիլայում ստորագրված՝ Ասիական զարգացման բանկի հիմնադիր համաձայնագրին համապատասխան (ՄԴՈ-560, 29.04.2005թ.) կիրառվում են Ասիական զարգացման բանկի համար առաջադրանքներ կատարող փորձագետների նկատմամբ:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած վերոհիշյալ պարտավորությունը համահունչ է արտաքին քաղաքականության բնագավառում բարիդրացիական եւ փոխշահավետ հարաբերություններ հաստատելու վերաբերյալ՝ ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված սկզբունքին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. 2006 թվականի դեկտեմբերի 14-ին եւ 2007 թվականի հունիսի 28-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ «Գյուղական ճանապարհների վերականգնման ծրագրի իրագործելիության ուսումնասիրություն կազմակերպելու համար փոքրածավալ տեխնիկական օժանդակություն» 4895 ARM նամակ-համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 750**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻՆԵՐ ԱՐՄԵՆ ՀԱՄԱՄՁՅԱՆԻ, ԱԻԴԱ ՔՈՉԱՐՅԱՆԻ,
ԻՐԻՆԱ ՕԳԱՆԵՁՈՎԱՅԻ, ԱՆՆԱ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԻ ԵՎ
ԱԳՆԵՍԱ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
«ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 68 ՀՈԳՎԱԾԻ
10-ՐԴ ՄԱՍԻ 2-ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ 12-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողներ՝ քաղ. Աիդա Քոչարյանի եւ Իրինա Օգանեզովայի,

գործով որպես պատասխանող ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ԱԺ աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների.

դռնբաց միտում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Արմեն Համաձյանի, Աիդա Քոչարյանի, Իրինա Օգանեզովայի, Աննա Բաղդասարյանի եւ Ազնեսա Բաղդասարյանի դիմումների հիման վրա՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության եւ 12-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 1(50)2009
47

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացիներ Արմեն Համամջյանի, Աիդա Քոչարյանի, Իրինա Օզանեզովայի, Աննա եւ Ազնեսա Բաղդասարյանների դիմումներն են սահմանադրական դատարան, որոնց հիման վրա, դեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 39 հոդվածով, մինչեւ դատաքննությունն սկսվելը գործերը միավորվել են դատարանի նույն նիստում քննելու համար:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, կողմերի գրավոր բացատրությունները, լսելով պատասխանող կողմի լրացուցիչ պարզաբանումները, հետազոտելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը եւ 12-րդ մասը ու գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 2006 թվականի հունիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2006 թվականի հունիսի 14-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2006 թվականի հուլիսի 1-ից:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածը վերանագրված է «Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված գործերի քննությունը Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին, 3, 4 եւ 8-րդ կետերում նշված մարմինների եւ անձանց դիմումների հիման վրա (իրավական նորմերի սահմանադրականության վերացական վերահսկողություն)», որի 10-րդ մասը սահմանում է. «Վիճարկվող ակտն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու մասին որոշում ընդունվելու դեպքում այն իրավաբանական ուժը կորցնում է սահմանադրական դատարանի որոշումն ուժի մեջ մտնելու պահից, բացառությամբ սույն հոդվածի 12-րդ եւ 13-րդ մասերով սահմանված դեպքերի:

Այդ ակտերի վրա հիմնված սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունմանը նախորդող ժամանակահատվածում ընդունված եւ կատարված վարչական կամ դատական ակտերը վերանայման ենթակա չեն:

Չկատարված վարչական եւ դատական ակտերի կատարումը սահմանադրական դատարանի որոշումը հրապարակելուց հետո անհապաղ դադարեցվում է իրավասու վարչական մարմնի կամ դատարանի որոշմամբ»:

Իսկ 68 հոդվածի 12-րդ մասը սահմանում է. «Սույն հոդվածի 8-րդ մասի 2-րդ կետում նշված որոշումը սահմանադրական դատարանն իրավասու է տարածելու նաեւ այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա, եթե այդպիսի որոշում չընդունելը կարող է հանրության կամ պետության համար առաջացնել ծանր հետեւանքներ:

Սույն մասի առաջին պարբերությունում նշված որոշմամբ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված նորմատիվ ակտի, ինչպես նաեւ այդ ակտի կատարումն ապահովված այլ նորմատիվ ակտերի վրա հիմնված՝ սահմանադրական դատարանի որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող երեք տարիների ընթացքում ընդունված եւ կատարված վարչական կամ դատական ակտերը ենթակա են վերանայման վարչական կամ դատական ակտն ընդունած մարմնի կողմից՝ օրենքով սահմանված կարգով»:

2. Դիմողները սահմանադրական դատարան են ներկայացրել ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ վերջնական դատական ակտեր հանդիսացող որոշումներ, որոնցով սույն գործով դիմողների նկատմամբ կիրառվել են «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության եւ 12-րդ մասի դրույթները, եւ վիճարկում են այդ դրույթների սահմանադրականությունը:

Ըստ վերջնական դատական ակտերի՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, քննելով Ա. Համամջյանի վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի 13.02.2007թ. որոշումը նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու մասին դիմումը, ինչպես նաեւ Ա. Քոչարյանի, Ի. Օզանեզովայի, Աննա եւ Ազնեսա Բաղդասարյանների վճռաբեկ բողոքները վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի 05.02.2007թ. եւ 07.02.2007թ. որոշումները նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու դիմումները, իր 02.08.2007թ. եւ 18.06.2007թ. որոշումներով դրանք մերժել է:

Վճռաբեկ դատարանը մերժումը պատճառաբանել է նրանով, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 241.1 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ նոր հանգամանքներով վճիռների եւ որոշումների վերանայման համար հիմք է ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ ուժի մեջ մտած որոշումը, որով ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր է ճանաչվել այն օրենքը կամ իրավական ակտը, որը կիրառել է դատարանը (տվյալ դեպքում՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը, որը սահմանադրական դատարանի 09.04.2007թ. որոշմամբ հակասահմանադրական է ճանաչվել):

Վճռաբեկ դատարանն իր որոշումներով պատճառաբանել է, որ սահմանադրական դատարանի՝ դիմողների կողմից վկայակոչված 09.04.2007թ. որոշումն ուժի մեջ է մտել կայացման պահից, իսկ սահմանադրական դատարանն այն չի տարածել դրա ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա, հետեւաբար՝ այն տվյալ քաղաքացիական գործերով որպես նոր հանգամանք չի կարող հանդիսանալ:

Մասնավորապես, Ա. Համամջյանը 12.11.2007թ. դիմել է սահմանադրական դատարան, գտնելով, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության՝ իր նկատմամբ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կիրառված դրույթը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3 եւ 6 հոդվածների 1-ին եւ 2-րդ մասերի, 18 եւ 19 հոդվածների 1-ին մասերի պահանջներին, ուստի խնդրում է այն անվավեր ճանաչել:

Դիմողն իր դիրքորոշումը հիմնավորում է նրանով, որ դրանից առաջ դիմել էր սահմանադրական դատարան՝ խնդրելով անվավեր ճանաչել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը, սակայն դիմումը քննության չէր ընդունվել այն պատճառաբանությամբ, որ սահմանադրական դատարանի 09.04.2007թ. որոշմամբ արդեն իսկ քննվել էր սույն հոդվածի սահմանադրականության հարցը:

Դիմողներ Ա. Քոչարյանը, Ի. Օզանեզովան, Աննա եւ Ազնեսա Բաղդասարյանները 19.12. 2007թ. դիմել են սահմանադրական դատարան՝ գտնելով, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ մասի՝ իրենց նկատմամբ կիրառված դրույթը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 14.1., 18 եւ 19 հոդվածների պահանջներին, ուստի խնդրում են այն անվավեր ճանաչել:

Դիմողներն իրենց դիրքորոշումը հիմնավորում են նրանով, որ դրանից առաջ իրենք նախատեսել են դիմել սահմանադրական դատարան՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետն անվավեր ճանաչելու խնդրանքով, սակայն սահմանադրական դատարանի 09.04.2007թ. որոշմամբ արդեն իսկ լուծվել էր նշված հոդվածի սահմանադրականության հարցը, ուստի դրա հնարավորությունը բացառվեց, քանի որ առկա է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32 հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքը:

Դիմողները գտնում են, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության եւ 12-րդ մասի դրույթները զրկել են իրենց Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածների 1-ին մասերի համաձայն իրենց խախտված իրավունքները դատական կարգով վերականգնելու հնարավորությունից:

3. Պատասխանողը գտնում է, որ դիմողների կողմից բերված հիմնավորումներն անհիմն են եւ դիմումները ենթակա են մերժման հետեւյալ պատճառաբանությամբ.

1) «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի դրույթները, համակարգային առումով փոխկապակցված լինելով նույն հոդվածի 12-րդ մասի դրույթների հետ, երաշխավորում են Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասի պահանջների կատարումը: Սահմանադրական վերահսկողության այս ձեւի կիրառումը, որը հիմնվում է իրավական ակտի հակասահմանադրականության մասին որոշման ընդունումից հետո ծագող իրավահարաբերությունների վրա տարածելու պայմանի վրա, բխում է Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասում

ամրագրված նորմի բովանդակությունից, քանի որ ըստ ժամանակի մեջ գործողության հիմքի՝ սահմանադրական դատարանի որոշումները ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից: Այս մոտեցումը բխում է նաև Սահմանադրության 42 հոդվածի 3-րդ և 4-րդ մասերի պահանջներից, քանի որ իրավական ակտն հակասահմանադրական ճանաչելու մասին սահմանադրական դատարանի որոշումը, ըստ էության, հանդիսանում է անձի իրավական վիճակը բարելավող իրավական ակտ և, հետևաբար, այն կարող է հետադարձ ուժ ունենալ, եթե միայն դա նախատեսված է այդ ակտերով:

2) Ըստ պատասխանող կողմի՝ կարելի էր և՛ կարելի էր սահմանադրական դատարանի որոշման հետևանքով առաջացող հնարավոր իրավիճակների սահմանադրականության խնդիրը, օրենսդիրը, միաժամանակ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ և 12-րդ մասերի ուժով սահմանադրական դատարանին օժտել է դատական ակտին հետադարձ ուժ տալու հայեցողական իրավագործությամբ: Բնականաբար, նման որոշումների առկայությունը ենթադրում է վերականգնել մինչև որոշման ընդունման պահն առկա հարաբերությունները, բայց ակնհայտ է, որ՝ առանց բացառող պայմանների, սահմանադրական դատարանի ակտին հետադարձ ուժով օժտելը գործնական առումով կարող է հանգեցնել երկրում իրավական անվտանգության խաթարմանն ու անլուծելի իրավիճակների առաջացմանը: Եվ այս տրամաբանությամբ օրենսդիրը «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ մասի ուժով սահմանափակել է սահմանադրական դատարանի հայեցողական մոտեցումների շրջանակները, որը նպատակ է հետապնդում ապահովել հանրության և պետության օրինական շահերի պաշտպանությունը՝ չպատճառելով էական վնասներ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներին ու ազատություններին:

4. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այս կամ այն վիճարկվող ակտը կամ դրա դրույթը Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ իր որոշման իրավական հետևանքները կապվում են ոչ միայն տվյալ ակտի, այլ նաև դրա հիման վրա կայացված դատական կամ վարչական ակտերի իրավական հետևանքների, այդ ակտերի հիման վրա մարդու և քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների ապահովման ու պաշտպանության հետ՝ որպես անմիջական գործող իրավունք: Հետևաբար, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերությունում և 12-րդ ու 13-րդ մասերում ամրագրված դրույթներով կանոնակարգվել են սահմանադրական դատարանի՝ նման որոշումների իրավական հետևանքներն այն դատական և վարչական ակտերի համար, որոնք կա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յացվել են մինչև սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշման ընդունումը: Ըստ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության՝ սահմանադրական դատարանի որոշումները, որպես ընդհանուր կանոն, չունեն հետադարձ ուժ եւ չեն տարածվում մինչ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունումը ծագած եւ դատական կամ վարչական ակտերով կարգավորված իրավահարաբերությունների վրա: Ընդ որում, եթե կատարված դատական կամ վարչական ակտերը վերանայման ենթակա չեն, ապա չկատարված վարչական կամ դատական ակտերը, ըստ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 3-րդ պարբերության՝ ենթակա չեն կատարման եւ դրանց կատարումն անհապաղ դադարեցվում է իրավասու վարչական մարմնի կամ դատարանի որոշմամբ:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ եւ 13-րդ մասերը նախատեսում են վերոհիշյալ ընդհանուր կանոնից բացառություններ՝ տարբերակված մոտեցում դրսևտրելով քաղաքացիաիրավական եւ քրեաիրավական հարաբերություններին: Օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ մասով նախատեսված բացառության համաձայն՝ սահմանադրական դատարանի հայեցողությանն է թողնված իր որոշումներին հետադարձ ուժ տալու հարցը: Նույն մասը որոշակի սահմաններ է նախատեսում սահմանադրական դատարանի այդ հայեցողության իրացման համար, այն է՝ սահմանադրական դատարանը կարող է իր այս հայեցողությունից օգտվել այն դեպքում, երբ իր որոշմանը հետադարձ ուժ չտալը հանրության կամ պետության համար կարող է առաջացնել ծանր հետեւանքներ: Ինչպես նաեւ սահմանադրական դատարանի նման որոշման հիման վրա վերանայման ենթակա են այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող միայն երեք տարիների ընթացքում ընդունված եւ կատարված վարչական կամ դատական ակտերը:

Նույն հոդվածի 13-րդ մասով նախատեսված բացառությունը վերաբերում է սահմանադրական դատարանի այն որոշումների հետադարձ ուժին, որոնք Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր են ճանաչում քրեական օրենսգրքի կամ վարչական պատասխանատվության վերաբերյալ օրենքի վիճարկվող դրույթը: Այս բացառությունը հիմնվում է այն տրամաբանության վրա, որ քրեական եւ վարչական պատասխանատվություն նախատեսող դատական ակտերն անձի փաստացի վիճակի վրա ազդեցության առումով ունեն առանձնակի նշանակություն: Մասնավորապես, այս դեպքում հաշվի է առնվել անձի նկատմամբ քրեական օրենսգրքով կամ վարչական պատասխանատվության վերաբերյալ օրենքով հարկադրանքի միջոց կիրառելու եւ դրանից բխող հետեւանքների առկայությունը եւ դրանց վերացման իրական հնարավորությունը:

Ինչպես վիճարկվող դրույթում ամրագրված ընդհանուր կանոնի, այնպես էլ վերոհիշյալ բացառությունների հիմքում ընկած է հետեւյալ տրամաբանությունը. սահմանադրական դատարանի որոշումներին հետադարձ ուժ կարող է տրվել այն դեպքում, երբ դա անհրաժեշտ է որոշակի կենսական շահերի պաշտպանության նպատակով, եւ երբ յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում դատարանը, քննության առնելով այդ կենսական շահերի պաշտպանության անհրաժեշտության հարցը, հիմնավորված եւ պատճառաբանված որոշում է կայացնում իր որոշմանը հետադարձ ուժ տալու մասին:

5. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածն ունի այն բնորոշ առանձնահատկությունը, որ դրանով կանոնակարգվում են իրավական նորմերի վերացական սահմանադրական վերահսկողությանն առնչվող իրավահարաբերությունները: Անհատական դիմումների քննությանը կամ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողությանն առնչվող իրավահարաբերությունները կանոնակարգվում են օրենքի 69 հոդվածով: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հիշյալ 69 հոդվածի 11-րդ մասի հղումն օրենքի 68 հոդվածի 6-17-րդ մասերին խորությամբ հաշվի չի առել վերացական ու կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության նպատակն ու առանձնահատկությունները: Մասնավորապես, դա վերաբերում է սահմանադրական դատարանի որոշման հետադարձության ինստիտուտի առանձնահատկություններին՝ վերացական ու կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության պարագաներում: Եթե նախնական եւ հետագա վերացական սահմանադրական վերահսկողության դեպքում առաջին պլան է մղվում Սահմանադրության գերակայության երաշխավորումը՝ իրավական համակարգում օրենքների եւ այլ նորմատիվ ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունն ապահովելու ճանապարհով, ապա անհատական դիմումների հիման վրա իրականացվող կոնկրետ վերահսկողության նպատակը Սահմանադրության դրույթների անմիջական գործողության երաշխավորումն է, մարդու եւ քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների ապահովումն ու պաշտպանությունը: Հետեւաբար, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 19 հոդվածի պահանջները հաշվի առնելով, սահմանադրական դատարանը քննության առարկա հարցի վերաբերյալ հստակ իրավական դիրքորոշում կարող է արտահայտել միայն անձի նյութական եւ դատավարական իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից վիճարկվող դրույթները «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 11 եւ 12-րդ մասերի, ինչպես նաեւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 32 բաժնի (մասնավորապես՝ 20420 հոդվածի) դրույթների հետ համադրության մեջ դիտարկելով միայն:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

6. Սահմանադրական դատարանի կողմից իրականացվող կոնկրետ վերահսկողությանը մասնավորապես բնորոշ է իրավական ակտի սահմանադրականության մասին որոշման տարածումը տվյալ գործին առնչվող իրավահարաբերությունների վրա: Կոնկրետ վերահսկողության դեպքում առաջին պլան է մղվում նաև անհատական շահերի պաշտպանության խնդիրը: Այս բնորոշ գծերին համահունչ՝ ՀՀ ներպետական օրենսդրությունը նախատեսել է շահագրգիռ անձի անհատական դիմումի հիման վրա ընդունված՝ սահմանադրական դատարանի որոշման արդյունքում տվյալ դիմողի առնչությամբ կայացված դատական ակտի վերանայման հնարավորությունը, ինչը լիարժեքություն է արդյունավետություն է հաղորդում սահմանադրական դատարանում անհատական դիմումի հիման վրա անձի սահմանադրական իրավունքների՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունքների, պաշտպանությանը: Մասնավորապես, օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասը նախատեսում է դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը հակասող է անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշում ընդունվելու դեպքում դիմողի նկատմամբ կիրառված վերջնական դատական ակտն օրենքով սահմանված կարգով վերանայելու հնարավորությունը: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության է քրեական դատավարության օրենսգրքերի համապատասխան հոդվածներով սահմանված է սահմանադրական դատարանի որոշումների հիման վրա դատական ակտերի վերանայման կարգը:

Օրենսդրական նման կարգավորումը հնարավորություն է տալիս սահմանադրական դատարան անհատական դիմում ներկայացրած անձին լիարժեքորեն իրացնելու իր իրավունքները է ասպահովում է սահմանադրական դատարանում անձի սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության արդյունավետությունը:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ ՀՀ դատարանների կողմից ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նախկին 2411 հոդվածի (որն ընդունվել էր ըստ 21.02.07թ. «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն է և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի է և ուժը կորցրել ըստ 28.11.07թ. «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն է և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի) է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի կիրառման առնչությամբ ձեռավորվել էր իրավակիրառական պրակտիկա, որը հիմնվում էր վերոհիշյալ 2411 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված դեպքերում» դրույթի մեկնաբանության վրա: Ըստ որոշ մեկնաբանությունների՝ այդ նախատեսությունը հիմք էր տալիս եզրակացնելու, որ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի հիման վրա դատական ակտի վերանայումը էս հնարավոր է միայն

այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանն օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ մասի ուժով հետադարձ ուժ է տվել իր որոշմանը՝ այն տարածելով այդ որոշման ուժի մեջ մտնելուն նախորդող իրավահարաբերությունների վրա: Մինչդեռ այս մեկնաբանությունը ոչ միայն անընդունելի է, այլ նաև անհիմաստ է դարձնում սահմանադրական դատարանի միջոցով անձի խախտված իրավունքների պաշտպանության գաղափարը, քանզի օրենսգրքի 2411 հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի վերոհիշյալ նախադասության մեջ ամրագրված «դեպք» բառը ներառում էր ոչ միայն օրենքի 68 հոդվածի 12-րդ մասով նախատեսված դեպքը, այլ նաև օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասով նախատեսված դեպքը:

7. Վերացական եւ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության առանձնահատկություններով է պայմանավորված նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ եւ 69 հոդվածի 12-րդ մասերի միջև եղած «անհամապատասխանությունը»: Մասնավորապես, օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասը սահմանում է ընդհանուր կանոն, որից բացառություն է անում նույն հոդվածի 12-րդ եւ 13-րդ մասերով նախատեսված դեպքերում միայն, այդ ցանկում չներառելով օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասը: Մինչդեռ օրենքի 69 հոդվածի նշված մասն ամրագրում է, որ օրենքի՝ դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշում ընդունվելու դեպքում դիմողի նկատմամբ կիրառված վերջնական դատական ակտն օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման: Այսինքն՝ այս նորմը եւս բացառություն է օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասով սահմանված ընդհանուր կանոնից, բնորոշ է կոնկրետ վերահսկողությանը, որի մասին, բնականաբար, հիշատակում չէր կարող լինել 68 հոդվածում, որն էլ իր հերթին տարաբնույթ մեկնաբանությունների հնարավորություն է տալիս: Եվ եթե ձեւավորված իրավակիրառական պրակտիկայի արդյունքում ընդհանուր իրավասության դատարանների կողմից շարունակվի նախապատվությունը տալ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասին՝ անտեսելով 69 հոդվածի 12-րդ մասի պահանջը, ապա ընդհանրապես անհիմաստ կդառնա սահմանադրական դատարան անհատական դիմումներ ներկայացնելը:

8. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասի համաձայն՝ օրենքի սահմանադրականությունը որոշելիս սահմանադրական դատարանը պարզում է նաև այդ ակտի վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված տվյալ ակտի այլ դրույթների սահմանադրականությունը: Սահմանադրական դատարանը, այդ հոդվածին համապատասխան, հարկ է համարում անդրադառնալ վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի սահմանադրականության հարցին:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ այս դրույթի հիման վրա դատարանների կողմից վերանայվում են միայն այն անձանց առնչությամբ կայացված դատական ակտերը, որոնց դիմումի հիման վրա սահմանադրական դատարանն ընդունել է օրենքի կիրառված դրույթի՝ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշում:

Նշված իրավակիրառական պրակտիկայի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի, ինչպես նաեւ 32 հոդվածի 3-րդ եւ 5-րդ մասերի համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ այն անձինք, որոնց համար դեռեւս չի լրացել սահմանադրական դատարանի դիմելու համար օրենքով սահմանված վեցամսյա ժամկետը, զրկվում են սահմանադրական դատարանի դիմելու միջոցով իրենց սահմանադրական իրավունքների դատական պաշտպանությունն իրականացնելու հնարավորությունից:

Վերոհիշյալ իրավակիրառական պրակտիկան արդյունք է նաեւ նրա, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասում օգտագործված՝ «դիմող» եզրույթի բովանդակությանը տրվել է սահմանափակ մեկնաբանություն:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Սահմանադրական դատավարության մասնակիցները» վերտառությամբ 44 հոդվածի 1-ին կետի «ա» ենթակետի համաձայն՝ «Սահմանադրական դատավարության մասնակիցներն են դատավարության կողմերը՝ դիմողը՝ սույն օրենքի 25-րդ հոդվածին համապատասխան՝ սահմանադրական դատարանի դիմելու իրավունք ունեցող մարմինները եւ անձինք»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 հոդվածի համաձայն՝ «Սահմանադրությամբ եւ սույն օրենքով սահմանված կարգով սահմանադրական դատարան կարող են դիմել Սահմանադրության 101-րդ հոդվածով նախատեսված մարմինները եւ անձինք, ընդ որում, Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետում նշված դեպքում սահմանադրական դատարան կարող են դիմել նաեւ իրավաբանական անձինք՝ Սահմանադրության 42.1-րդ հոդվածին համապատասխան»:

Սահմանադրության 101 հոդվածի 6-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրությամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով սահմանադրական դատարան կարող է դիմել յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները եւ վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը:

Սահմանադրության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի վերոհիշյալ դրույթներից բխում է, որ այն ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձինք, ովքեր Սահմանադրությամբ եւ սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով կոնկրետ գործով իրավասու են վիճարկել այդ ակտով իրենց նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը, համարվում են սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքի սուբյեկտներ: Տվյալ դեպքում «դիմող» հասկացությունը պետք է մեկնաբանվի լայն իմաստով եւ անձի սահմանադրական արդարադատության իրավունքի իրացումը պետք է օրենսդրո-րեն երաշխավորված լինի:

9. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ Սահմանադրության 101 հոդվածի 6-րդ կետը երաշխավորում է անձի՝ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքը, օրենքով այդ իրավունքն իրացնելու համար սահմանվում է վեցամսյա ժամկետ, սակայն, գործնականում ստեղծվում է մի այնպիսի իրավիճակ, երբ մեկ այլ անձի կողմից իր իրավունքների պաշտպանության նպատակով սահմանադրական դատարան դիմելը խոչընդոտում է անձին իրացնելու իր՝ սահմանադրական դատարան դիմելու սահմանադրական իրավունքը: Այսինքն՝ մի անձի իրավունքի իրացումը կանխվում է մեկ այլ անձի կողմից իր իրավունքի իրացման փաստով, ինչի արդյունքում նրանց միջև ստեղծվում է նաեւ անհավասար վիճակ:

Սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության նպատակով սահմանադրական դատարան դիմելու՝ սահմանադրական արդարադատության իրավունքի արդյունավետ իրացման անհրաժեշտությունը պահանջում է, որպեսզի այդ իրավունքի իրացումը կախվածության մեջ չդրվի տվյալ անձի կամքից անկախ առաջացած որեւէ հանգամանքից: Հետեւաբար, յուրաքանչյուր անձ պետք է հնարավորություն ունենա օրենքով սահմանված վեցամսյա ժամկետում օգտվելու սահմանադրական դատարանի միջոցով տրամադրվող իրավական պաշտպանությունից: Նման հնարավորությունը կարող է ապահովվել միայն այն դեպքում, երբ սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա վերանայվեն նաեւ այն անձանց առնչությամբ կայացված դատական ակտերը, որոնց վերաբերյալ վերջնական դատական ակտի կայացման եւ տվյալ անձի նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ այլ դիմումի (դիմումների) հիման վրա սահմանադրական դատարանում գործի դատաքննություն սկսելու օրվա կամ այդ հարցով սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման օրվա միջև ժամանակահատվածը չի գերազանցում վեց ամիսը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Սահմանադրության 101

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

հողվածի 6-րդ կետով երաշխավորված՝ սահմանադրական դատարան դիմելու անձի իրավունքի արդյունավետ իրացումը պահանջում է սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա դատական ակտերի վերանայման այնպիսի լիարժեք օրենսդրական կարգավորում, որը հնարավորություն կտա անձին վերականգնելու սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրությանը հակասող ճանաչված նորմատիվ ակտի կիրառման արդյունքում խախտված իր սահմանադրական իրավունքը: Դա նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 7-րդ մասի պահանջն է, քանի որ նորմատիվ ակտերի սահմանադրականությունը գնահատելիս պետք է հաշվի առնվեն նաեւ մարդու եւ քաղաքացու՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված իրավունքների ու ազատությունների ապահովման եւ պաշտպանության ազատ իրականացման անհրաժեշտությունը, դրանց սահմանափակումների թույլատրելիությունը, Սահմանադրության անմիջական գործողության ապահովման անհրաժեշտությունը: Ուստի սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նոր հանգամանքների հիման վրա դատական ակտի վերանայման հետ կապված իրավահարաբերությունների օրենսդրական կարգավորման նպատակը պետք է լինի ինչպես արդարադատության մատչելիությունը, այնպես էլ անձանց սահմանադրական իրավունքների դատական պաշտպանության արդյունավետության ապահովումը, որոնց օրենսդրորեն հստակեցնելը կնձնացնի վստահությունն արդարադատության նկատմամբ, մարդկանց հնարավորություն կտա առավել երաշխավորված ու արդյունավետ իրացնել դատական պաշտպանության իրենց սահմանադրական իրավունքը:

Հետեւաբար, օրենսդիրը պարտավոր է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 32 բաժնում սահմանել նոր հանգամանքների հիման վրա դատական ակտերի վերանայման այնպիսի հստակ իրավակարգավորում, որը կերաշխավորի անձի՝ Սահմանադրության 101 հոդվածի 6-րդ կետով ամրագրված՝ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքի, ինչպես նաեւ Սահմանադրության 19 հոդվածում ամրագրված իրավունքների արդյունավետ իրացման հնարավորությունը: Անհրաժեշտ է հստակ ամրագրել նաեւ այն անձանց վերաբերյալ դատական ակտերը վերանայելու օրենսդրական պահանջ, որոնք թեւեւ սահմանադրական դատարանում չեն հանդիսացել դատավարության կողմ, սակայն սահմանադրական դատարանում իրենց գործի քննության հնարավորությունից զրկված են եղել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 32 հոդվածի 3-րդ կամ 5-րդ մասերի ուժով: Այլապես, սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքը, ինչպես նաեւ խախտված իրավունքների՝ սահմանադրական դատարանի միջոցով դատական պաշտպանության իրավունքը կդառնան անիրական եւ երեւութական՝ գուրկ լինելով արդյունավետ իրացման հնարավորությունից:

10. Սահմանադրական դատարանը նաեւ արձանագրում է, որ համաձայն 28.11.07թ. ընդունված եւ 01.01.08թ. ուժի մեջ մտած «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի, նախկին 2411 հոդվածը փոխարինվել է 20420 հոդվածով, որի 1-ին մասի 1-ին կետը սահմանում է.

«1. Նոր հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման համար հիմք են՝

1) Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի՝ ուժի մեջ մտած որոշումը, որով ամբողջությամբ կամ մի մասով հակասահմանադրական է ճանաչվել այն օրենքը կամ այլ իրավական ակտը, որը կիրառել է դատարանը...»:

Փաստորեն, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը դիտարկում է սահմանադրական դատարանի համապատասխան որոշումները որպես դատական ակտերի վերանայման հիմք՝ անկախ որեւէ հանգամանքից եւ առանց որեւէ բացառության կամ վերապահման: Մյուս կողմից, շարունակում է գործել այն իրավակիրառական պրակտիկան, երբ քաղաքացիների նկատմամբ «նոր հանգամանքներով վճիռների եւ որոշումների վերանայման» ինստիտուտը չի կիրառվում բոլոր այն դեպքերում, երբ սահմանադրական դատարանը հետադարձություն չի տվել իր որոշմանը՝ անկախ այն բանից, թե վերացական կամ կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողություն է իրականացվել:

Վիճարկվող դրույթների եւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 32 բաժնի (մասնավորապես՝ 20420 հոդվածի) դրույթների համակարգային վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն անձի՝ սահմանադրական դատարան դիմելու իրավունքի իրացման արդյունավետության տեսանկյունից կարելու է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով՝ սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա դատական ակտերի վերանայման այնպիսի կարգի սահմանումը, որը, նախ՝ չի խաթարի երկրի իրավական անվտանգությունն ու քաղաքացիական շրջանառության կայունությունը, ինչպես նաեւ լիարժեք հնարավորություն կտա անձին սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա վերականգնելու հակասահմանադրական նորմի կիրառման արդյունքում խախտված իր իրավունքը: Բացի վերոշարադրյալից, խնդիրը վերաբերում է նաեւ այն բանին, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան բաժնի նոր խմբագրությամբ (20422 հոդված) սահմանադրական դատարանի որոշման հիմքով փաստորեն վերանայման ենթակա են բոլոր այն դատական ակտերը, որոնք օրինական ուժի մեջ են մտել 20 տարուց ոչ վաղ: Այսինքն՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը սահմանադրական դատարանի որոշման ուժը տարածում է 20-ամյա վաղեմությամբ իրավահարաբերությունների վրա:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ակնհայտ է, որ նշված նորմը հակասում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասին, իսկ համաձայն «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 3 հոդվածի 2-րդ կետի՝ «2. Իրավական ակտը չպետք է հակասի հավասար կամ ավելի բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող իրավական ակտերին»: Ըստ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9 հոդվածի 6-րդ կետի՝ «6. Օրենսգրքի կարգավորման իրավահարաբերությունների ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության մյուս բոլոր օրենքները պետք է համապատասխանեն օրենսգրքերին» (տվյալ դեպքում «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի դրույթները պետք է համապատասխանեն ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան դրույթներին, չնայած այն բանին, որ ՀՀ Ազգային ժողովը 2007թ. փետրվարի 21-ին փոփոխություն կատարելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 2411 հոդվածի 1-ին մասում, շեշտել էր, որ նոր հանգամանքների ինստիտուտը կիրառվում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված դեպքերում: 2007թ. նոյեմբերի 28-ի փոփոխությունների արդյունքում օրենսգրքից այս նորմը նույնպես հանվեց):

Նույն կանոնն ամրագրված է նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 1 հոդվածի 1-ին մասում. «1. Հայաստանի Հանրապետության դատարաններում... քաղաքացիական գործերով դատավարության կարգը սահմանվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, սույն օրենսգրքով եւ դրանց համապատասխան ընդունված այլ օրենքներով:

Այլ օրենքներում... պարունակվող քաղաքացիական դատավարության իրավունքի նորմերը պետք է համապատասխանեն սույն օրենսգրքին, իսկ հակասության դեպքում կիրառվում են սույն օրենսգրքի նորմերը»:

Հաջորդ խնդիրը կայանում է հետևյալում: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 20420 հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված դրույթը, որի համաձայն՝ «նոր հանգամանքներով վերանայման ենթակա են առաջին ատյանի դատարանների դատական ակտերը», կարող է խոչընդոտներ ստեղծել անձի խախտված իրավունքները սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա վերականգնելու համար, քանզի առանձին դեպքերում անձի խախտված իրավունքների՝ սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա վերականգնումը կարող է պահանջել վերաքննիչ դատարանի կամ վճռաբեկ դատարանի որոշումների վերանայում: Հաշվի առնելով վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարանների լիազորությունները՝ հնարավոր են իրավիճակներ, երբ խախտված իրավունքների՝ սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա վերականգնման համար ընդհանրապես չպահանջվի առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտի վերանայում, եւ խախտված իրավունքը հնարավոր չլինի վերա-

կանգնել առանց վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարանի ընդունած դատական ակտի վերանայման:

Ուստի սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդիրը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 32 բաժնում համապատասխան փոփոխությունների միջոցով պարտավոր է կարգավորել նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման գործող կարգը՝ այն հաշվով, որպեսզի չխաթարվի իրավական անվտանգությունը, եւ քաղաքացիները լիարժեքորեն կարողանան վերականգնել հակասահմանադրական նորմի կիրառման հետեւանքով խախտված իրենց իրավունքները:

Սահմանադրական դատարանը նման օրենսդրական փոփոխության անհրաժեշտությունը կարելու է նաեւ այն տեսանկյունից, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 20420 հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված դրույթն իրավակիրառական պրակտիկայում կարող է լուրջ խոչընդոտներ հարուցել ոչ միայն սահմանադրական դատարանի որոշումների հիման վրա անձանց սահմանադրական իրավունքների եւ ազատությունների վերականգնման կամ պաշտպանության համար, այլ նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռների հիման վրա անձանց կոնվենցիոն իրավունքների վերականգնման եւ պաշտպանության, հետեւաբար՝ նաեւ Եվրոպական դատարանի վճիռները կատարելու՝ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորության բարեխիղճ կատարման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից, նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 2007 թվականի փետրվարի 21-ին եւ նոյեմբերի 28-ին ընդունված օրենքներով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի մի շարք հոդվածների փոփոխություններն ու լրացումները, ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 10-րդ մասի 2-րդ պարբերության եւ 12-րդ մասի դրույթները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 12-րդ մասի դրույթները, որոնք համակարգային առումով փոխկապակցված են օրենքի վիճարկվող դրույթների հետ, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 19 հոդվածի պահանջներին հակասող եւ անվավեր այն մասով, որով սահմանափակվում է նոր հանգամանքների

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

հիմքով այն անձանց իրավունքների վերականգնման հնարավորությունը, որոնց վերաբերյալ վերջնական դատական ակտի կայացման եւ տվյալ անձի նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականության հարցի վերաբերյալ այլ դիմումի (դիմումների) հիման վրա սահմանադրական դատարանում գործի դատաքննություն սկսելու օրվա կամ այդ հարցի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման օրվա միջեւ ընկած ժամանակահատվածը չի գերազանցում վեց ամիսը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

15 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԳՈ-751

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ԼՈՒԻՇԵՆ» ՍՊԸ-Ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ 1998 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 17-ԻՆ ԸՆԳՈՒՆՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 77 ՀՈԳՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

22 ապրիլի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի (գեկուցող), Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի եւ 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց ««Լոռիշեն» ՍՊԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 1998 թվականի հունիսի 17-ին ընդունված՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթը «Լոռիշեն» ՍՊԸ-ի դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմողի գրավոր փաստաթղթերը, պատասխանող կողմի գրավոր բացատրությունները եւ լսելով վերջինիս լրացուցիչ պարզաբանումները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 1998 թվականի հունիսի 17-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

2. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 77 հոդվածը սահմանում է.

«1. Դատարանը, գործին մասնակցող անձի դիմումի հիման վրա, սույն օրենսգրքով կամ այլ օրենքներով սահմանված դատավարական ժամկետը բաց թողնելու պատճառները հարգելի ճանաչելու դեպքում, վերականգնում է բաց թողնված ժամկետը:

2. Բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու կամ վերականգնելը մերժելու մասին դատարանը կայացնում է որոշում»:

3. Ըստ վերջնական դատական ակտի՝ «Լոռիշեն» ՍՊ ընկերության դիմումը՝ ընդդեմ ՀՀ արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության, երրորդ անձ «Պրոմթեյ-Խիմպրոմ» ՓԲ ընկերության՝ պետական մարմնի անգործությունը վիճարկելու պահանջի մասին քաղաքացիական գործով ՀՀ տնտեսական դատարանի 22.11.2006 թվականին կայացրած վճռի, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատի 26.06.2007 թվականի որոշմամբ մերժվել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 եւ 228.1. հոդվածների հիման վրա՝ վճռաբեկ բողոք բերելու համար սահմանված դատավարական ժամկետը դիմողի կողմից բաց թողնելու եւ այն վերականգնելն անհարգելի համարելու պատճառաբանությամբ:

4. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3, 6 (1-ին, 2-րդ եւ 5-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին, քանի որ աշխատանքային օրվա ավարտից հետո մինչեւ ժ. 24:00 դատավարական գործողությունների կատարման անհնարինության պատճառով բաց թողնված դատավարական ժամկետների վերականգնման պայման չնախատեսելու, ինչպես նաեւ բաց թողնված այդ ժամկետը վերականգնելու կամ վերականգնելը մերժելու մասին դատա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կան որոշման պատճառաբանման պարտադիր պայման չնախատեսելու հետեւանքով, չի ապահովում արդարադատության արդյունավետության եւ դրա բավարար մատչելիության իրավական երաշխիքներ:

Դիմողը միաժամանակ գտնում է, որ դատավարական գործողության կատարումը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված ժամկետի վերջին օրը՝ աշխատանքային ժամի ավարտից հետո մինչեւ նույն օրվա ժ. 24:00-ն գործնականում անհնար է, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 74, 75 հոդվածների եւ վիճարկվող 77 հոդվածի կարգավորման պայմանները չեն պարունակում այդպիսի գործողություն կատարելու բավարար իրավական երաշխիքներ:

5. Պատասխանողը գտնում է, որ դիմողի պնդումը հիմնավորված չէ եւ դիմումը ենթակա է մերժման հետեւյալ նկատառումներով՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով վճռաբեկ բողոքի կազմման եւ ներկայացման համար սահմանված է բավական երկար ժամանակահատված՝ վեց ամիս, որն ավելի քան բավարար է ցանկացած բարդության գործի ուսումնասիրման եւ բողոքի ներկայացման համար: Բացի դրանից, դիմողի նշած դատավարական ժամկետների սահմանման եւ վերականգնման հիմնահարցն իր կարգավորումն է ստացել նաեւ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 5 եւ 84 հոդվածներում, որոնց եւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմերի վերլուծությունից բխում է, որ դրանք լրացնում են միմյանց: Հետեւաբար, եթե դատավարական գործողությունը պետք է կատարվի հիմնարկում կամ կազմակերպությունում, ապա այդպիսի գործողության կատարման ժամկետը լրանում է այն ժամին, երբ այդ հիմնարկի կամ կազմակերպության սահմանած կանոններով ավարտվում է աշխատանքային օրը: Իսկ դատավարական բաց թողնված ժամկետի վերականգնման կամ վերականգնումը մերժելու վերաբերյալ դատարանի պատճառաբանված որոշման կայացման պարտադիր պայմանը բխում է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 144 հոդվածի բովանդակությունից, հետեւաբար՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածում դատական որոշման պատճառաբանված լինելու անհրաժեշտության մասին դրույթի ամրագրման կարիքը բացակայում է, եւ այն իր բովանդակությամբ չի հակասում ՀՀ Սահմանադրությանը:

6. ՀՀ Սահմանադրության 18 հոդվածի (1-ին մաս) եւ 19 հոդվածի (1-ին մաս) համաձայն յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների եւ ազատությունների դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների, ինչպես նաեւ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք, որն ամրագրված է նաեւ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 6 հոդվածում: Դատավարական ժամկետների ինստիտուտն

ընդհանրապես կոչված է երաշխավորելու անձանց իրավունքների եւ ազատությունների դատական պաշտպանության սահմանադրական վերոհիշյալ իրավունքի արդյունավետ իրացումը: Այն օրենքով կամ դատարանի կողմից նշանակված որոշակի ժամանակահատված է, որի ընթացքում դատարանը, կողմերը եւ գործի մյուս մասնակիցներն իրավունք ունեն (պարտավոր են) կատարելու օրենքով նախատեսված դատավարական գործողություններ: Միաժամանակ, որոշակի ժամկետով այդպիսի գործողությունների կատարման սահմանափակումը դատավարական հարաբերությունների կայունությունը, որոշակիությունը, հստակությունը, դատավարական սկզբունքների պահպանումը, գործով բազմակողմանի եւ օբյեկտիվ քննությունը, ի վերջո, արդարադատության արդյունավետությունն ապահովող եւ անձանց խախտված իրավունքները ողջամիտ ժամկետում վերականգնելու կարեւոր երաշխիք է:

7. Քաղաքացիադատավարական ժամկետների սահմանման եւ կիրառման (այդ թվում՝ նաեւ գործողությունների կատարման) ընդհանուր կանոնները նախատեսված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 74-77 հոդվածներով, համաձայն որոնց՝ դատավարական գործողությունները կատարվում են սահմանված ժամկետներում (օրենսդրությամբ, դատարանի որոշմամբ), եւ կարող են կատարվել մինչեւ այդ ժամկետի վերջին օրվա ժամը 24:00-ն, որը որպես իրավական ակտով նախատեսված գործողությունը կատարելու ընդհանուր կանոն նախատեսված է նաեւ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 84 հոդվածի 1-ին մասում:

Միաժամանակ, օրենսդրությամբ կարգավորված է քաղաքացիադատավարական ժամկետների հաշվարկի, դրանք բաց թողնելու դեպքում վերականգնելու ընթացակարգ: Վերականգնման կանոնները որոշված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածի 1-ին մասում, ինչպես նաեւ «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24 հոդվածում (կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու դեպքում), համաձայն որոնց՝ բաց թողնված դատավարական ժամկետը դատարանի որոշմամբ վերականգնվում է հարգելի պատճառների առկայությամբ՝ գործին մասնակցող անձի դիմումի հիման վրա:

Վերոհիշյալ նորմերի բովանդակությունից հետեւում է, որ դատավարական ժամկետը բաց թողնելու հնարավոր պատճառներն օրենքով օբյեկտիվորեն կանխորոշված չեն, որի պայմաններում դրանք գնահատելու եւ արդյունքում այդ ժամկետի բացթողումը հարգելի կամ անհարգելի ճանաչելու (գնահատման չափանիշներ ընտրելու) դատարանի լիազորությունը կրում է հայեցողական բնույթ: Սակայն, ի տարբերություն «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 24 հոդվածի 4-րդ մասում ամրագրված կանոնի, դատավարական գործողության կատարման բաց թողնված ժամկետը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգր-

քի վիճարկվող 77 հոդվածի հիմքով վերականգնելու վերաբերյալ դատարանի որոշման բողոքարկման, հետևաբար՝ այդ ակտի հիմնավորվածությունը (օրինականությունը) վիճարկելու իրավական հնարավորություն նախատեսված չէ, որի սահմանադրականությունը սույն գործի շրջանակներում չի վիճարկվում:

Ի դեպ, քննության առարկա հիմնահարցի վերաբերյալ դիրքորոշում է արտահայտել նաև ՀՀ դատարանների նախագահների խորհուրդն իր «Դատական ակտերը բողոքարկելու ժամկետների վերաբերյալ օրենսդրության կիրառման դատական պրակտիկայի մասին» 2000թ. թիվ 36 որոշմամբ:

Վերահաստատելով իր 09.04.2007թ. ՍԳՈ-690 որոշման 7-րդ եւ 11-րդ կետերում արտահայտած դիրքորոշումը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատավարական ժամկետները բաց թողնելու պատճառների դատական գնահատման հիմքում պետք է լինեն իրավական չափանիշներ՝ ելնելով իրավակարգավորման ընդհանուր սկզբունքներից, բացառելով կամային ու չհիմնավորված որեւէ մտտեցում: Այդպիսի ազատությունը պետք է իրականացվի իրավասու դատարանի՝ օրենքով նախատեսված լիազորությունների շրջանակներում, անձանց համար միակերպ ընկալելի հիմքերով՝ ՀՀ Սահմանադրության 3 հոդվածում եւ 47 հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված հիմնարար սկզբունքների պահպանմամբ: Հակառակ պարագայում, դատարանը մարդու սահմանադրական իրավունքների՝ որպես անմիջական գործող իրավունքի, ապահովման ու պաշտպանության փոխարեն իր ակտով այդ իրավունքների ոտնահարման պատճառ կարող է դառնալ: Դրանով է պայմանավորված դատական ակտերի՝ որպես սահմանադրական արդարադատության օբյեկտ հանդիսանալու իրողությունը միջազգային պրակտիկայում:

Ելնելով դիմողի առաջադրած հարցադրումներից, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 19 հոդվածի հիման վրա ի պաշտոնե պարզելով գործի հանգամանքները, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդրությունը նախատեսել է բոլոր հնարավոր լուծումները քննության առարկա հարցով դիմողի սահմանադրական իրավունքների պաշտպանության համար: Խնդիրը կայանում է նրանում, թե այդ հնարավորություններն ինչպես են իրացվել դատական պրակտիկայում: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ քննության առարկա գործով դա չի արվել հոգուտ իրավունքի գերակայության սկզբունքի երաշխավորման, միաժամանակ արձանագրելով, որ ՀՀ Սահմանադրությամբ դատական ակտերը սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ հանդիսանալ չեն կարող:

8. Անդրադառնալով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածի 2-րդ մասի հիմքով կայացված դատական որոշման պատճա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ռաբանման պարտադիր պահանջի վերաբերյալ դիմող կողմի պնդմանը, նկատի ունենալով, որ այդպիսի որոշման կայացումը դուրս է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 144 հոդվածի կանոնակարգման շրջանակներից, եւ վերահաստատելով 09.04.2007թ. ՍԴՈ-690 եւ 11.04.2007թ. ՍԴՈ-691 որոշումներում արտահայտած իր դիրքորոշումը, սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է ՀՀ դատական օրենսգրքի 21, 48, 50 (4-րդ մաս) եւ 60 (1-ին մասի 1-ին եւ 6-րդ կետեր) հոդվածներով նախատեսված՝ դատական որոշումների պատճառաբանման պարտադիր պայմանների միակերպ կիրառման կարեւորությունը ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածների պահանջների լիարժեք երաշխավորումն ապահովելու խնդրում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 77 հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**22 ապրիլի 2008 թվականի
ՍԴՈ- 752**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ՌԱԳԻՈ ՀԱՅ» ՍՊԸ-Ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
«ՀԵՌՈՒՄՍԱՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌԱԳԻՈՅԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 53 ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

13 մայիսի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմող՝ «Ռադիո Հայ» ՍՊԸ-ի տնօրեն Ա. Մկրտչյանի, նրա ներկայացուցիչ Հ. Ալումյանի, պատասխանող կողմի՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց ««Ռադիո Հայ» ՍՊԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Ռադիո Հայ» ՍՊԸ-ի՝ 25.12.2007թ. դիմումն է սահմանադրական դատարան:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, կողմերի բացատրությունները, ուսումնասիրելով գործի նյութերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 2000 թվականի հոկտեմբերի 9-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2000 թվականի նոյեմբերի 9-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2000 թվականի նոյեմբերի 18-ին (ՀՕ-97):

Ազգային ժողովի կողմից 2001 թվականի հոկտեմբերի 24-ին ընդունված եւ 2001 թվականի դեկտեմբերի 12-ին ուժի մեջ մտած՝ ««Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-251 ՀՀ օրենքով «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել են մի շարք փոփոխություններ եւ լրացումներ: Մասնավորապես, ««Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-251 ՀՀ օրենքի 20 հոդվածի ուժով օրենքի 53 հոդվածից երկրորդ մասը հանելու կապակցությամբ օրենքի երրորդ եւ չորրորդ մասերը համապատասխանաբար համարվում են երկրորդ եւ երրորդ մասեր, իսկ օրենքի 53 հոդվածի՝ նոր խմբագրությամբ երկրորդ մասից հանվել է «կամ արտադրության եւ հեռարձակման» բառերը, «հազարապատիկը» բառը փոխարինվել է «հինգհարյուրապատիկը» բառով:

Քննության առարկա դիմումով վիճարկվում է օրենքի նոր՝ 2001 թվականի հոկտեմբերի 24-ի խմբագրությամբ 53 հոդվածի 3-րդ մասը, որը, ըստ էության, հանդիսանում է օրենքի նախկին խմբագրությամբ 53 հոդվածի 4-րդ մասը եւ առայսօր որեւէ բովանդակային փոփոխության չի ենթարկվել:

Օրենքի՝ «Արտոնագիր (լիցենզիա) տալը» վերտառությամբ 53 հոդվածը սահմանում է. «Արտոնագրատիրոջ իրավունք ստացած իրավաբանական անձին Ազգային հանձնաժողովն արտոնագիր (լիցենզիա) է տալիս համապատասխան մուծումներ կատարելուց հետո՝ տասնօրյա ժամկետում:

Հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակման համար արտոնագրային (լիցենզային) վճարի չափը կախված է հաղորդչի հզորությունից եւ սփռման հնարավոր տարածքից: Արտոնագրային (լիցենզային) վճարը սահմանում է հանձնաժողովը. դա չի կարող լինել ավելի, քան սահմանված նվազագույն (հաշվարկային) աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը:

Հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան եթերավճար, որի չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերից»:

2. ՀՀ կառավարությունը, օրենքի 53 հոդվածի կիրարկումն ապահովելու նպատակով եւ ղեկավարվելով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 14 հոդվածի 3-րդ մասով, 06.07.2006 թվականին ընդունել է «Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը լիազորություն վերապահելու եւ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի հոկտեմբերի 6-ի N 1807-Ն որոշման մեջ լրացում կատարելու մասին» թիվ 946-Ն որոշումը, որով ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը վերապահվել է հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի չափը հաշվարկելու եւ հաստատելու լիազորություն:

Իր հերթին, ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարը, հիմնվելով «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի եւ ՀՀ կառավարության 06.07.2006թ. թիվ 946-Ն որոշման վրա, 01.11.2006 թվականին ընդունել է թիվ 274-Ն հրամանը, որով հաստատել է հեռարձակման հաճախությունների սպասարկման տարեկան եթերավճարի չափը:

ՀՀ տնտեսական դատարանը, դիմողի, ինչպես նաեւ մի քանի այլ ռադիոընկերությունների դիմումի հիման վրա՝ ընդդեմ ՀՀ կառավարության, քննելով ՀՀ կառավարության 06.07.2006թ. թիվ 946-Ն որոշումը մասնակիորեն անվավեր ճանաչելու պահանջի վերաբերյալ քաղաքացիական գործը, իր 2007թ. մայիսի 11-ի վճռով մերժել է դիմողների պահանջը: ՀՀ կառավարության նշված որոշումը, «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի եւ ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարի 01.11.2006թ. թիվ 274-Ն հրամանի հետ մեկտեղ, իրավական հիմք էր հանդիսացել դիմողներին եթերավճար մուծելու պահանջ ներկայացնելու համար: Ըստ դիմողների՝ ՀՀ կառավարությունն իրավասու չէր իր այդ որոշմամբ լիազորելու ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը՝ հաստատելու հեռարձակման հաճախությունների սպասարկման տարեկան եթերավճարների չափերը: ՀՀ տնտեսական դատարանը գտել է, որ ՀՀ կառավարության վիճարկվող որոշումը «որեւէ կերպ չի հակասում օրենքին, որպիսի հիմքով եւ չի խախտում դիմողների՝ դիմումի հիմքում նշված իրավունքները, քանի որ ՀՀ կառավարության կողմից՝ վիճարկվող որոշումը կայացվել է ՀՀ Սահմանադրության 85 հոդվածի, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9 հոդվածի 4-րդ կետի 2-րդ ենթակետի եւ 14 հոդվածի պահանջների պահպանմամբ, եւ քննարկվող որոշմամբ ՀՀ կառավարության կողմից չի սահմանվել իրավաբանական անձանց կողմից վճարվող պարտադիր վճարի չափ...»:

3. Ըստ դիմողի՝ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 3 հոդվածի 2-րդ մասին, 5 հոդվածի 2-րդ մասին, 27 հոդվածին՝ 43 հոդվածի հետ համատեղ, 42 հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ նախադասությանը եւ 45 հոդվածին:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Դիմումի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դիմողի ներկայացրած փաստաթղթերը վերաբերում են ոչ միայն օրենքի վիճարկվող դրույթի հակասահմանադրականության հիմնավորմանն ու պատճառաբանմանը, այլև դրա հիման վրա ընդունված՝ «Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը լիազորություն վերապահելու եւ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2005 թվականի հոկտեմբերի 6-ի N 1807-Ն որոշման մեջ լրացում կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության 06.07.2006թ. թիվ 946-Ն որոշման եւ ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարի 01.11.2006թ. թիվ 274-Ն հրամանի սահմանադրականության հարցին: Նշված ակտերի սահմանադրականության հարցը, սակայն, չի կարող քննության առարկա դառնալ սահմանադրական դատարանում, քանզի անհատական դիմումի հիման վրա սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ կարող են լինել միայն օրենքները, եւ ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձն իրավասու չէ սահմանադրական դատարանում վիճարկելու ենթաօրենսդրական ակտերի սահմանադրականությունը:

Դիմումի ուսումնասիրությունից բխում է, որ դիմողը բարձրացնում է օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասի իրավական անորոշության հարցը՝ այն հիմնավորմամբ, որ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասը չի սահմանել հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի չափը եւ չի լիազորել որեւէ մարմնի՝ որոշելու հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի չափը:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստաթղթերի դեմ, գտնում է, որ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակման համար եթերային հաճախությունների ցանկով սահմանված տիրույթը գտնվում է բացառապես Հայաստանի Հանրապետության՝ ի դեմս ՀՀ կառավարության, կառավարման ներքո: Ուստի հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի սահմանումը չի կարող դիտարկվել որպես բացառապես օրենքի կարգավորման առարկա: Դա պայմանավորված է նրանով, որ եթերավճարի մուծումն օրենքի համաձայն կատարվում է պետության լիազորած իրավասու մարմնի կողմից հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերի, այդ թվում՝ մատուցվող ծառայությունների հատուցման դիմաց:

Ըստ պատասխանող կողմի՝ խնդրո առարկա եթերավճարը բացառապես պետության լիազորած մարմնի կողմից հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերի, այդ թվում մատուցվող ծառայությունների հատուցման դիմաց կատարվող վճար է:

Պատասխանող կողմը փաստում է նաև, որ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված եթերավճարը հանդիսանում է բյուջեի այլ եկամուտների աղբյուր եւ մուտքագրվում է պետական բյուջե:

5. Քննության առարկա դիմումի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում անդրադառնալ ՀՀ Սահմանադրության 45 հոդվածում մատնանշված «պարտադիր վճար» հասկացության բովանդակությանը, ինչպես նաև օրենքի վիճարկվող դրույթում օգտագործված «եթերավճար» հասկացության բովանդակությանն ու էությանը:

Սահմանադրության 45 հոդվածում «այլ» բառի առկայությունից բխում է, որ հիշյալ հոդվածում նշված հարկերը եւ տուրքերը եւս պարտադիր վճարումներ են, եւ, հետեւաբար, հիշյալ հոդվածում նշված պարտադիր այլ վճարումները, հարկերից եւ տուրքերից տարբերվելով հանդերձ, վերջիններիս հետ պետք է ունենան ընդհանուր հատկանիշներ:

Հարկային օրենսդրության վերլուծության արդյունքների հիման վրա սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Սահմանադրության 45 հոդվածում մատնանշված պարտադիր վճարները.

ա/ կրում են հանրային իրավական բնույթ, այսինքն՝ սահմանվում եւ վճարվում են հանրային իրավական բնույթի հասարակական հարաբերությունների շրջանակներում,

բ/ նախատեսված են պետական կամ համայնքային բյուջե մուտքագրվելու համար:

6. Ըստ ներկայումս գործող ՀՀ օրենսդրության՝ հեռուստառադիոհաղորդումներ հեռարձակող կազմակերպություններն ունեն հետեւյալ վճարատեսակները վճարելու պարտականություն.

ա) արտոնագրային (լիցենզային) վճար. «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի 43 հոդվածով սահմանվում են լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակները: Համաձայն այդ հոդվածի՝ ի թիվս այլոց, որպես հեռահաղորդակցության (էլեկտրոնային հաղորդակցության) բնագավառում լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակներ են ամրագրվում հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցի շահագործումը, ձայնային ծառայությունների, շարժական կապի ծառայությունների, տվյալների հաղորդման եւ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մատուցումը, հեռուստահաղորդումների հեռարձակումը:

«Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի 23 հոդվածի համաձայն՝ լիցենզիայի տրման համար գանձվում է պետական տուրք՝ օրենքով սահմանված կարգով եւ չափով:

Համաձայն «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի՝ հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակման բնագավառում լիցենզավորման հետ կապ-

ված իրավահարաբերությունները նշված օրենքով կարգավորվում են այնքանով, որքանով այն չի հակասում բնագավառը կարգավորող «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» եւ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի կանոնակարգ» Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին եւ դրանց հիման վրա Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի ընդունած համապատասխան կարգերին:

Համաձայն «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 7 հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակումն իրականացվում է արտոնագրի (լիցենզիայի) հիման վրա: Վերջինս միակ օրինական հիմքն է, որը թույլ է տալիս իրականացնել հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակում, օգտվել որոշակի հաճախությունից, կաբելային (լարային) ցանցից: Նույն օրենքի 53 հոդվածը սահմանում է արտոնագրային (լիցենզիային) վճար մուծելու՝ արտոնագրատիրոջ իրավունք ստացած իրավաբանական անձի պարտականությունը: Այս վճարը սահմանում է Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը: «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի հիման վրա գանձվող արտոնագրային (լիցենզիային) վճարը միանվագ գանձվող եւ պետական բյուջե մուծվող վճար է, եւ նշված հոդվածին համապատասխան՝ արտոնագրատիրոջ իրավունք ստացած իրավաբանական անձին Ազգային հանձնաժողովն արտոնագիր (լիցենզիա) է տալիս այդ վճարումը կատարելուց հետո՝ տասնօրյա ժամկետում: «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի 23 հոդվածի, ինչպես նաեւ «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 2 հոդվածի իմաստով՝ նշված արտոնագրային (լիցենզիային) վճարն իր բնույթով հանդիսանում է պետական տուրք, եւ որպես այդպիսին այն վճարվում է հեռուստառադիոհաղորդումներ հեռարձակելու համար արտոնագրի (լիցենզիայի) տրման համար («ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի 2.1. մասի ուժով՝ պետական տուրքերն են օրենքով սահմանված պետական տուրքի տեսակները: Այսինքն՝ պետական տուրք կարող է սահմանվել ոչ միայն «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքով, այլ նաեւ այլ օրենքներով),

բ) հեռուստառադիոհաղորդումներ հեռարձակելու համար պետական տուրք. «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի 23 հոդվածի համաձայն՝ լիցենզավորման ենթակա գործունեության իրականացման համար օրենքով կարող են նախատեսվել տարեկան տուրքեր: Հարկ է նկատել, որ նշված օրենքը լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնող տնտեսավարող սուբյեկտների համար նախատեսում է երկու վճարատեսակ վճարելու պարտականություն, այն է՝ լիցենզիայի տրման համար եւ լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու համար: Ընդ որում, օրենքը լիցենզիայի տրման համար գանձվող պետական տուրք վճարելու պարտականությունը սահմանել է իմպերատիվ կերպով, իսկ լիցենզավոր-

ման գործունեություն իրականացնելու համար տարեկան պետական տուրքի առնչությամբ նախատեսել է նման տուրք գանձելու հնարավորությունը:

Համաձայն «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի՝ ի թիվս հարկային եկամուտների, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների, պաշտոնական դրամաշնորհների եւ այլ եկամուտների, պետական բյուջեի աղբյուր է հանդիսանում նաեւ պետական տուրքը: «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 2 հոդվածի համաձայն՝ պետական տուրքը պետական մարմինների լիազորությունների իրականացմամբ պայմանավորված՝ նույն օրենքով սահմանված ծառայությունների կամ գործողությունների համար ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանցից Հայաստանի Հանրապետության պետական եւ (կամ) համայնքների բյուջեներ մուծվող օրենքով սահմանված պարտադիր վճար է: Այն ծառայությունները եւ գործողությունները, որոնց համար պետական տուրք է գանձվում, սպառիչ կերպով թվարկված են նույն օրենքի «Պետական տուրքի գանձման օբյեկտները» վերտառությամբ 7 հոդվածում: Ըստ այդ հոդվածի՝ ի թիվս այլոց, պետական տուրքի գանձման օբյեկտ են հանդիսանում լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալը, ինչպես նաեւ նույն օրենքի 19.1 եւ 20 հոդվածներով սահմանված այլ ծառայությունները կամ գործողությունները: Խնդրո առարկա բնագավառին վերաբերում է օրենքի 19.1. հոդվածի՝ «հեռահաղորդակցության բնագավառ» վերտառությամբ 9-րդ կետը: Այդ կետով սահմանվում է տարեկան տուրքի վճարման պարտականություն՝ լիցենզավորման ենթակա գործունեության հետեւյալ տեսակների իրականացման համար. հանրային էլեկտրոնային հաղորդակցության ցանցի շահագործման, ձայնային ծառայությունների, շարժական կապի ծառայությունների, տվյալների հաղորդման եւ ինտերնետ հասանելիության ծառայությունների մատուցման, հեռուստահաղորդումների եւ ռադիոհաղորդումների հեռարձակման համար:

Այսպիսով, «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի, «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի, «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի, ինչպես նաեւ «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի համադրված ուսումնասիրությունը վկայում է, որ լիցենզավորված գործունեություն իրականացնող տնտեսավարող սուբյեկտներն ունեն երկու տեսակի պետական տուրք վճարելու պարտականություն, այն է՝ միանվագ վճարվող պետական տուրք, որը վճարվում է լիցենզիա տալու դիմաց, եւ տարեկան տուրք, որը վճարվում է լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու համար: Հեռուստառադիոհաղորդումներ հեռարձակող ընկերությունների դեպքում՝ «Լիցենզավորման մասին» ՀՀ օրենքի, «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի կարգավորումներին համապա-

տասխան որպես լիցենզիա տալու դիմաց պետական տուրք հանդիսացող միանվագ վճար հանդես է գալիս «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածով նախատեսված արտոնագրային վճարը, իսկ լիցենզավորված գործունեություն իրականացնելու համար տարեկան պետական տուրքը նախատեսված է «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 19.1. հոդվածի 9-րդ կետով,

զ) եթերավճար. այս վճարը մուծելու՝ հեռուստառադիոընկերությունների պարտականությունը սահմանված է «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածով: Ի տարբերություն վերոհիշյալ երկու վճարատեսակների՝ այս վճարատեսակը գանձվում է ոչ թե համապատասխան պետական մարմինների լիազորություններով պայմանավորված՝ ծառայության կամ գործողության դիմաց, այլ տնտեսավարող սուբյեկտի կողմից ռադիոհաճախականությունների օգտագործման դիմաց: «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի 5-րդ կետը ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարը՝ որպես պետական բյուջեի եկամտի աղբյուր, չդիտելով որպես հարկային եկամուտ կամ պետական տուրք, դասում է այլ եկամուտների շարքին:

Ռադիոհաճախականությունների օգտագործման վճար մուծելու պարտականություն օրենսդրությամբ սահմանված է ոչ միայն «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա գործող տնտեսավարող սուբյեկտների, այն է՝ հեռուստառադիոընկերությունների, այլ նաև «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի (նշված օրենքը չի տարածվում հեռարձակվող հեռուստատեսային եւ ձայնային ծրագրեր մատուցող անձանց կամ բացառապես նմանօրինակ ծրագրերի համար օգտագործվող ենթակառուցվածքների վրա) հիման վրա գործող՝ հեռահաղորդակցության ոլորտի այլ տնտեսավարող սուբյեկտների համար: Վերջիններիս՝ ռադիոհաճախականությունների օգտագործման վճար մուծելու պարտականությունը եւ այդ վճարի գանձման գործընթացն օրենսդրությամբ ստացել է հետեւյալ կարգավորումը: «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի համաձայն՝ եթե էլեկտրոնային հաղորդակցության որեւէ ցանցի շահագործման կամ ծառայություն մատուցելու համար անհրաժեշտ է ռադիոհաճախականությունների օգտագործում, ապա անձը չի կարող տվյալ ցանցն օգտագործել կամ ծառայությունը մատուցել առանց ռադիոհաճախականություններն օգտագործելու համար պահանջվող թույլտվության: Նույն օրենքի 19 հոդվածը ռադիոհաճախականության օգտագործման թույլտվություն ունեցող անձանց պարտավորեցնում է կատարել այդ թույլտվության պայմանները: Ռադիոհաճախականությունների օգտագործման թույլտվությունների տրամադրման կարգը հաստատված է ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) 2006թ. մարտի 7-ի թիվ 28-Ն

որոշմամբ: Այդ որոշմամբ հաստատված կարգի համաձայն՝ ռադիոհաճախականություններն օգտագործելու թույլտվությունը տրվում է Հայաստանի Հանրապետության հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի կողմից: Թույլտվության անբաժանելի մասն են համարվում ռադիոհաճախականության օգտագործման պայմանները: Վերջիններս, ի թիվս այլոց, ներառում են նաև ռադիոհաճախականության օգտագործման վճար մուծելու պայմանը: Համաձայն հաստատված կարգի՝ ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարները վճարվում են Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե: Թույլատրված ռադիոհաճախականության օգտագործման համար տարեկան վճարները գանձվում են եռամսյակը մեկ անգամ՝ տարեկան վճարի մեկ քառորդի չափով: Մինչև յուրաքանչյուր եռամսյակի վերջին օրը թույլտվություն ունեցող անձը պարտավոր է Հանձնաժողով ներկայացնել վճարումը հավաստող անդորրագիրը: Ռադիոհաճախականությունների օգտագործման վճարների չափերը սահմանված են նշված որոշմամբ հաստատված կարգի Աղյուսակ 2-ում: Սահմանված օգտագործման վճարների իրավական բնույթն ու բովանդակությունն էլ ավելի է հստակեցվել Հանձնաժողովի 2006թ. մարտի 7-ի թիվ 28-Ն որոշման մեջ կատարված համապատասխան լրացմամբ: Հանձնաժողովի 2007թ. ապրիլի 20-ի թիվ 189-Ն որոշմամբ 2006թ. մարտի 7-ի թիվ 28-Ն որոշմամբ հաստատված կարգի N 8-րդ հավելվածի 1-ին գլխի 1.1. կետը լրացվել է հետևյալ բովանդակությամբ նոր նախադասությամբ. «Սույն կետով սահմանված ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարները հանդիսանում են հրապարակային պայմանագիր կնքելու պարտադիր պայման»:

7. Վերոհիշյալ իրավակարգավորման վերլուծությունը վկայում է, որ ռադիոհաճախականությունների օգտագործման վճարի հաստատման եւ գանձման գործընթացի ամբողջական եւ լիարժեք կարգավորումը թույլ է տալիս բացահայտել այդ վճարի բնույթն ու բովանդակությունը: Նշված իրավակարգավորման համատեքստում ռադիոհաճախականությունների օգտագործման վճարը, հանդիսանալով գույքի օգտագործման դիմաց գանձվող վճար, իրենից ներկայացնում է քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների տարր, եւ որպես այդպիսին նման գումարի գանձման համար իրավական հիմք է հանդիսանում ռադիոհաճախականությունների սեփականատիրոջ, այն է՝ պետության, որն այդ իրավահարաբերություններում գործում է Հանձնաժողովի միջոցով, եւ ռադիոհաճախականությունն օգտագործողի միջեւ կնքված համապատասխան քաղաքացիաիրավական պայմանագիրը: ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի վերոհիշյալ՝ 2006թ. մարտի 7-ի թիվ 28-Ն եւ 2007թ. ապրիլի 20-ի թիվ 189-Ն որոշումների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ

որպես նշված սուբյեկտների միջև իրավահարաբերությունները կանոնակարգող եւ օգտագործման վճարի գանձման համար իրավական հիմք ծառայող քաղաքացիաիրավական պայմանագիր է հանդիսանում ռադիոհաճախականությունների օգտագործման թույլտվությունը. վերջինս հանդիսանում է հրապարակային պայմանագիր եւ որպես այդպիսին ներառում է ռադիոհաճախականությունների օգտագործման բոլոր պայմանները, այդ թվում՝ նաեւ ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարներ մուծելու վերաբերյալ պարտադիր պայմանը: «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի 19 հոդվածն ամրագրում է այդ թույլտվության պայմանները կատարելու՝ ռադիոհաճախականության օգտագործման թույլտվություն ունեցող անձանց պարտավորությունը: Հարկ է նկատել, որ նման իրավակարգավորումը համահունչ է նաեւ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի համապատասխան պահանջներին: Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 437 հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ «Պայմանագրի պայմանները որոշվում են կողմերի հայեցողությամբ, բացի այն դեպքերից, երբ համապատասխան պայմանի բովանդակությունը սահմանված է օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով (հոդված 438)»: Իսկ նույն օրենսգրքի 440 հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերության համաձայն՝ «Օրենքով նախատեսված դեպքերում կիրառվում են լիազորված պետական մարմինների կողմից սահմանված կամ կարգավորված գները (տարիֆները, վարձաչափերը, դրույքները եւ այլն)»:

Այսպիսով, էլեկտրոնային հաղորդակցության որեւէ ցանցի շահագործման կամ ծառայություն մատուցելու համար ռադիոհաճախականությունների օգտագործման անհրաժեշտություն ունեցող անձը, դիմելով ռադիոհաճախականությունների օգտագործման թույլտվություն ստանալու համար, համաձայնում է հրապարակային պայմանագիր հանդիսացող թույլտվության պայմաններին եւ պայմանագրերի ազատության սկզբունքին համապատասխան ըստ էության մտնում է քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների մեջ՝ իր ազատ կամքով ի թիվս այլ պարտավորությունների՝ ստանձնելով նաեւ օգտագործման վճար մուծելու պարտավորություն:

Մինչդեռ հեռուստառադիոընկերությունների պարագայում նույնատիպ վճարի սահմանման եւ գանձման գործընթացն ստացել է այնպիսի անորոշ եւ հակասական կարգավորում, որ հնարավոր չէ հստակ հետեւություն անել ո՛չ այդ վճարի գանձման նպատակի, ո՛չ այդ վճարի բնույթի ու բովանդակության մասին: Վիճարկվող դրույթում «Հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան եթերավճար» ձեռնարկումը, ինչպես նաեւ ՀՀ կառավարության 2005թ. հոկտեմբերի 6-ի թիվ 1807-Ն որոշման մեջ «Հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի չափի հաշվարկ-

ման եւ հաստատման, ինչպես նաեւ հավաքագրման լիազորությունը վերապահել Հայաստանի Հանրապետության տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը» դրույթը թերեւս հիմք են տալիս եզրակացնելու, որ այդ վճարը, ինչպես վերոհիշյալ դեպքում, պետության սեփականությունը հանդիսացող սահմանափակ ռեսուրսի՝ ռադիոհաճախականության օգտագործման դիմաց գանձվող վճար է: Այս դիրքորոշումն են պաշտպանել նաեւ ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչները տնտեսական դատարանում՝ համարելով, որ «...Հեռուստառադիոընկերությունների հեռարձակման եթերային հաճախությունները հանդիսանում են պետության սեփականությունը, եւ պետությունը՝ ի դեմս կառավարության, վարձակալական հիմունքներով օգտագործման նպատակով ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան իր կողմից սահմանված վճարի դիմաց այն տրամադրում է մրցութային կարգով արտոնագիր ստացած հեռուստառադիոհաղորդումների հեռարձակում իրականացնել ցանկացող սուբյեկտներին»:

Մինչդեռ, ինչպես միեւնույն՝ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասի դրույթում՝ «...չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերից», այնպես էլ «Հեռարձակման հաճախությունների սպասարկման տարեկան եթերավճարների չափերը հաստատելու մասին» ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարի 2006թ. նոյեմբերի 1-ի թիվ 274-Ն հրամանում «Հաստատել հեռարձակման հաճախությունների սպասարկման տարեկան եթերավճարների չափերը» ձեւակերպումներից կարելի է հետեւություն անել, որ նշված վճարը սպասարկման դիմաց տրվող վճար է: Հարկ է նկատել, որ իրավակիրառական պրակտիկայում եւս այդ վճարն ըստ էության ընկալվել է որպես սպասարկման վճար: Այսպես, եւ՝ դիմողին, եւ՝ մի քանի այլ ռադիոընկերությունների եթերավճար վճարելու պահանջ ներկայացվել է «Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» պետական ոչ առեւտրային կազմակերպության գլխավոր տնօրենի գրությամբ: Նշված գրության մեջ որպես եթերավճարի վճարում պահանջելու իրավական հիմք մատնանշվել է «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքը, ընդ որում, առանց մատնանշելու համապատասխան հոդվածը, ինչպես նաեւ ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարի 01.11.2006թ. հրամանը: Գրությամբ պահանջվել է սահմանված ժամկետում վճարումը հաստատող անդորրագրի կրկնօրինակը ներկայացնել «Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ին: Մինչդեռ համապատասխան օրենսդրության ուսումնասիրությունը վկայում է, որ նշված կազմակերպությունը որեւէ իրավական հիմք չունեւ դիմողին եւ մյուս ռադիոընկերություններին նման պահանջ ներկայացնելու համար, եւ ընդհանրապես այդ կազմակերպության եւ ռադիոընկերությունների միջեւ որեւէ իրավական կապ գոյություն չունի: Այսպես, ««Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» պետական ոչ առեւտրային կազմա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կերպություն ստեղծելու մասին» ՀՀ կառավարության 6 հոկտեմբերի 2005 թվականի N 1807-Ն որոշման առաջին պարբերության մեջ որպես այդ որոշման իրավական հիմք է մատնանշված «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 4 հոդվածի 12-րդ մասը: Իսկ նշված օրենքի՝ «Օրենքի գործողության շրջանակները» վերտառությամբ 3 հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված է. «Սույն օրենքը չի տարածվում հեռարձակվող հեռուստատեսային եւ ձայնային ծրագրեր մատուցող անձանց կամ բացառապես մմանօրինակ ծրագրերի համար օգտագործվող ենթակառուցվածքների վրա»: Ավելին, ՀՀ կառավարության 2006թ. հուլիսի 6-ի թիվ 946-Ն որոշման 2-րդ կետով ՀՀ կառավարության 2005թ. հոկտեմբերի 6-ի թիվ 1807-Ն որոշման 5-րդ կետը լրացվել է հետևյալ բովանդակությամբ նոր՝ «է» ենթակետով՝ «է) հաճախություններն օգտագործողների, բացառությամբ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան գործող հեռուստառադիոընկերությունների, հաճախությունների սպասարկում»:

Այսինքն՝ «Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ն իր գործառույթները, այդ թվում՝ նաեւ ռադիոհաճախականությունների սպասարկման գործառույթը, իրականացնում է պետական բյուջեից հատկացված միջոցների հաշվին՝ միայն «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա գործող՝ ռադիոհաճախականություններ օգտագործող տնտեսավարող սուբյեկտների առնչությամբ. հեռուստառադիոընկերությունները դուրս են ինչպես նշված օրենքի, այնպես էլ ՀՀ կառավարության 6 հոկտեմբերի 2005 թվականի N 1807-Ն որոշման իրավակարգավորման շրջանակից:

Հարկ է նկատել, որ օրենքի 53 հոդվածով նախատեսված եթերավճարի իրավական բովանդակությունը վերոհիշյալից էականորեն տարբերվող ընկալում է ստացել դատական պրակտիկայում: Մասնավորապես, գործում առկա՝ ՀՀ տնտեսական դատարանի 2007թ. մայիսի 11-ի վճռի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ այդ դատարանը, ի տարբերություն գործադիր իշխանության վերոհիշյալ մեկնաբանության, հիմք է ընդունել այն հանգամանքը, որ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված՝ հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարը ՀՀ Սահմանադրության 45 հոդվածի իմաստով հանդիսանում է պարտադիր վճար եւ դրա չափը սահմանված է օրենքի 53 հոդվածով: Իսկ ՀՀ կառավարությունը լիազորել է ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը ոչ թե սահմանելու, այլ հաշվարկելու եւ հաստատելու օրենքի 53 հոդվածով արդեն իսկ սահմանված հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարի չափը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տվյալ հարցը կա-

նոնակարգելիս օրենսդրությունը տարբերակված մոտեցում չի դրսևտրել նաեւ առանձին ոլորտները կարգավորող անկախ հանձնաժողովների ու կոնկրետ նախարարության պետաիրավական կարգավիճակների հարցում՝ գործնականում ՀՀ տրանսպորտի եւ կապի նախարարությանը վերապահելով անկախ հանձնաժողովի իրավասություն:

8. Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այն դեպքում, եթե օրենսդիրն օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասով եթերավճար սահմանելիս՝ այն դիտարկել է որպես պետության սեփականությունը հանդիսացող սահմանափակ ռեսուրսի՝ ռադիոհաճախականությունների օգտագործման դիմաց տրվող վարձավճար, ապա վերջինիս վճարման հետ կապված իրավահարաբերությունները պետք է ստանային քաղաքացիաիրավական հարաբերություններին բնորոշ իրավակարգավորում, որտեղ խնդրո առարկա վճարը պետք է դիտարկվեր որպես քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների տարր: Նույն մոտեցումը պետք է լիներ նաեւ այն պարագայում, եթե խնդրո առարկա եթերավճարը դիտարկվեր որպես սպասարկման վճար: Մինչդեռ առկա իրավակարգավորման վերլուծությունը վկայում է, որ, ի տարբերություն «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա գործող տնտեսավարողների, հեռուստառադիոընկերությունների կողմից վճարվող եթերավճարի հետ կապված իրավահարաբերությունների կարգավորումը կրում է ոչ թե քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների կարգավորմանը բնորոշ հատկանիշներ, այլ հանրային իրավական հարաբերությունների կարգավորմանը բնորոշ հատկանիշներ, այն է՝ խնդրո առարկա եթերավճարը սահմանվել է հանրային իրավական բնույթի հասարակական հարաբերությունների շրջանակներում եւ 2007 թվականից համարվել է պետական մարմինների լիազորություններով պայմանավորված ծառայությունների մատուցման (հեռարձակման հաճախության սպասարկման) համար որպես պետական բյուջե մուտքագրվելու համար նախատեսված վճար, ինչի արդյունքում այն ձեռք է բերում պարտադիր վճարի հատկանիշներ՝ մասնավորապես համաձայն «Պետական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքի 2 հոդվածի: Իսկ եթերավճարն օրենսդրի կողմից որպես պարտադիր վճար դիտարկվելու դեպքում իրավակարգավորումը պետք է համապատասխաներ ՀՀ Սահմանադրության 45 հոդվածի եւ 83.5. հոդվածի 2-րդ կետի պահանջներին:

9. Հեռուստառադիոընկերությունների՝ եթերավճար վճարելու պարտավորության կապակցությամբ առկա ոչ լիարժեք, անհստակ, հակասական իրավակարգավորման եւ իրավակիրառական պրակտիկայի պայմաններում, երբ տվյալ տնտեսավարող սուբյեկտի համար որոշակիացված չեն

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ո՛չ եթերավճարի բնույթն ու բովանդակությունը, ո՛չ գանձման նպատակը, ո՛չ գանձող մարմինը, ո՛չ գանձման ընթացակարգը, ձեւավորվում է իրավական անորոշության եւ անկանխատեսելիության մի վիճակ, որը կասկածի է ենթարկում եթերավճարի գանձման իրավաչափությունը՝ հիմքեր ստեղծելով օրենքով նախատեսված պարտականությունը չկատարելու համար:

Իրավական պետության սկզբունքը, ի թիվս այլոց, պահանջում է նաեւ իրավական օրենքի առկայություն: Վերջինս պետք է լինի բավականաչափ մատչելի՝ իրավունքի սուբյեկտները պետք է համապատասխան հանգամանքներում հնարավորություն ունենան կողմնորոշվելու՝ թե տվյալ դեպքում ինչ իրավական նորմեր են կիրառվում: Նորմը չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն ձեւակերպված չէ բավարար ճշգրտությամբ, որը թույլ կտա իրավաբանական եւ ֆիզիկական անձանց դրան համապատասխանեցնել իրենց վարքագիծը. նրանք պետք է հնարավորություն ունենան կանխատեսել այն հետեւանքները, որոնք կարող է առաջացնել տվյալ գործողությունը:

Օրենքի կանխատեսելիությունը գնահատելու համար կարելու գործոն է նաեւ տվյալ հարաբերությունները կանոնակարգող տարբեր կարգավորումների միջեւ հակասությունների առկայության կամ բացակայության հանգամանքը:

Հաշվի առնելով միեւնույն սահմանափակ ռեսուրսի, այն է՝ ռադիոհաճախականությունների օգտագործման իրավակարգավորման հակասականությունը, օրենքի վիճարկվող դրույթի անորոշությունը, այդ անորոշությունից բխող՝ օրենքի դրույթի սխալ մեկնաբանության վրա հիմնված իրավակիրառական պրակտիկան, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթը տնտեսավարող սուբյեկտի համար հստակ կանխատեսելի չի դարձնում եթերավճարի գանձման նպատակը, իրավական մեխանիզմները, եթերավճարի բնույթն ու բովանդակությունը, այդ եթերավճարը վճարելու՝ տնտեսավարող սուբյեկտի պարտականության իրավաչափությունը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասը՝ իրավակիրառական պրակտիկայի կողմից դրան տրված բովանդակությամբ հանդերձ, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 1-ին հոդվածով սահման-

ված՝ իրավական պետության սկզբունքին, 45 հոդվածի եւ 83.5. հոդվածի 2-րդ կետի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. Առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության 102 հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 15-17-րդ մասերի դրույթներով, հաշվի առնելով, որ, մի կողմից, եթերավճարի գանձումն առնչվում է բյուջետային հարաբերությունների կայունությանը, մյուս կողմից՝ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման պահից հետո ստատադիոքնկերությունների համար եթերավճար վճարելու պարտավորության անմիջական ընդհատումը կարող է անհավասար վիճակ ստեղծել ռադիոհաճախականություն օգտագործող տնտեսավարող սուբյեկտների միջեւ՝ խաթարելով սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման պահին վեճի առարկա դրույթի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ սահմանադրական դատարանը հեռուստատադիոքնկերություններից եթերավճարի գանձման օրենսդրական ներկա կարգավորումն անհարիր համարելով իրավական պետության սկզբունքներին՝ միաժամանակ ռադիոհաճախականությունների օգտագործման դիմաց վճարելու պարտականությունն ինքնին իրավաչափ է համարում, «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասի ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ սահմանել 2008թ. դեկտեմբերի 1-ը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**13 մայիսի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 753**

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

**«ՌԱԳԻՈ ՀԱՅ» ՍՊԸ-ի ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ
«ՀԵՌՈՒՍԱՏԱՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌԱԳԻՈՅԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 53
ՀՈԳՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ՝ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԳԱՏԱՐԱՆԻ 13.05.2008թ. ՍԳՈ-753 ՈՐՈՇՄԱՆ ԱՌԹՎ**

Նշված որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասը ճանաչեց ՀՀ Սահմանադրության 1 հոդվածով սահմանված՝ իրավական պետության սկզբունքին, 45 հոդվածի և 83.5 հոդվածի 2-րդ կետի պահանջներին հակասող և անվավեր:

Ես ունեմ հատուկ կարծիք այդ որոշման վերաբերյալ՝ հետևյալ նկատառումներով:

«Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է. «Հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան եթերավճար, որի չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերից:

Սահմանադրական դատարան դիմողը գտնելով, որ տարեկան եթերավճարը պարտադիր վճար է, իսկ ՀՀ Սահմանադրության 83.5 հոդվածի համաձայն պարտադիր վճարների տեսակները, դրանց չափերը և վճարման կարգը սահմանվում են բացառապես ՀՀ օրենքներով, և քանի որ Օրենքի վիճարկվող դրույթը պարտադիր վճարի չափ չի սահմանել, հետևաբար այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 45 և 83.5 հոդվածների պահանջներին:

Սահմանադրական դատարանը, անտեսելով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 86 հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, ըստ որի «իրավական ակտը մեկնաբանվում է դրանում պարունակվող բառերի և արտահայտությունների տառացի նշանակությամբ՝ հաշվի առնելով օրենքի պահանջները: Իրավական ակտի մեկնաբանությամբ չպետք է փոփոխվի դրա իմաստը», մի կողմ թողնելով մաքուր հայերենով պարզ գրված այն միտքը, որ հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան եթերավճար, որի չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերից, փորձել է «պարզել» «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 1(50)2009

օրենքի 53 հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված եթերավճարը պարտադիր վճար է, թե սպասարկման վարձ: Ի սկզբանե որդեգրելով սխալ մոտեցում՝ պետությանը չդիտարկելով որպես քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտ և հեռարձակման հաճախության սեփականատեր, սահմանադրական դատարանը անդրադառնալով վիճարկվող դրույթի հետ հեռավոր աղերսներ ունեցող «Լիցենզավորման մասին», «Պետական տուրքի մասին», «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին», «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքներին, ապա պարզելով, որ «ի տարբերություն «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքի հիման վրա գործող տնտեսվարողների, հեռուստառադիոընկերությունների կողմից վճարվող եթերավճարի հետ կապված իրավահարաբերությունների կարգավորումը կրում է ոչ թե քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների կարգավորմանը բնորոշ հատկանիշներ, այլ՝ հանրային իրավական հարաբերությունների կարգավորմանը բնորոշ հատկանիշներ, այն է՝ խնդրո առարկա եթերավճարը սահմանվել է հանրային իրավական բնույթի հասարակական հարաբերությունների շրջանակներում և 2007 թվականից համարվել է պետական մարմինների լիազորություններով պայմանավորված ծառայությունների մատուցման (հեռարձակման հաճախության սպասարկման) համար որպես պետական բյուջե մուտքագրվելու համար նախատեսված վճար, ինչի արդյունքում այն ձեռք է բերել պարտադիր վճարի հատկանիշներ»: ՀՀ սահմանադրական դատարանի համար նման հետևության հիմք է ծառայել նաև ՀՀ տնտեսական դատարանի 2007թ. մայիսի 11-ի վճռի նույնքան անհիմն եզրահանգումը, ըստ որի հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար տարեկան եթերավճարը, ՀՀ Սահմանադրության 45 հոդվածի իմաստով, պարտադիր վճար է:

Մինչդեռ պատասխանողը փաստարկներ է բերել այն մասին, որ Օրենքի վիճարկվող դրույթում հիշատակված եթերավճարը պարտադիր վճար չէ, այլ հեռարձակման հաճախության օգտագործման վարձ, որ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում հեռարձակման հաճախությունների սեփականատերը Հայաստանի Հանրապետությունն է և դրանց սպասարկումը կատարվում է պետության լիազորած իրավասու մարմնի կողմից: Այդ մարմինը ֆինանսավորվում է պետբյուջեի միջոցներից և «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի հիմքով հեռարձակման հաճախության օգտագործման տարեկան եթերավճարը հանդիսանում է բյուջեի այլ եկամուտների աղբյուր և այն մուտքագրվում է պետական բյուջե՝ որպես օրենքով սահմանված դեպքերում պետական հիմնարկների կողմից մատուցվող ծառայությունների կամ կատարվող գործողությունների դիմաց ստացվող (գանձվող) վճարի տեսակ:

Սահմանադրական դատարանը ոչ միայն չի հերքել պատասխանողի վերոհիշյալ փաստարկները, այլև որոշման տեքստում ամբողջ շարադ-

րանքով հաստատել է այն: Աննպատակահարմար դիտելով որոշման պատճառաբանական մասի ամբողջական մեջբերումը, այնուամենայնիվ ավելորդ չէ նշել որոշման 6-րդ կետի գ ենթակետը, որտեղ ասված է. «Եթերավճար. այս վճարը մուծելու՝ հեռուստառադիոընկերությունների պարտականությունը սահմանված է «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի 53 հոդվածով: Ի տարբերություն վերոհիշյալ երկու վճարատեսակների՝ (լիցենզիա ստանալու համար և լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու համար պետություն - ծանոթությունն իմն է՝ հեղինակ) այս վճարատեսակը գանձվում է ոչ թե համապատասխան պետական մարմինների լիազորություններով պայմանավորված՝ ծառայության կամ գործողության դիմաց, այլ տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից ռադիոհաճախականությունների օգտագործման դիմաց: «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի 17 հոդվածի 5-րդ կետը, ռադիոհաճախականության օգտագործման վճարը՝ որպես պետական բյուջեի եկամտի աղբյուր, չդիտելով որպես հարկային եկամուտ կամ պետական տուրք, դասում է այլ եկամուտների շարքին»:

Հավաստագրելով վերոհիշյալ իրողությունը, սահմանադրական դատարանը այնուհետև վերլուծելով Օրենքի վիճարկվող դրույթը, գտնում է, որ հնարավոր չէ հստակ հետևություն անել այդ վճարը հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու դիմաց, թե հաճախության սպասարկման վճար է: Այս հարցադրումն անելիս սահմանադրական դատարանը կրկին մոռացության է տալիս, որ օրենքը մեկնաբանվում է դրանում պարունակվող բառերի և արտահայտությունների տառացի նշանակությամբ: Իսկ Օրենքում ասված է. «Հեռարձակման հաճախությունն օգտագործելու համար արտոնագրատերը մուծում է տարեկան եթերավճար»: Այսինքն՝ պարզ ասված է, որ եթերավճարը մուծվում է հաճախության օգտագործման համար: Ինչ վերաբերում է Օրենքի տեքստի այն շարունակությանը, ըստ որի եթերավճարի «չափը հաշվարկվում է՝ ելնելով միայն հաճախության սպասարկման համար անհրաժեշտ ծախսերից», ոչնչով չի փոխում եթերավճարի՝ որպես հաճախության օգտագործման դիմաց վճարի էությունը, այլ ընդամենը կողմնորոշում է, թե ինչը ելակետ պետք է ընդունել հաճախության օգտագործման դիմաց գանձվող գումարի չափը որոշելիս:

Չնայած վերը նշված տեքստում սպասարկման դիմաց վճարի մասին խոսք չկա և լինել չի կարող, համենայնդեպս, եթերավճարը հաճախության օգտագործման կամ սպասարկման վճար լինելով, ՀՀ Սահմանադրության 45 և 83.5 հոդվածների հետ խնդիր չի առաջացնում, քանի որ այն նշված հոդվածների իմաստով պարտադիր վճար չէ, և օրենսդիրը չի կարող քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտի՝ հաճախության սեփականատիրոջ փոխարեն եթերավճարի կոնկրետ չափ սահմանել:

Սահմանադրական դատարանը արձանագրել է նաև, որ Օրենքի վի-

ճարկվող դրույթը գուրկ է որոշակիությունից, հետևաբար, այն հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1 հոդվածով սահմանված՝ իրավական պետության սկզբունքին: Ինչպես հասկացվում է որոշման շարադրանքից, սահմանադրական դատարանը նման հետևության է հանգել, հիմք ընդունելով այն, որ կառավարությունը եթերավճարի չափը որոշելու հարցը հանձնարարել է տրանսպորտի և կապի նախարարությանը, իսկ «Հեռահաղորդակցության հանրապետական կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը պատշաճ կարգով քաղաքացիաիրավական պայմանագրեր չի կնքել հեռարձակման հաճախություններն օգտագործող ընկերությունների հետ: Սահմանադրական դատարանն այս դեպքում ևս հաշվի չի առել, որ պետությունը տվյալ հարցում հանդես է գալիս ոչ որպես հանրային իրավունքի, այլ քաղաքացիական իրավահարաբերությունների սուբյեկտ, և սեփականատիրոջ կողմից իր սեփականության լավ կամ վատ տնօրինումը չի կարող Օրենքի վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության խնդիր առաջացնել:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԳԱՄ

Հ. ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

20.05.2008թ.

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԷՄԻԼԻՅԱ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԳԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 231.1.
ՀՈԳՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ (ՆՈՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ 233 ՀՈԳՎԱԾԻ
4-ՐԴ ՄԱՍ)՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

27 մայիսի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Վ. Պողոսյանի, մասնակցությամբ՝

դիմող՝ քաղ. Է. Մելիքյանի և նրա ներկայացուցիչ Հ. Հարությունյանի, գործով որպես պատասխանող ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ԱԺ աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Էմիլիյա Մելիքյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասի (նոր խմբագրությամբ 233 հոդվածի 4-րդ մաս)՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղ. Է. Մելիքյանի՝ 28.12.2007թ. դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, կողմերի բացատրությունները, հետազոտելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց** .

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Հանրապետության Նախագահի կողմից այն ստորագրվել է 1998թ. օգոստոսի 7-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999թ. հունվարի 1-ից:

Սկզբնապես դիմողի կողմից վիճարկվել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 228.1. հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ նախադասության, 231.1. հոդվածի 3-րդ եւ 4-րդ մասերի դրույթների սահմանադրականությունը: Սահմանադրական դատարանի կողմից դիմումը քննության է ընդունվել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասի առնչությամբ:

Օրենսգրքի 231.1. հոդվածը վերնագրված է «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելը», որի 4-րդ մասը սահմանում է.

«4. Առանց ժամկետի սահմանման վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշման կայացման դեպքում բողոք բերող անձը չի կարող կրկին վճռաբեկ բողոք ներկայացնել»:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածը դիմողի նկատմամբ կիրառվել է «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-98-Ն՝ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 21.02.2007թ. ընդունված, 15.03.2007թ. ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրված, 07.04.2007թ. ուժի մեջ մտած ՀՀ օրենքի խմբագրությամբ: ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 2007թ. ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 որոշմամբ լուծել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի՝ մինչեւ նշված օրենքի ընդունումը գործող խմբագրությամբ տեքստի սահմանադրականության հարցը. նշված տեքստը բաղկացած է եղել միայն 3 մասից եւ չի ներառել վիճարկվող դրույթը: Վերջինս ավելացվել է վերոհիշյալ օրենքով: Հետագայում «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-277-Ն ՀՀ օրենքով՝ ընդունված ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2007 թվականի նոյեմբերի 28-ին, որը ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել է 2007թ. դեկտեմբերի 20-ին, ուժի մեջ է մտել 01.01.2008թ., ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելը» վերտառությամբ 231.1. հոդվածը վերաձեւակերպվել է որպես գործող ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդված:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

2. Համաձայն վերջնական դատական ակտի՝ ՀՀ կառավարության 10.06.2004թ. նիստում ընդունվել է ՀՀ պետական գույքը մասնավորեցնելու մասին որոշում, որով նախատեսվել է «Պարեն» ԳԱՆ ՊՓԲԸ-ի բաժնետոմսերը մասնավորեցնել մրցույթով: Հետագայում, առանց կառավարության կողմից կրկին քննարկման, փոխվել է գույքի մասնավորեցման ձեւը՝ վերածվելով ուղղակի վաճառքի:

Դիմողը, իր մի շարք աշխատակիցների հետ, դիմում է ներկայացրել Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարան՝ պահանջելով անվավեր ճանաչել կառավարության նշված որոշումը: Դատարանի 25.01.2005թ. վճռով դիմումը մերժվել է: ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանի 2005 թվականի հունիսի 28-ի վճռով եւս դիմումը մերժվել է: Դիմողը դիմել է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ տնտեսական գործերով պալատ, որն իր 20.09.2005թ. որոշմամբ բեկանել է ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանի վճիռը՝ ՀՀ կառավարության որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջը մերժելու մասով, եւ գործի վարույթը կարճել է՝ վճռի մնացած մասը թողնելով անփոփոխ:

Հաշվի առնելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի 16.11.2006թ. ՍԳՈ-665 որոշումը, դիմողը դիմում է ներկայացրել ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարան՝ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման մասին, որն էլ իր՝ 23.03.2007թ. վճռով դիմումը թողել է առանց բավարարման: Դիմողը կրկին դիմել է ՀՀ վճռաբեկ դատարան, որն իր՝ 28.06.2007թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձրել է, գտնելով, որ գործը վարույթ ընդունելու հիմքերը բացակայում են:

3. Դիմողը 28.12.2007թ. դիմել է ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ գտնելով, որ ՀՀ քաղ. դատ.օր.-ի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասի դրույթները՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի իրավակիրառական պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ, հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 3, 6 (1-ին, 2-րդ եւ 5-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին, եւ դրանք անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել:

Դիմողը մասնավորապես մատնանշում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը, իրեն հռչակելով որպես իրավական պետություն, Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներով հստակ նախատեսում է երաշխավորում է յուրաքանչյուր անձի՝ իր խախտված իրավունքները դատական կարգով պաշտպանելու իրավունքը՝ օրենքով սահմանված կարգով ու ծավալով:

Ըստ դիմողի՝ վիճարկվող դրույթում թերությունները վերացնելու եւ վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելու համար վճռաբեկ դատարանի կողմից ժամկետների սահմանումը պետք է հետապնդի դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման ապահովման, այլ ոչ թե այդ իրավունքի

սահմանափակման նպատակ: Ժամկետ չսահմանելը չի կարող բացառել օրենքով իսկ սահմանված ժամկետում թերությունները վերացնելու եւ վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելու իրավունքը (առնվազն մեկ անգամ՝ բարեխղճորեն օգտվելով դատավարական իրավունքներից): Վճռաբեկ դատարանը չի կարող իրագործել թերությունները վերացնելու եւ վճռաբեկ բողոքը կրկին ներկայացնելու համար ժամկետ սահմանելու կամ չսահմանելու իրավունքը՝ առանց պատճառաբանություններ նշելու:

Դիմողի պնդմամբ՝ վիճարկվող դրույթի եւ ՀՀ Սահմանադրության նշված հոդվածների միջեւ հակասությունը կայանում է նրանում, որ վիճարկվող դրույթը պարունակում է վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու համար օրենքով նախատեսված սովորական ժամկետներում ընդհանուր կարգով վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու սահմանափակում:

4. Առարկելով դիմողի պնդումների դեմ՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ վեճի առարկա նորմը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը:

Պատասխանողի կարծիքով, վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելուն վերաբերող դատավարական կանոնները նպատակ են հետապնդում ապահովել ՀՀ Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ վճռաբեկ դատարանի գործունեության նպատակի՝ օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Հաշվի առնելով, որ վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու կամ չընդունելու որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ անձի սահմանադրական իրավունքների իրականացման համար, եւ այն, որ վճռաբեկ բողոքը քննության չընդունելու մասին որոշումը վերջնական դատական ակտ է, օրենսդիրը ՀՀ դատական օրենսգրքի 53 հոդվածի 1-ին մասում սահմանել է բողոքը քննության ընդունելու կամ չընդունելու համար հատուկ ընթացակարգ, ինչը պայմանավորված է անձի իրավունքների դատական պաշտպանության երաշխավորման անհրաժեշտությամբ, եւ իրենից ներկայացնում է բողոքարկողի համար լրացուցիչ դատավարական երաշխիք:

Ըստ պատասխանողի՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանին, իր գործառնական կարգավիճակին համապատասխան, օրենքով վերապահվել են ինչպես պարտադիր, այնպես էլ հայեցողական լիազորություններ՝ պայմանավորված ՀՀ Սահմանադրության 5 հոդվածի երկրորդ մասում ամրագրված հիմնադրույթի իրացման անհրաժեշտությամբ: Տվյալ դեպքում ՀՀ վճռաբեկ դատարանին, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն, վերապահվել է հայեցողական լիազորություն:

Պատասխանողը գտնում է, որ այս մոտեցումները բխում են նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 92 հոդվածի դրույթներից, եւ հենց այդ մոտեցումներից ելնելով է, որ օրենսդիրը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում կատարել է համապատասխան փոփոխություններ: Վի-

ճարկվող նորմերը որոշակի են ու հստակ, բխում են դատական համակարգի բարեփոխումների հայեցակարգային մոտեցումներից, համարժեք են արդարադատական համակարգի եվրոպական զարգացումներին:

Միաժամանակ, պատասխանողը՝ անդրադառնալով դատական համակարգի զարգացման բնագավառում Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի հանձնարարականներին, արել է այն հիմնական հետեությունը, որ տարբեր մոտեցումներ են ցուցաբերվում դատական տարբեր ատյանների իրավասությունների սահմանման ու դրանց իրականացման կարգերի նկատմամբ, ընդ որում, երրորդ ատյանի դատարան բողոքներ պետք է բերվեն առաջին հերթին այնպիսի գործերով, որոնք կարող են նպաստել իրավունքի զարգացմանը կամ կարող են նպաստել օրենքի միանման մեկնաբանմանը: Այդ շրջանակը կարող է նաեւ նեղացվել այն գործերի վերաբերյալ բողոքներով, որոնք առնչվում են իրավունքի այնպիսի հարցերի, որպիսիք ողջ հասարակության համար կարեւորություն չեն ներկայացնում:

5. Դիմողի փաստարկները հիմնականում առնչվում են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված՝ վճռաբեկ բողոքի թերությունները վերացնելու համար վճռաբեկ դատարանի կողմից ժամկետ սահմանելու հայեցողական լիազորության վերաբերյալ դրույթին, որի սահմանադրականության հարցն արդեն իսկ քննության առարկա է դարձել ՀՀ սահմանադրական դատարանում:

Սահմանադրական դատարանը իր՝ 2007թ. ապրիլի 9-ի ՄԴՈ-690 որոշմամբ առանձնակիորեն կարեւորել է այն իրավական երաշխիքներն օրենսդրորեն ամրագրելու անհրաժեշտությունը, որոնք կոչված են ապահովելու վճռաբեկ դատարանի կողմից՝ նշված հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացումը: Մասնավորապես, սահմանադրական դատարանն իր որոշման 11-րդ կետում շեշտել է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 3-րդ կետում կիրառված «թերություններ» արտահայտության հստակ ըմբռնելի բովանդակությունը սահմանելը, բողոքատու անձանց կողմից վճռաբեկ բողոքն օրենսգրքի 230 հոդվածի պահանջներին ըստ ձեւի համապատասխանեցնելու պայմանները, կարգը եւ ժամկետն օրենսդրորեն հստակեցնելը կմեծացնի վստահությունն արդարադատության նկատմամբ, մարդկանց հնարավորություն կտա վճռաբեկ վարույթում առավել երաշխավորված ու արդյունավետ իրացնել դատական պաշտպանության իրենց սահմանադրական իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն իր նշված որոշման եզրակափակիչ մասի 3-րդ կետում ամրագրել է. «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 2-րդ կետը (2006թ. հուլիսի 7-ի խմբագրությամբ) ... վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին

որոշման պատճառաբանման պարտադիր պայման չնախատեսելու, հետեւաբար, նաեւ՝ արդարադատության արդյունավետության, բավարարմատչելիության իրավական երաշխիքներ չապահովելու առումով, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 3, 6 (1-ին եւ 2-րդ մասեր), 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր»։ Այսինքն՝ վճռաբեկ դատարանի կողմից՝ նշված հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացումն ապահովող կարելու իրավական երաշխիք պետք է հանդիսանար նաեւ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշման պատճառաբանման պարտադիր պայմանն օրենքով հստակ սահմանելը։

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սահմանադրական դատարանի նշված որոշման ընդունումից ի վեր ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսդրության մեջ կատարված փոփոխությունների եւ լրացումների արդյունքում վերոհիշյալ իրավական երաշխիքները լիարժեքորեն չեն ապահովվել։

Այսպես՝ «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» 2007թ. նոյեմբերի 28-ի օրենքի 75 հոդվածի համաձայն՝ «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելը» վերտառությամբ 233 հոդվածի 2-րդ մասը շարադրվել է հետեւյալ խմբագրությամբ. «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական եւ վարչական պալատը կայացնում է որոշում գործը վճռաբեկ դատարանում ստանալու պահից 10 օրվա ընթացքում։ Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին որոշումը պետք է լինի պատճառաբանված, բացառությամբ սույն օրենսգրքի 234 հոդվածի 1 կետի 1-ին ենթակետի բացակայության հիմնավորմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքերի»։ Նույնաբովանդակ դրույթ է ըստ էության ամրագրված նաեւ ՀՀ դատական օրենսգրքի 50 հոդվածի 4-րդ մասում. վերջինս եւս վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշման պատճառաբանման պահանջը չի տարածում այն որոշումների վրա, որոնցում վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու հիմքն այն է, որ բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ վճռաբեկ դատարանի որոշումը չի կարող էական նշանակություն ունենալ օրենքի միատեսակ կիրառության համար։

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենսդիրը՝ նման բացառություն սահմանելով, լիարժեքորեն չի ապահովել սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ որոշման կատարումը։

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ օրենսդիրը դեռեւս չի սահմանել նաեւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 3-րդ մասում (գործող օրենսգրքի 233 հոդվածի 3-րդ մաս) կիրառված «թերություններ» արտահայտության հստակ ըմբռնելի բովանդակությունը։

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Վճռաբեկ բողոքի թերությունները վերացնելու համար վճռաբեկ դատարանի կողմից ժամկետ սահմանելու հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացման ապահովմանը միտված անհրաժեշտ իրավական երաշխիքներն օրենսդրորեն ոչ լիարժեքորեն ամրագրելու պայմաններում «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» 21.02.2007թ. ՀՕ-98-Ն օրենքով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածը (07.07.2006թ. խմբագրությամբ) լրացվել է վիճարկվող դրույթով:

Փաստորեն, մի կողմից՝ չեն ստեղծվել վերոհիշյալ հայեցողական լիազորության իրավաչափ իրականացումն ապահովող իրավական երաշխիքներ, մյուս կողմից՝ վիճարկվող դրույթով բացառվել է կրկին վճռաբեկ բողոքներ կայացնելու հնարավորությունն այն դեպքում, երբ վճռաբեկ դատարանը չի սահմանում բողոքի թերությունները շտկելու համար ժամկետ: Այսինքն՝ բացակայում են ինչպես հայեցողական լիազորության կամայական իրականացումը կանխելու երաշխիքները, այնպես էլ այդ հայեցողական լիազորության ոչ իրավաչափ իրականացումը հաղթահարելու միջոցը:

6. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով, ինչպես նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով համապատասխանաբար հայցադիմումը, դիմումը, վերաքննիչ բողոքը, անհատական դիմումը վերադարձնելու հետ կապված հարաբերությունների իրավակարգավորման ուսումնասիրությունը վկայում է, որ համաձայն այդ իրավակարգավորման հիմքում ընկած տրամաբանության՝ հայցադիմումի, դիմումի, վերաքննիչ բողոքի, անհատական դիմումի թերությունները չեն կարող խոչընդոտել դրանց քննության ընդունման հարցի դրական լուծմանը եւ կանխել դատարան դիմելու իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը: Նշված տրամաբանությունն էլ իր հերթին բխում է դատարանի մատչելիությունն ապահովելու անհրաժեշտությունից:

Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 92 հոդվածի համաձայն՝ դատավորը վերադարձնում է հայցադիմումը, եթե դրանում առկա են այդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված պահանջների խախտումներ: Հայցադիմումում թույլ տրված խախտումները, նույնն է, թե թերությունները վերացվելու եւ եռօրյա ժամկետում դատարան կրկին ներկայացվելու դեպքում հայցադիմումն ընդունված է համարվում սկզբնական ներկայացնելու օրը: Ընդ որում, հայցադիմումը վերադարձնելու մասին առաջին ատյանի դատարանի որոշումը կարող է բողոքարկվել վերաքննիչ դատարան:

Նույն օրենսգրքի 213 հոդվածի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանը գործն ստանալուց հետո եռօրյա ժամկետում կայացնում է որոշում վերաքն-

նիչ բողոքը վերադարձնելու մասին, եթե բողոքում թույլ են տրվել նույն հողվածի 1-ին մասով նախատեսված պահանջների խախտումներ: Համապատասխան խախտումները վերացվելու եւ որոշումն ստանալուց հետո՝ երկշաբաթյա ժամկետում, կրկին ներկայացվելու դեպքում բողոքը համարվում է դատարանում ընդունված: Այս դեպքում եւս, վերադարձնելու որոշումը ենթակա է բողոքարկման. այն բողոքարկվում է վճռաբեկության կարգով:

Համաձայն ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 78 հոդվածի՝ վարչական դատարանը հայցադիմումը վերադարձնելու մասին կայացնում է որոշում: Վարչական դատարանը հայցադիմումը վերադարձնում է պատշաճ հիմնավորմամբ՝ նշելով բոլոր առերեսույթ թերությունները: Հայցադիմումում թույլ տրված խախտումները վերացվելու եւ որոշումն ստանալուց հետո՝ 15-օրյա ժամկետում, դատարան կրկին ներկայացվելու դեպքում հայցադիմումը դատարանում ընդունված է համարվում սկզբնական ներկայացվելու օրը: Հարկ է նկատել, որ այս հողվածում հայցադիմումի «թերություններ» եւ «խախտումներ» հասկացությունները նույնացված են:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 29 հոդվածի համաձայն՝ դիմողը դիմումը վերադարձնելը կարող է եռօրյա ժամկետում բողոքարկել սահմանադրական դատարանի նախագահին, որն այդ հարցով ոչ ուշ, քան բողոքը ներկայացվելուց մեկ օր հետո ընդունում է վերջնական որոշում:

Վերոհիշյալ իրավակարգավորումը վկայում է, որ ստեղծված են այնպիսի իրավական երաշխիքներ, որոնք գործնականում կբացառեն թերությունների կամ օրենքի համապատասխան պահանջների խախտումների պատճառաբանությամբ հայցադիմումի, դիմումի, վերաքննիչ բողոքի կամ անհատական դիմումի քննության ընդունման հարցի դրական լուծումը: Նախետառաջ, անձը դատարանի մատնանշած թերությունները շտկելուց հետո ըստ էության ազատ է շտկված փաստաթուղթը կրկին ներկայացնելու հարցում. կրկին ներկայացնելու հնարավորությունը կախվածության մեջ չէ իրավասու դատարանի հայեցողությունից, եւ, երկրորդ՝ անձն ունի արդյունավետ պաշտպանության միջոց ընդդեմ հայցադիմումը, դիմումը, վերաքննիչ բողոքը կամ անհատական դիմումը վերադարձնելու մասին իրավասու դատարանի որոշման. օրենսդրությունն ամրագրում է նման որոշումը բողոքարկելու հնարավորություն:

Մինչդեռ վճռաբեկ բողոքի պարագայում՝ վճռաբեկ բողոքի թերությունները շտկելու հնարավորության օգտագործումը կախվածության մեջ է դրված վճռաբեկ դատարանի հայեցողությունից, եւ այդ հայեցողության կամայական դրսեւորման դեմ բացակայում է արդյունավետ պաշտպանության որեւէ միջոց: Նման պայմաններում, ի խախտումն վերոհիշյալ իրավակարգավորման հիմքում ընկած տրամաբանության, վիճարկվող դրույթի կիրառումը թույլ է տալիս այնպիսի վիճակի առաջացման հնարավորու-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՎԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թյուն, երբ բողոքի թերությունները կարող են խոչընդոտել անձին իրացնելու դատական ակտը բողոքարկելու իր իրավունքը եւ, հետեւաբար՝ նաեւ դատարանի մատչելիության իրավունքը:

7. Իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից իր՝ խնդրո առարկա հայեցողական լիազորության իրականացումն առանձին դեպքերում կրում է ոչ իրավաչափ եւ կամայական բնույթ: Մասնավորապես, վճռաբեկ դատարանի 28 հունիսի 2007թ. որոշման մեջ որպես վճռաբեկ բողոքի թերություն մատնանշվել է այն հանգամանքը, որ նշված չէ. «...թե վճռաբեկ դատարանի կողմից սույն գործով կայացվելիք դատական ակտն որ օրենքի միատեսակ կիրառության համար կարող է էական նշանակություն ունենալ»: Վճռաբեկ դատարանն իր այս որոշմամբ թերությունները շտկելու համար ժամկետ չի սահմանել: Մինչդեռ մեկ այլ՝ 15 նոյեմբերի 2007թ. որոշմամբ վճռաբեկ դատարանը, վերադարձնելով վճռաբեկ բողոքը, նշել է. «Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ բողոքում նշված ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու հիմքերը բացակայում են, քանի որ բողոք բերած անձի հիմնավորումները, թե որ օրենքների միատեսակ կիրառության համար վճռաբեկ դատարանի կողմից սույն գործով կայացվելիք դատական ակտը կարող է էական նշանակություն ունենալ, թերի են, այսինքն՝ սույն վճռաբեկ բողոքի սահմաններում վճռաբեկ դատարանի կողմից սույն գործով կայացվելիք դատական ակտը օրենքի միատեսակ կիրառության համար էական նշանակություն չի կարող ունենալ»: Չնայած նրան, որ այս դեպքում եւս թերությունն ըստ էության նույնաբնույթ է, այս որոշմամբ վճռաբեկ դատարանն անհրաժեշտ է համարել սահմանել ժամկետ թերությունը շտկելու համար: Վճռաբեկ դատարանն իր մեկ այլ՝ 2007թ. փետրվարի 22-ի որոշմամբ սույն գործով դիմողի վճռաբեկ բողոքը վերադարձրել է՝ թերությունը վերացնելու համար ժամկետ չսահմանելով, այն պատճառաբանությամբ, որ բողոքատուն բողոքին չի կցել բողոքի պատճենը գործին մասնակցող անձանց ուղարկելու մասին ապացույցները: Այսինքն՝ նման ձեւական բնույթի թերությունը հիմք է հանդիսացել անձի՝ վճռաբեկ դատարանի կողմից իր գործի քննության հնարավորությունը բացառելու համար:

Իրավակիրառական պրակտիկայի նման դրսեւորումների պայմաններում, հաշվի առնելով, որ ի կատարումն սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-690 որոշման՝ չեն ստեղծվել վճռաբեկ դատարանի խնդրո առարկա հայեցողական լիազորության իրավաչափ եւ ոչ կամայական իրականացումն ապահովող օրենսդրական լիարժեք երաշխիքներ, ինչպես նաեւ նկատի ունենալով, որ բացակայում է որեւէ արդյունավետ պաշտպանու-

թյան միջոց ընդդեմ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին վճռաբեկ դատարանի որոշման, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթն իրավական արգելք է հանդիսանում վճռաբեկ դատարանի միջոցով իրավունքների դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի իրացման համար:

8. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 231.1. հոդվածի 4-րդ մասում ամրագրված նորմը հանդիսանում է մասնավոր նորմ նույն օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված այն ընդհանուր նորմի առնչությամբ, որի համաձայն՝ նույն անձը նույն դատական ակտի դեմ վճռաբեկ բողոք կարող է բերել միայն մեկ անգամ: Վիճարկվող նորմի եւ 224 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված նորմի մեծ առնչության պայմաններում, իրավական դաշտում վիճարկվող դրույթի բացակայության դեպքում եւս, հնարավոր կլինի 224 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված ընդհանուր նորմի ուժով անձին արգելել կրկին ներկայացնել շտկված վճռաբեկ բողոքը, եթե վճռաբեկ դատարանը թերությունները շտկելու համար ժամկետ չի սահմանել: Այսինքն՝ մասնավոր նորմի վերացման դեպքում կգործի ընդհանուր նորմը՝ իրավակիրառական պրակտիկայում բողոք ներկայացրած անձի համար առաջացնելով միեւնույն բացասական իրավական հետեւանքները, ինչ վիճարկվող դրույթը: Հաշվի առնելով նշված դրույթների մեծ համակարգային փոխկապակցվածությունը՝ սահմանադրական դատարանը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասին համապատասխան, հարկ է համարում անդրադառնալ նաեւ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասի սահմանադրականության հարցին:

9. Միջազգային իրավունքում հայտնի սկզբունքը՝ «Դատարանը կրկին չի որոշի արդեն որոշված գործը» (res iudicata), ամրագրված է ինչպես միջազգային դատական մարմինների հիմնադիր փաստաթղթերում, այնպես էլ մի շարք պետությունների՝ քրեական եւ քաղաքացիական արդարադատության վերաբերյալ օրենսդրության մեջ: Այս սկզբունքը ենթադրում է, որ դատական գործով ընդունված վերջնական որոշումը որպես իրավական որոշակիության արդյունք ենթակա է հարգանքի: Նշված սկզբունքն իր ամբողջական եւ տրամաբանական դրսեւորումն է գտել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 407 հոդվածի 4-րդ մասում, որի համաձայն՝ բողոքը թողնվում է առանց քննության այն դեպքում, երբ վճռաբեկ դատարանն այդ բողոքում նշված հիմքով նույն գործով արդեն իսկ որոշում է կայացրել: Սահմանադրական դատարանն իր 2007թ. հուլիսի 20-ի ՍԴՈ-709 որոշման մեջ նշված դրույթը գնահատել է որպես իրավագոր պահանջ, «... քանզի բողոքն առանց քննության թողնելու մեծ հիմքի նախատեսու-

«ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ»

մը կոչված է բացառելու կրկին անդրադառնալ այնպիսի հարցերի քննությանը, որոնց կապակցությամբ արդեն իսկ վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է իր իրավական դիրքորոշումը, երբ ի հայտ չեն եկել նոր հանգամանքներ»: Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է նաև, որ նշված դրույթում օգտագործվող՝ «բողոքում նշված հիմքով» եւ «նույն գործով» ձեւակերպումները ենթադրում են, որ նույնաբնույթ է համարվում կրկին ներկայացված այն բողոքը, որում նույն դիմողը միեւնույն առարկայի վերաբերյալ նույն պատճառաբանություններով ներկայացված բողոքի հիման վրա ձգտում է հասնել նպաստավոր որոշման:

Միջազգային իրավունքում հայտնի վերոհիշյալ սկզբունքը, սակայն, աղավաղված եւ այդ սկզբունքի նպատակին ոչ համահունչ դրսևորում է ստացել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասում: Այդ մասում ամրագրված դրույթն իր ձեւակերպումներով միտված է ոչ թե նրան, որպեսզի բացառվի այնպիսի հարցերի քննությանը կրկին անդրադառնալը, որոնց կապակցությամբ արդեն իսկ վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է իր իրավական դիրքորոշումը, այլ խոչընդոտում է անձի՝ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունքի լիարժեք եւ արդյունավետ իրացմանը:

Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 226 հոդվածը սահմանում է վճռաբեկ բողոք բերելու երկու հիմք, դրանք են՝ նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի խախտումները, որոնք կարող էին ազդել գործի ելքի վրա: Այն դեպքում, երբ նշված հիմքերից մեկով ներկայացված վճռաբեկ բողոքը չի ընդունվում քննության կամ մերժվում է, օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված դրույթը թույլ չի տալիս անձին նույն դատական ակտի դեմ վճռաբեկ բողոք ներկայացնել նաև մյուս հիմքով:

Նշված դրույթը ոչ միայն խոչընդոտում է անձին լիարժեք կերպով իրացնելու օրենքով նախատեսված հիմքերով վճռաբեկ բողոք բերելու իր իրավունքը, այլ նաև բացառում է վիճարկվող դատական ակտի օրինականության եւ հիմնավորվածության ստուգումը վճռաբեկության կարգով լրիվ ծավալով իրականացնելու հնարավորությունը, քանզի օրենսգրքի 239 հոդվածի ուժով վճռաբեկ դատարանը գործով կայացված դատական ակտը վերանայում է միայն վճռաբեկ բողոքի հիմքերով եւ հիմնավորումներով:

Բացի դրանից, վիճարկվող դրույթը վերացնելու դեպքում օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված դրույթը կշարունակի իրավական խոչընդոտ հանդիսանալ վճռաբեկ բողոքի թերությունները շտկելու եւ վճռաբեկ բողոք բերելու համար օրենքով սահմանված ժամկետում կրկին ներկայացնելու համար:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից, նկատի ունենալով Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 2007 թվականի փետրվարի 21-ին և նոյեմբերի 28-ին ընդունված օրենքներով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի մի շարք հոդվածների փոփոխություններն ու լրացումները և հաշվի առնելով, որ վեճի առարկա 231.1. հոդվածի 4-րդ մասը բովանդակային փոփոխության չի ենթարկվել, այլ վերաձեռակերպվել է որպես 233 հոդվածի 4-րդ մաս, ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասը (նոր խմբագրությամբ 233 հոդվածի 4-րդ մասը)՝ առանց ժամկետի սահմանման վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքում կրկին բողոք ներկայացնելու իրավունքի սահմանափակման առումով ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18 (1-ին մաս) և 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող և անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 4-րդ մասի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասի դրույթը՝ նույն անձի կողմից նույն դատական ակտի դեմ մեկից ավելի անգամ վճռաբեկ բողոք բերելու արգելքի մասով ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18 (1-ին մաս) հոդվածի պահանջներին հակասող և անվավեր:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

27 մայիսի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 754

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԷՄԻԼԻՅԱ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 231.1.
ՀՈԳՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ (ՆՈՐ ԽՄՔԱԳՐՈՒԹՅԱՄՔ 233 ՀՈԳՎԱԾԻ
4-ՐԴ ՄԱՍ)՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԹԻՎ 754
ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ**

Ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 62 հոդվածի 7 կետով և «Սահմանադրական դատարանի կանոնակարգ»-ի 35 հոդվածով, ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք:

1.Վերը նշված գործով սահմանադրական դատարանն իր ՍԳՈ 754 որոշմամբ՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231.1. հոդվածի 4-րդ մասը (նոր խմբագրությամբ 233 հոդվածի 4-րդ մասը)՝ առանց ժամկետի սահմանման վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու դեպքում կրկին բողոք ներկայացնելու իրավունքի սահմանափակման առումով ճանաչել է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18 (1-ին մաս) եւ 19 (1-ին մաս) հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 233 հոդվածի 4-րդ մասի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 224 հոդվածի 3-րդ մասի դրույթը՝ նույն անձի կողմից նույն դատական ակտի դեմ մեկից ավելի անգամ վճռաբեկ բողոք բերելու արգելքի մասով ճանաչել է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18 (1-ին մաս) հոդվածի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

Սահմանադրական դատարանը նման եզրահանգման եկել է հիմնականում մեկնաբանելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները և չի անդրադարձել ՀՀ Սահմանադրության 18 և 19 հոդվածների 1-ին մասերի սահմանադրաիրավական իմաստի պարզաբանմանը:

Մասնավորապես, Սահմանադրության 18 հոդվածի 1-ին մասին համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների եւ ազատությունների դատական, ինչպես նաեւ պետական այլ մարմինների առջեւ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունք:

Իսկ Սահմանադրության 19 հոդվածի 1-ին մասը հռչակում է, որ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքները եւ ազատություններն օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով պաշտպանելու իրավունք: Յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաեւ իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք:

Հաշվի առնելով, որ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները վերաբերում են վճռաբեկ դատարանի դատավարական կարգավիճակին (գործունեության կարգին)՝ անհրաժեշտ էր նաև տալ ՀՀ Սահմանադրության 92 հոդվածի 2-րդ մասի մեկնաբանումը, ըստ որի Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ եւ օրենքով:

Մեր կարծիքով, սահմանադրական դատարանն օրենքները սահմանադրական վերահսկողության ենթարկելիս, առաջին հերթին պետք է տա ոչ միայն վիճարկվող օրենքի դրույթների մեկնաբանումը, այլ Սահմանադրության համապատասխան դրույթների իր մեկնաբանումը, որոնց ենթադրաբար հակասում են վիճարկվող օրենքի դրույթները:

Հիմնավոր չէ այն մոտեցումը, երբ միայն օրենքի դրույթները մեկնաբանելով դրանք ճանաչվում են Սահմանադրությանը հակասող:

2. Սահմանադրական դատարանն իր ՄԳՈ 754 որոշման 7-րդ կետում փաստելով, որ վճռաբեկ դատարանը մինևույն իրավիճակում տարբերակված մոտեցում է դրսևորել, եկել է այն եզրահանգման, որ վերը նշված գործով «իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ վճռաբեկ դատարանի կողմից իր՝ խնդրո առարկա հայեցողական լիազորության իրականացումն առանձին դեպքերում կրում է ոչ իրավաչափ եւ կամայական բնույթ»: Մեր կարծիքով, տվյալ խնդիրն ընդհանրապես չի առնչվում վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությանը, այլ վերաբերում է վճռաբեկ դատարանի կողմից իր հայեցողական լիազորության իրականացման իրավաչափությանը, հետևաբար և՛ իրավունքի կիրառման օրինականությանը, ինչն՝ ըստ ՀՀ Սահմանադրության չի հանդիսանում սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտ և դուրս է սահմանադրական դատարանի լիազորությունների շրջանակներից:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՆԴԱՄ

Ֆ. ԹՈՒՅԱՆ
26.06.08թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆ • 1(50)2009 101

**ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ԵՎ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ**

2008թ. դեկտեմբերի 12-ին Կրեմլի մեծ սրահում Ռուսաստանի Դաշնության Նախագահ Դմիտրի Մեդվեդևի նախագահությամբ հրավիրվել էր գիտագործնական կոնֆերանս՝ նվիրված Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրության ընդունման 15-ամյակին: Կոնֆերանսի առաջին մասում նախատեսված էր չորս հիմնական զեկույց:

ՌԴ Նախագահ Դ. Մեդվեդևն անդրադարձավ 1993թ. ընդունված ՌԴ Սահմանադրության պատմական դերին եւ այն հիմնախնդիրներին, որոնք անհրաժեշտ է լուծել երկրի իրավական զարգացման ներկա փուլում:

ՌԴ սահմանադրական դատարանի նախագահ Վ. Զորկինի զեկույցը նվիրված էր Ռուսաստանի Դաշնությունում սահմանադրական զարգացումների առանձնահատկություններին եւ սահմանադրական արդարադատության առջեւ ծառայած խնդիրներին: Վերջիններիս անդրադարձավ նաեւ Գերմանիայի Դաշնության սահմանադրական դատարանի նախագահ Ի. Պապիեռը:

Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական արդարադատության մարմինների միջազգային կոնֆերանսի նախագահ, ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանի զեկույցը նվիրված էր Ռուսաստանի Դաշնությունում սահմանադրական մշակույթի զարգացման առանձնահատկությունների ու հիմնական միտումների բացահայտմանը:

Կոնֆերանսի երկրորդ բաժնում նախատեսված էին նաև տարբեր գիտնականների (թվով 10) ելույթներ:

Դեկտեմբերի 13-15-ը շարունակվեց ՀՀ ՍԳ նախագահի պաշտոնական այցը ՌԴ սահմանադրական դատարան: Այցի ընթացքում հանդիպումներ կայացան ՌԴ ՍԳ նախագահ Վ. Ջորկինի, ինչպես նաև սահմանադրական դատարանի ամբողջ կազմի հետ: Զոնարկվեցին մի շարք խնդիրներ, որոնք վերաբերում էին երկկողմ հարաբերությունների հետագա զարգացմանը, սահմանադրական արդարադատության մարմինների միջազգային առաջին կոնգրեսի հրավիրման նախապատրաստական աշխատանքներին, երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական արդարադատության մարմինների միջազգային կոնֆերանսի շրջանակներում՝ 2009 թվականին նախատեսվող աշխատանքներին:

Պաշտոնական այցի շրջանակներում ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահը հանդիպում ունեցավ նաև Սանկտ-Պետերբուրգի պետական համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի հետ, ելույթ ունեցավ «Նոր հազարամյակում սահմանադրական արդարադատության զարգացման հիմնական խնդիրներն ու միջազգային միտումները» թեմայով, պատասխանեց հանդիպման մասնակիցների բազմաթիվ հարցերին:

2009թ. նախատեսվում է Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական դատարանի պատվիրակության պաշտոնական այցը Հայաստան:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐԱԳԱՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՐՀՐԳԱԺՈՂՈՎԸ

2009թ. հունվարի 22-24-ին Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունում (Կեյպտաունում) տեղի ունեցավ Սահմանադրական արդարադատության մարմինների Համաշխարհային առաջին խորհրդաժողովը՝ սահմանադրական արդարադատության տարածաշրջանային մարմինների, Հարավաֆրիկյան Հանրապետության սահմանադրական դատարանի եւ Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ:

Խորհրդաժողովին մասնակցում էին աշխարհի 93 երկրների սահմանադրական դատարանների պատվիրակություններ:

Նման խորհրդաժողովն առանձնահատուկ էր ոչ միայն նրանով, որ պատմականորեն առաջինն էր եւ այս բնագավառում միջազգային համագործակցության նոր փուլ խորհրդանշեց, այլեւ նրանով, որ տարբեր մայրցամաքների շուրջ 400 ներկայացուցիչներ երեք օրվա ընթացքում կարողացան հստակեցնել այն հիմնախնդիրները, Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման այն առաջնահերթությունները, որոնք սոցիալական հանրության կայուն եւ ներդաշնակ առաջընթացի համար կենսական նշանակություն ունեն:

Հունվարի 23-ի լիագումար նիստում, Հարավաֆրիկյան Հանրապետության Նախագահի ողջույնի խոսքից հետո, ընդգրկուն զեկույցներով հանդես եկան 9 տարածաշրջանային եւ լեզվական խմբերի նախագահները, որոնց ելույթները պետք է պայմանավորեին հետագա քննարկումների ընդհանուր ուղղվածությունը: Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինները ներկայացրեց այդ երկրների միջազգային կոնֆերանսի նախագահ, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանը՝ «Սահմանադրական արդարադատությունը եւ զարգացող հասարակությունը» զեկույցով (այն տեղադրված է Վենետիկի հանձնաժողովի եւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի ինտերնետային կայքերում):

Առանձին զեկույցներ ներկայացվեցին նաեւ Եվրոպական սահմանադրական դատարանների կոնֆերանսի, ֆրանսախոս երկրների սահմանադրական դատարանների միջազգային կոնֆերանսի, ազգերի միության, աֆրիկյան, ասիական, արաբական, լատինաամերիկյան, պորտուգալախոս երկրների սահմանադրական դատարանների կոնֆերանսների անունից:

Ներկայացված զեկույցների ընդհանուր քննարկումներից հետո կազմակերպվեցին հատուկ քննարկումներ՝ տարածաշրջանային եւ լեզվական 9 խմբերի մակարդակով, որոնց արդյունքները խմբերի կողմից ընտրված զեկույցողները ներկայացրեցին համաշխարհային կոնգրեսի հունվարի 24-ի լիագումար նիստում: Եվրոպական երկրների եւ երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական արդարադատության մարմինները քննարկումները կազմակերպեցին միացյալ խմբում:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահը հունվարի 24-ին Խորհրդաժողովի լիազումար նիստում հանդես եկավ շուրջ 40 երկրների պատվիրակությունների կողմից միացյալ խմբում ներկայացրած գրավոր եւ բանավոր զեկույցների ամփոփ վերլուծությամբ՝ ոչ միայն ներկայացնելով սահմանադրական վերահսկողության միջազգային փորձի առանձնահատուկ գծերը վերջին հարյուրամյակում, այլեւ, անդրադառնալով ներկա մարտահրավերներին, ներկայացրեց համակարգային զարգացումների հիմնական միտումները հեռանկարում, պատասխանեց տարբեր երկրների ներկայացուցիչների բազմաթիվ հարցերին:

Սահմանադրական արդարադատության մարմինների միջազգային առաջին խորհրդաժողովը բարձր գնահատելով եռօրյա քննարկումների արդյունքները, ինչպես նաեւ այս ոլորտում միջազգային համագործակցության հետագա խորացման անհրաժեշտությունը, մասնավորապես որոշեց. նախ՝ կարեւորել սահմանադրական արդարադատության մարմինների համագործակցության հետագա խորացումը եւ միջազգային խորհրդաժողովների պարբերաբար կազմակերպումը, երկրորդ՝ ստեղծել սահմանադրական արդարադատության մարմինների միջազգային խորհրդաժողովի մշտական գործող բյուրո՝ տարածաշրջանային եւ լեզվական (ներկայումս գործող թվով 9 խմբերի նախագահների կազմով), երրորդ՝ այդ կազմում ընդգրկել նաեւ Վենետիկի հանձնաժողովի ներկայացուցչին եւ շարունակել ակտիվ համագործակցությունն այդ հանձնաժողովի հետ, չորրորդ՝ հանձնարարել բյուրոյին առաջիկա երեք տարիների ընթացքում նախապատրաստել սահմանադրական արդարադատության մարմինների երկրորդ համաշխարհային խորհրդաժողովը՝ հստակեցնելով թեմատիկ քննարկումների ուղղվածությունը, անցկացման տեղը եւ ժամանակը:

Հայաստանը՝ ի դեմս ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահի, առաջիկա տարիներին կշարունակի մնալ Համաշխարհային խորհրդաժողովի բյուրոյի 10 անդամներից մեկը: Խորհրդաժողովը ներառում է թվով 125 երկրների սահմանադրական արդարադատության մարմիններ:

**ՀՀ ՍԳ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ «ՖԵՄԻԴԱ»-Ի
ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ**

Իրավական պետության ինստիտուտների զարգացման և ժողովրդավարական հասարակության կերտման գործում ունեցած ավանդի համար, ամեն տարի «ՖԵՄԻԴԱ» ֆոնդը համանուն բարձրագույն իրավաբանական մրցանակի է արժանացնում ոչ միայն Ռուսաստանի, այլև արտասահմանյան երկրների իրավաբաններին, պետական և հասարակական գործիչներին, ինչպես նաև Ռուսաստանի Դաշնության ԲՈՒՀ-երի իրավաբանական ֆակուլտետներին, գիտական և ուսումնական հաստատություններին: Մրցանակի նշանաբանն է՝ *Salus populi suprema lex esto* (Բարձրագույն օրենքը թող լինի ժողովրդի բարօրությունը):

Իրավաբանների միջազգային միության և ՀՀ իրավաբանների միության կողմից 2008 թվականի համար իրավաբանական բարձրագույն պարզևի հայցորդ էր ներկայացվել ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը: Եվ ահա, 2009թ. փետրվարի 13-ին կայացած քվեարկության արդյունքում հետխորհրդային տարածաշրջանում դատական համակարգի բարեփոխման, անկախության և ինքնուրույնության անհրաժեշտ մակարդակի ապահովման գործում ունեցած անձնական մեծ ավանդի համար, ԱՊՀ անվանակարգում ՀՀ ՍԳ նախագահ, Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական դատարանների միջազգային ընկերակցության նախագահ, դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանը արժանացավ «ՖԵՄԻԴԱ» իրավաբանական բարձրագույն մրցանակին: Փետրվարի 17-ին Մոսկվայի «Новая опера» թատրոնում կայացավ «ՖԵՄԻԴԱ» իրավաբանական բարձրագույն պարզևների հանձնման հերթական, 13-րդ, հանդիսավոր արարողությունը, որին մասնակցում էր նաև ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը:

«Անկախ երկրների համագործակցության» անվանակարգի մրցանակը Գազիկ Հարությունյանին հանձնեց Ռուսաստանի Դաշնության Հաշվիչ պալատի նախագահ Սերգեյ Ստեպաշինը և նշելով նրա անձնական ավանդը՝ բարեմաղթեց նորանոր հաջողություններ, առողջություն և երջանկություն:

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԳԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

Նոյեմբերի 20-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանում Հայաստանի տարբեր բուհերի հիսունից ավելի ուսանողներ հանդիպում ունեցան Սահմանադրական դատարանի նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանի եւ Հայաստանում Լեհաստանի Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Տոմաշ Կնոտիեի հետ:

Ուսանողներին հետաքրքրում էին սահմանադրական զարգացումների Եվրոպական արդի միտումները, ինչպես նաեւ Եվրոինտեգրման գործընթացները: Երկժամյա հանդիպման ընթացքում ուսանողներն ստացան իրենց հուզող հարցերի պատասխանները:

Նոյեմբերի 20-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի՝ Հայաստանից ընտրված դատավոր Ալվինա Գյուլումյանին եւ Մլովակիայից ընտրված դատավոր Յան Շիկուտային:

Գեկտեմբերի 5-ին ավարտվեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի սեմինարների շարքը, որ այս տարվա սեպտեմբեր ամսից սկսած կազմակերպվում էր «Հայաստանում իրավական համակարգի ամրապնդման համար խորհրդատվություն» ծրագրի (GTZ) հետ համագործակցությամբ:

«Ի պաշտոնե քննության սկզբունքը սահմանադրական դատավարությունում» թեմայով երկօրյա սեմինարը նախագահում էր ՀՀ ՍԳ նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Գագիկ Հարությունյանը:

Սեմինարի գլխավոր բանախոսը Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Դաշնային սահմանադրական դատարանի նախկին դատավոր, դոկտոր Հանս-Յոախիմ Յենչն էր:

Ողջույնի խոսքերով հանդես եկան GTZ-ի իրավաբան Գ. Մուրադյանը, ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը, Հանս-Յոախիմ Յենչը: Կարեւորվեց խնդրո առարկա թեման, որը հայկական դատավարական իրավունքի պրակտիկայում առաջին անգամ ամրագրվել է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքում:

Հանս-Յոախիմ Յենչը ներկայացրեց ի պաշտոնե քննության սկզբունքի էությունն ու բովանդակությունը եւ դրա սահմանափակումները, խոսեց տնօրինման (դիսպոզիցիոն) սկզբունքի, դիմումներ ներկայացնելու եւ հիմնավորման պարտականության մասին, պարզաբանեց

ապացույցների ձեռքբերման, սահմանադրական դատարանի եւ մասնագիտացված դատարանների միջեւ լիազորությունների տարանջատման հիմնախնդիրների, վերահսկողության մասշտաբի, վերահսկողության ծավալի, ՍԳ որոշումների գերակայության՝ Գերմանիայի Դաշնային սահմանադրական դատարանի փորձը: Բանախոսը սահմանադրական դատավարությունում ի պաշտոնե քննության սկզբունքի կիրառման մի շարք օրինակներ բերեց իր երկրի արդարադատության պրակտիկայից:

Սեմինարի երկրորդ օրը հարց ու պատասխանի, քննարկումների օր էր, որը հրաշալի առիթ հանդիսացավ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Դաշնային սահմանադրական դատարանի փորձի ուսումնասիրման եւ մեր ունեցած գիտելիքների ու փորձի հետ դրանք զուգահեռելու ու եզրահանգումներ անելու համար:

ՀՀ ՍԳ նախագահը շնորհակալություն հայտնեց բանախոսին, կազմակերպիչներին, շեշտեց սեմինարների կարեւորությունն ու արդյունավետությունը, եւ գոհունակություն հայտնեց նման քննարկումների հնարավորության ընձեռման համար: «Մենք հնարավորություն ունեցանք, - ամփոփելով սեմինարի աշխատանքները՝ ասաց նա, - ուսումնասիրել Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Դաշնային սահմանադրական դատարանի ողջ փորձը, մեզ համար բացահայ-

տել շատ նրբերանգներ, որոնք կարելու է սահմանադրական արդարադատության համար: Գերմանացիների փորձը մեզ հնարավորություն կտա հետագա քայլեր իրականացնել մեր երկրում սահմանադրական արդարադատության համակարգային զարգացումների ուղղությամբ»:

ՍԳ մամուլի ծառայություն

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/214 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 588171
Email: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 24.02.2009թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԳ փեդեկագիրը ՀՀ կառավարությանն
առընթեր քարշրագույն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է
ստենախոսությունների արդյունքների
տպագրման համար ընդունելի
պարբերականների ցանկում*

Вестник Конституционного Суда Республики Армения N1(50)2009
Bulletin de la Cour constitutionnelle de la République d'Arménie. N1(50) 2009